

Złożenie pracy online:
2015-09-13 14:02:14
Kod pracy:
13368

Maksymilian Martuszewski
(nr albumu: 21123*PO/LIC)

Praca licencjacka

Historia krakowskiego lotniska Kraków-Balice.

History of Kraków- Balice Airport.

Wydział: Nauk Społecznych i Informatyki

Kierunek: Politologia

Specjalność: administracja i służby publiczne

Promotor: dr Tomasz Skrzyński

Streszczenie

W pracy przeprowadzono analizę historii lotniska Kraków-Balice. Dokonano przeglądu dokumentów przechowywanych w Archiwum Zakładowym, opracowań dotyczących etapów powstawania i rozbudowy krakowskiego lotniska oraz projektów najnowszych i planowanych inwestycji. Wynikiem opracowania jest prezentacja działalności, funkcjonowania i rozwoju lotniska w Krakowie od początku jego istnienia aż po rok obecny. Wspominano o planach na przyszłość. Opisano role jakie lotnisko odgrywało w poszczególnych okresach jego funkcjonowania. W pracy przedstawiono również dokonania i rezultaty pracy i obsługi lotniska w Krakowie. Udowodniono niezbędność nowoczesnego portu lotniczego w jednym z największych polskich miast. Przygotowując to opracowanie skupiono się na przekonaniu czytelników jak istotny jest rozwój lotnictwa i podróży drogą powietrzną w ostatnich latach. Zachęcano do ciągłego doskonalenia i modernizowania lotniska Kraków Airport aby spełniało ono wymagania podróżujących. Zaznaczono jak ważne jest również aby analizowane lotnisko dorównało swym wyglądem, nowoczesnością, obsługą innym lotniskom państw europejskich i światowych.

Słowa kluczowe

lotnisko, historia lotniska, lotnisko Kraków-Balice, Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, Kraków Airport.

Abstract

An analysis of the history of Kraków-Balice Airport is carried out in this paper. The current records were reviewed, as well as papers about the stages of the founding and building of the airport in Kraków, the latest projects and planned investments. The result of this research is a presentation of the activities, functions and development of the airport in Kraków from its beginnings to the current year. Future plans are outlined. The roles that the airport played in each stage of its development are described. The achievements and results of the work of the service arm of the airport in Kraków are also presented in the paper. The need for a modern airport in one of Poland's largest cities is established. The essay focuses on persuading the reader of the importance of the development of aviation and air travel in recent years. A case for the constant improvement and modernization of Kraków Airport is made, so that the airport meets the expectations of travelers. The importance of Kraków Airport matching other European and world airports in terms of appearance, modernity and service is also noted.

Keywords

airport, airport history, Kraków-Balice airport, John Paul II International Airport Kraków-Balice, Kraków Airport.

*Składam serdeczne podziękowania Panu
dr Tomaszowi Skrzyńskiemu
za cenne wskazówki, rady oraz
pomoc przy pisaniu niniejszej pracy*

Spis treści

Wstęp.....	2
Rozdział 1 Położenie i funkcje lotniska w latach 1938 – 1963.....	4
1.1 Geneza i lokalizacja lotniska w miejscowości Balice	4
1.2 Rola lotniska dla obronności Polski w okresie II Wojny Światowej	10
1.3 Balice jako niemieckie lotnisko polowe.....	12
1.4 Sekcja Lotnicza w Krakowie Balicach.....	14
1.5 Lotnisko w Balicach pod zarządem Wojska Polskiego do 1963 r.	17
Rozdział 2 Cywilny Port Lotniczy Kraków–Balice w latach 1963 - 1999	20
2.1 Uruchomienie lotniska w Balicach i jego rozbudowa dla potrzeb ruchu cywilnego	20
2.2 Utworzenie Przedsiębiorstwa Państwowego Porty Lotnicze i dalszy rozwój Portu Lotniczego Kraków-Balice	25
2.3 Jan Paweł II patronem Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków – Balice	30
Rozdział 3 Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice styczeń 2000 - czerwiec 2015.....	35
3.1 Istota i przesłanki rozbudowy lotniska w Krakowie	35
3.2 Rozbudowa portu lotniczego w latach 2000 – 2006	41
3.3 Balice jako Kraków Airport – rozwój pod nową nazwą	47
3.4 Realizacja projektu inwestycyjnego Kraków Airport 2015	61
Podsumowanie	72
Spis tabel:	74
Spis rysunków:	75
Bibliografia:	76

Wstęp

Podróże lotnicze krajowe jak również globalne w trakcie ostatnich lat stały się coraz bardziej powszechne. Powodzeniem pasażerów cieszą się przede wszystkim dlatego, że są: szybkie, bezpieczne, wygodne i coraz bardziej przyjazne środowisku naturalnemu. Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II to największy regionalny port lotniczy w Polsce. Pod względem liczby odprawianych pasażerów jest pierwszym po największym w Polsce lotnisku im. Chopina w Warszawie. Pełni funkcję strategicznego punktu obsługi podróżujących drogą powietrzną w Polsce i Europie.

Głównym celem niniejszej pracy było przedstawienie historii krakowskiego lotniska Kraków-Balice. Wynikiem przeprowadzonej analizy jest zaprezentowanie działalności, funkcjonowania i rozwoju lotniska w Krakowie od początku jego istnienia aż po rok obecny. Wspomniano również o planach na przyszłość.

W trakcie realizacji pracy wykorzystano literaturę przedmiotu obejmującą zagadnienia związane z historią krakowskiego lotniska Kraków-Balice. Były to również broszury i artykuły w prasie oraz na Internecie dotyczące rozwoju lotniska w Krakowie. Korzystano też z opracowań niepublikowanych. Często odnoszono się do danych prezentowanych na stronie internetowej lotniska Krakow Airport im. Jana Pawła II tj. www.krakowairport.pl. Taka metoda uzyskiwania danych dostarczyła rzetelnych informacji na temat analizowanego przedsiębiorstwa. Dane, które uzyskano opisano tekstowo.

Praca została podzielona na trzy rozdziały. Pierwszy z nich zawiera ogólną teorię dotyczącą położenia i funkcji jakie pełniło lotnisko w latach 1938 – 1963. Przedstawiona jest geneza i lokalizacja lotniska w miejscowości Balice. Następnie opisano rolę lotniska dla obronności Polski w 1939 r. Zaprezentowano również Balice jako niemieckie lotnisko polowe, sekcje lotniczą w Krakowie-Balicach oraz opisano lotnisko w Balicach znajdujące się pod zarządem Wojska Polskiego. Rozdział drugi obejmuje rozważania na temat cywilnego Portu Lotniczego KRAKÓW–BALICE. Opisano w nim uruchomienie lotniska w Balicach oraz etapy jego rozbudowy dla potrzeb ruchu cywilnego. W dalszej części rozdziału przedstawiono sposób utworzenia Przedsiębiorstwa Państwowego Porty Lotnicze (PP PL) i

dalszy rozwój Portu Lotniczego Kraków-Balice. Zaprezentowano również początki Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków – Balice. W trzecim rozdziale zawarto opis Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice w latach 2000 - połowa 2015. Na początku przedstawiono rozbudowę portu lotniczego w latach 2000 – 2006. Następnie opisano rozwój lotniska pod nową nazwą Kraków Airport. Zobrazowano również realizację inwestycji Kraków Airport 2015 oraz wspomniano o planach rozpoczęcia kolejnych inwestycji. Całość pracy zakończono podsumowaniem wcześniejszego opracowania.

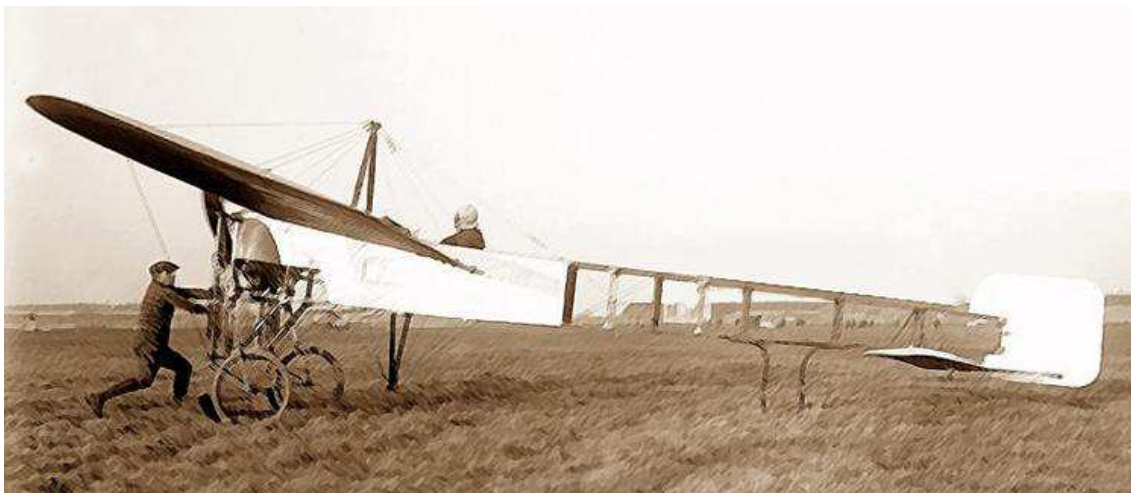
Przedstawiona historia lotniska Kraków-Balice pokaże jak zmieniało się ono w kolejnych latach. Jakie funkcje pełniło i jaką rolę odgrywało. Być może opracowanie stanie się zachętą do wdrażania nowych rozwiązań i zwiększenia inwestycji.

Rozdział 1 Położenie i funkcje lotniska w latach 1938 – 1963

1.1 Geneza i lokalizacja lotniska w miejscowości Balice

Początki epoki lotnictwa w Krakowie sięgają lat 90-tych XIX wieku. Od 1892 roku z krakowskich Rakowic zaczęły startować balony służące do obserwacji w 2. Regimentzie Artylerii Fortecznej.¹ Natomiast pierwszy start samolotu odbył się w rejonie Błóż Krakowskich w 1910 roku. Maszynę Blériot XI pilotował przybyły z Pragi pionier awiacji Otto Hieronymus.²

Rys. 1 Samolot francuskiej produkcji Blériot XI skonstruowany przez Louisa Blériota

Źródło: Forpoczta komety http://www.muzeumlotnictwa.pl/historia/100lat_forpoczta_komety/index.php (data odczytu 30.06.2015)

Do powstania pierwszego podkrakowskiego lotniska w Rakowicach przyczynił się rozwój lotnictwa Austro-Węgier. Po utworzeniu przy cesarsko-królewskiej armii oddziałów lotniczych (1912 rok) decyzją austriackiego dowództwa we wszystkich miastach ustanowionych twierdzami, a także miastach utrzymujących stały garnizon powstać miały tzw. Flugparki, czyli parki lotnicze.³ Na lokalizację lotniska wybrano tereny leżące we wsi

¹ Hangar lotniczy w Krakowie, <http://2014.dnidziedzictwa.pl/hangar-lotniczy/> (data odczytu 30.06.2015)

² 100 lat lotnictwa w Krakowie i Małopolsce, <http://krakow.tvp.pl/1781372/100-lat-lotnictwa-w-krakowie-i-malopolsce> (data odczytu 22.05.2015)

³ Dlaczego lotnisko Rakowice stało się Czyżynami?, http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,15545283,Dlaczego_lotnisko_Rakowice_stalo_sie_Czyzynami_.html (data odczytu 24.05.2015)

Rakowice, graniczące z polem wzlotów fortecznej eskadry balonowej. Pierwsze maszyny c.k. lotnictwa wylądowały na rakowickim poligonie w 1912 roku. Dowództwo austriackie zamieniło dotychczasowe pole wzlotów na lotnisko. Zajęto wówczas pod nie ok. 55 ha gruntów wykupionych od zakonu dominikanów i rozlokowano na nim jednostkę Flugpark 7.

Stacjonująca w Rakowicach jednostka miała w początkowym okresie do dyspozycji 6 samolotów – cztery dwupłatowce Lohner Pfeilflieger typ B2 oraz dwa samoloty Etrich Taube.⁴ Początkowo lotnisko rakowickie o rozmiarach pola wzlotów 600 m długości i 280 m szerokości, miało charakter szkoleniowy. Później jednak urosło do rangi prawdziwego lotniska z zapleczem technicznym oraz hangarami i stało się ważnym punktem etapowym dla komunikacji powietrznej armii austriackiej.⁵

Rys. 2 Samolot Etrich Taube

Źródło: JOSEF KRAUTHAEUSER COLLECTION No. 10652. Etrich Taube, <http://1000aircraftphotos.com/Contributions/10652.htm> (data odczytu 8.07.2015)

Po wybuchu pierwszej wojny światowej Rakowice włączono do systemu obrony Twierdzy Kraków. Flugpark 7. został przekształcony w 7. Fliegerkompanie (7. kompanię lotniczą), która została wkrótce skierowana na front. Jesienią 1914 roku Rakowice stały się bazą dla cofających się przed Rosjanami Fliegerkompanie 8. z Przemyśla i Fliegerkompanie 14. ze Lwowa. Z podkrakowskiego lotniska operowały też świeżo sformowane Fliegerkompanie 1. i Fliegerkompanie 15. W związku z korzystniejszym dla państw centralnych dalszym przebiegiem działań wojennych na froncie wschodnim, na początku 1915 roku pierwszorzutowe kompanie lotnicze opuściły Rakowice i zostały przeniesione na lotniska

⁴ Rakowickie pole wzlotów, http://www.fortyck.pl/art_28.htm (data odczytu 22.05.2015)

⁵ M. Mikulski, Z historii krakowskiego cywilnego portu lotniczego Rakowice-Czyżyny, „Kwartalnik historii, nauki i techniki” 1972, nr 17/1, s. 90.

wysunięte. Pozostała tylko utworzona w 1914 roku Fliegerersatzkompanie 10. (10. zapasowa kompania lotnicza) szkoląca kandydatów na lotników w zakresie podstawowego pilotażu.⁶

Z nastaniem wojny austriackie dowództwo zorganizowało łączność kurierską z oblężoną Twierdzą Przemyśl. Kraków pełnił wtedy rolę lotniska etapowego: przez Kraków przewożono pocztę i zaopatrzenie z Wiednia. Owe pionierskie, prowadzone w trudnych wojennych warunkach loty wykazały, że istnieje możliwość ekspediowania poczty drogą lotniczą. Doświadczenie z tego okresu były pomocne później – w marcu 1918 roku przy uruchamianiu regularnego cywilnego połączenia lotniczego Wiedeń – Kraków - Lwów – Płoskirów – Kijów – Odessa. Była to pierwsza w Europie regularna linia lotnicza, która powstała z inicjatywy austriackiego rotmistrza dr Augusta von Raft - Marvilla.⁷

W 1917 roku lotnisko otrzymało nazwę Port Lotniczy Kraków – Rakowice. Pod koniec pierwszej wojny światowej personel Fliegerersatzkompanie 10. liczył 200 oficerów i żołnierzy (w tym ok. 40 Polaków), a park lotniczy składał się z 40-50 samolotów głównie typu szkolnego.⁸

Po zakończeniu pierwszej wojny światowej i odzyskaniu niepodległości krakowski port lotniczy stał się pierwszym lotniskiem przejętym przez tworzące się władze polskie (31.10.1918 r.)⁹ W kolejnych dniach w oparciu o kadre i przejęty sprzęt, stworzono pierwszą jednostkę polskiego lotnictwa wojskowego – *Eskadryllę Lotniczą* później przemianowaną na *Pierwszą Eskadrę*.¹⁰

Od 20 lipca 1921 roku na rozkaz Ministra Spraw Wojskowych na rakowickim lotnisku przystąpiono do formowania 2. Pułku Lotniczego. Na początku w jego skład wchodził II Dywizjon Wywiadowczy składający się z dwóch eskadr (6 i 14). W sierpniu 1922 do II Dywizjonu dołączono 8. Eskadrę Wywiadowczą, na bazie której 27 maja 1925 roku został utworzony kolejny dywizjon. Pułk składał się z: I i II Dywizjonu oraz 21 (dawnej 6), 22 (14), 23 (8) i nowo utworzonej 24 Eskadry Liniowej (w 1925 roku, w związku z ujednoczeniem numeracji jednostek w lotnictwie polskim, w pułku zmieniono numery wszystkim eskadrom). W roku 1928 II Dywizjon Lotniczy został przeniesiony do 5. Pułku Lotniczego w Lidzie, w zamian do 2. Pułku przybył III Dywizjon Myśliwski z likwidowanego 11. Pułku

⁶ M. Niestrawski, *Polskie Wojska Lotnicze w okresie walk o granice państwa polskiego (1918-1921)*, rozprawa doktorska, Poznań 2014, s. 54-55.

⁷ Z galicyjskich pól wzlotów, pr. zbior. pod red. K. Wielgusa i R. Panka, Tarnobrzeg 1999, s.130-138.

⁸ H. Mordawski, *Polskie lotnictwo wojskowe 1918-1920. Narodziny i walka*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2009, s.10.

⁹ Historia, <http://www.muzeumlotnictwa.pl/index.php/muzeum/historia> (data odczytu 25.05.2015)

¹⁰ Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, http://www.twojamalopolska.pl/muzeum_lotnictwa_polskiego_w_krakowie_d4434_pol.html (data odczytu 24.05.2015)

Myśliwskiego. Pod koniec 1929 roku w pułku rozpoczęto organizację Dywizjonu Szkolnego w ramach którego od 1936 roku działała Pułkowa Szkoła Pilotażu, przeszkalająca na pilotów pozostałych członków personelu latającego. W sierpniu 1939 roku w skład pułku wchodził III/2 Dywizjon Myśliwski (121, 122, 123 Eskadra Myśliwska), 21, 22, 24 Eskadra Liniowa oraz 23 i 26 Eskadra Towarzyszająca.¹¹

W roku 1923 na wojskowym lotnisku w Rakowicach utworzono trzeci w Polsce, po Warszawie i Lwowie, cywilny port lotniczy. Dnia 18 lipca 1923 roku w Rakowicach wylądował pierwszy Junkers F-13 towarzystwa lotniczego Aerolloyd otwierający regularne połączenia Warszawa – Kraków – Warszawa.¹²

Rys. 3 Samoloty Junkers F-13 towarzystwa lotniczego Aerolloyd

Źródło: Zbiory NAC on-line – prototyp, <http://audiovis.nac.gov.pl/obraz/85144/> (data odczytu 6.07.2015)

W tym dniu rozpoczęła działalność Cywilna Stacja Lotnicza w Krakowie. Jej oficjalnym założycielem było Ministerstwo Kolei Żelaznych, w którego gestii znajdowało się wówczas polskie lotnictwo cywilne. Dotychczasowe lotnisko wyłącznie wojskowe, stało się obiektem wojskowo-cywilnym, przy czym władzę nad całością lotniska sprawowało wojsko, które było głównym jego użytkownikiem. Od roku 1925, krakowskie lotnisko jako drugie w kraju uzyskało prawa tzw. lotniska celnego, tj. przyjmującego samoloty przylatujące z zagranicy. W ten sposób Port Lotniczy Kraków – Rakowice stał się portem międzynarodowym. W kwietniu 1925 roku otwarto regularne połączenia z Wiedniem. Było to pierwsze w Polsce zagraniczne połączenie obsługiwane przez polskiego przewoźnika Aerolot (władze Aerolloyd zmieniły w 1925 roku status prawny i nazwę spółki na Polska Linia

¹¹ 2. Pułk Lotniczy (1921 - 1939), http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=27 (data odczytu 18.05.2015)

¹² M. Mikulski, A. Glass, Polski transport lotniczy 1918-1978, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności, Warszawa 1980, s. 51.

Lotnicza Aerolot SA z siedzibą w Warszawie). Po Wiedniu przyszła kolej na połączenia z Brnem i Budapesztem. Równoległe ze wzrostem liczby lotów pasażerskich rozwijał się ruch towarowy – w 1927 roku lotnisko krakowskie odnotowało maksymalną ilość przewiezionego bagażu – 151.865 kg. W tym samym roku obszar lotniska zostaje powiększony o 100 ha.¹³

Dynamiczny rozwój lotnictwa cywilnego sprawił, że na najwyższych szczeblach władzy trwały prace nad najbardziej racjonalnym kierunkiem rozwoju tej gałęzi komunikacji. Dnia 1 stycznia 1929 roku utworzono przedsiębiorstwo państwowo-samorządowe Linie Lotnicze LOT Sp. z o.o., które przejęło akcje i majątek spółki Aerolot.¹⁴ W maju 1929 roku następuje rozszerzenie nazwy przedsiębiorstwa o przymiotnik *Polskie*.¹⁵

Kosztem 1,3 mln złotych rozpoczęto na pozyskanych wcześniej nowych terenach budowę nowoczesnego dworca lotniczego z pełnym zapleczem technicznym. W latach następnych wyposażono port w bocznice kolejową do stacji Czyżyny, nowoczesną stację paliwową, betonową płytę przydworcową oraz asfaltową drogę dojazdową do centrum. Nie zanedbano też instalacji urządzeń awiacyjnych ułatwiających i zabezpieczających ruch lotniczy. Uruchomiono lotniskowe biuro meteorologiczne.¹⁶

W 1931 roku oddano do użytku nowoczesny żelbetowy hangar w Czyżynach, do którego przeniesiono dworzec lotniczy. Od tego czasu lotnisko nosiło nazwę Kraków – Czyżyny. W 1933 roku lotnisko otrzymało pełną łączność radiową. W rok później port w Czyżynach wyposażony został w stację goniometryczną.¹⁷¹⁸ W 1936 roku krakowskie lotnisko przyjęło maksymalną liczbę 5.120 pasażerów.¹⁹

W dniu 1 września 1939 port lotniczy w wyniku agresji Niemiec hitlerowskich na Polskę przerwał normalną działalność. Ostatni samolot Polskich Linii Lotniczych LOT opuścił lotnisko w dniu 31 sierpnia.

W połowie 1939 roku posterunki graniczne meldowały, że samoloty Luftwaffe naruszają obszar graniczny Polski. Oczywiście stało się, że ich celem jest przeprowadzenie rozpoznania i zebranie materiału fotograficznego. By przeciwdziałać takim lotom, dowódca 2.

¹³ M. Mikulski, Z historii..., op. cit., s. 91-92.

¹⁴ Dlaczego lotnisko Rakowice stało się Czyżynami?, http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,15545283,Dlaczego_lotnisko_Rakowice_stalo_sie_Czyzynami_.html (data odczytu 23.05.2015)

¹⁵ <http://www.lot.com/pl/pl/historia> (data odczytu 24.05.2015)

¹⁶ M. Mikulski, Z historii..., op. cit., s. 95-97.

¹⁷ M. Mikulski, A. Glass, Polski transport..., op. cit., s. 98.

¹⁸ Goniometr - urządzenie służące do określania pozycji statków, samolotów itp. za pomocą fal radiowych, <http://sjp.pl/goniometr>, (data odczytu 30.06.2015)

¹⁹ Dlaczego lotnisko Rakowice stało się Czyżynami?, http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,15545283,Dlaczego_lotnisko_Rakowice_stalo_sie_Czyzynami_.html (data odczytu 25.05.2015)

Pułku Lotniczego w Krakowie ppłk pil. Ludwik Nazarkiewicz otrzymał z Inspektoratu Obrony Państwa zarządzenie dotyczące wystawienia zasadzek myśliwskich w pobliżu granicy niemieckiej. Zasadzki polegały na wykrywaniu i uniemożliwianiu samolotom Luftwaffe penetracji polskiej przestrzeni powietrznej. W sierpniu 1939 roku zmobilizowano jednostki lotnicze, które miały rozlokować się na wskazanych lotniskach polowych. III Dywizjonem Myśliwskim 2. Pułku Lotniczego, któremu wyznaczono na lotnisko polowe teren w Balicach dowodził kpt. pil. Mieczysław Medwecki.²⁰

Wysokie morale i determinacja właścicieli ziemskich w walce z bolszewikami w 1920 roku ukształtowały postrzeganie obronności państwa jako dobra nadrzędnej wartości, wymagającego poświęceń i nakładów finansowych. Tak więc stało się oczywiste, że wojsko, wybierając na lotnisko polowe teren majątku Radziwiłłów w Balicach, będzie go mogło bez przeszkód przekształcić w lądowisko oraz korzystać z dobrodziejstw gospodarstwa w wypadku wojny.²¹

Stan dywizjonu w składzie 121. i 122. eskadr myśliwskich wynosił: 23 oficerów (18 pilotów), 58 podoficerów (11 pilotów), 187 szeregowych wyposażonych w samoloty P11. 123 eskadra myśliwska tegoż dywizjonu latająca na samolotach P7 została dołączona do brygady pościgowej rozlokowanej na lotniskach Zielonka i Poniatów pod Warszawą. Teren przeznaczony dla III Dywizjonu Myśliwskiego miał kształt trapezu o wymiarach 950 x 750 x 600 x 900 m i swoją krawędzią północną przylegał do zabudowań wsi Balice.

Nocą z 23 na 24 sierpnia 1939 roku dowództwa polskich dywizjonów lotniczych otrzymały rozkaz mobilizacyjny. Po sprawdzeniu uzbrojenia oraz uzupełnieniu rezerw stacjonujące na Rakowicach samoloty oczekiwały na rozkaz odlotu na lotnisko polowe.

W nocy 26 sierpnia do Balic wyruszył transport samochodowy z zaopatrzeniem koniecznym dla funkcjonowania zaplecza technicznego dla samolotów. Dnia 31 sierpnia w godzinach rannych eskadry myśliwskie 121 i 122 wyruszyły do miejsca docelowego w Balicach. Przemieszczanie odbywało się lotem na niskim pułapie w celu uniemożliwienia potencjalnym „obserwatorom” wykrycia miejsca ześrodkowania sprzętu.²² Działanie takie było jak najbardziej uzasadnione, gdyż w okresie poprzedzającym napaść III Rzeszy na Polskę Niemcy szpiegzy intensyfikowali swoją działalność.²³

²⁰ W. Król, Krakowskie skrzydła, MON, Warszawa 1974, s. 9-10.

²¹ K. Sojka, Historia krakowskiego lotniska, Agencja Wydawnicza MS, Kraków 2014, s. 22.

²² W. Zaczekiewicz, Lotnictwo polskie w kampanii wrześniowej 1939 r., Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, Warszawa 1947, s. 24, 45, 190.

²³ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny w latach 1921-1955. Krakowskie lotnisko w służbie wojskowej i cywilnej, rozprawa doktorska, Wydawca: Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2010, s. 103.

Rys. 4 Samolot myśliwski PZL P-7a polskiego lotnictwa wojskowego

Źródło: Samoloty w Lotnictwie Polskim, <http://www.samolotypolskie.pl/samoloty/2397/126/PZL-P-72> (data odczytu 30.05.2015)

1.2 Rola lotniska dla obronności Polski w okresie II Wojny Światowej

Dnia 1 września 1939 roku krakowskie lotnisko Rakowice stało się celem ciężkiego ataku niemieckiego Luftwaffe. Nad Kraków nadleciało około 150 wrogich samolotów. Pierwsze bomby ok. 48 ton – zrzuciły na Rakowice samoloty typu Heinkel o godz. 5.20. Następny atak przeprowadziły bombowce nurkowe Ellguth, końcowa fazę ataku dopełniły samoloty DO 17M i 17E. Drugi nalot na Kraków odbył się o godz. 6.14.²⁴ Rakowice zostały sparaliżowane, poważnym uszkodzeniom uległy budynki 2. Pułku Lotniczego, centrala telefoniczna, a także cztery hangary. Zginęło 16 osób, a kilkadziesiąt zostało rannych. Byli to żołnierze przebywający na lotnisku oraz okoliczni mieszkańcy. Zniszczono również samoloty, ale nie mające wartości bojowej.²⁵

Od drugiego dnia wojny na rozkaz dowództwa bazy lotniczej w Rakowicach – Czyżynach postępowano całościową ewakuacją lotniska. Ostatnia kolumna ewakuacyjna opuściła lotnisko 6 września rano.²⁶

Pilotów z III Dywizjonu Myśliwskiego przebywających zgodnie z planem mobilizacyjnym na tajnym lotnisku operacyjnym w Balicach obudziło dudnienie przelatującej formacji bombowej, którą uważano początkowo za polskie samoloty Łosie, lecz odgłosy

²⁴ Z. Karch, Powietrzna bitwa w Balicach, „Dziennik Polski” 1995. s. 15-19

²⁵ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny..., op. cit., s. 102.

²⁶ J. Pawlak, Płonące bazy – wrzesień 1939, Wydawnictwo Retro-Art, Warszawa 2004, s. 32-34.

wybuchów i dymy pożarów Krakowa wyjaśniły tę pomyłkę. Dowódca dywizjonu kpt. Mieczysław Medwecki wydał rozkaz startu patrolu, w którym obok jego samego wziął udział ppor. Władysław Gnyś oraz st. szer. Tadeusz Arabski.

Patrol wystartował w chwili, gdy nad Balicami znajdowały się ostatnie samoloty Ju 87, powracające na zachód po zbombardowaniu Rakowic. Samolot kpt. Medweckiego został zestrzelony, a jego dowódca zginął. Ppor. Władysław Gnyś startujący na P11, zdołał desperackim unikiem wyrwać się z wiązki nieprzyjacielskich pocisków, kierując się równocześnie ku dwóm samolotom nieprzyjacielskim lecącym poniżej.²⁷ Samoloty te zostały przez polskiego lotnika zaatakowane i w trakcie walki z użyciem broni maszynowej kolejno zestrzelone. Załoga samolotów, licząca 6 lotników, zginęła. Zwycięstwo polskiego pilota ppor. Władysława Gnysia było pierwszą stratą Luftwaffe w II wojnie światowej i pierwszym lotniczym sukcesem bojowym lotnictwa polskiego.²⁸

Rys. 5 Samolot myśliwski PZL P.11c z 2. Pułku Lotniczego w Krakowie

Źródło: Samolot: PZL P.11c, http://www.muzeumlotnictwa.pl/zbiory_sz.php?ido=13&w=p (data odczytu 30.05.2015)

Po śmierci Medweckiego dowództwo nad dywizjonem objął kpt. pil. Walerian Jesionowski. Pomimo ogromnych trudności spowodowanych brakiem należytej łączności ze sztabem armii dywizjon pracował bardzo intensywnie. Także ciężka była praca zasadzki,

²⁷ "Elegancki skręt w lewo" – Wrzesień 1939 r., http://www.muzeumlotnictwa.pl/historia/wrzesien_1939/index.php (data odczytu 28.05.2015)

²⁸ Z. Karch, Powietrzna, op. cit.

którą w liczbie 4 samolotów i 8 pilotów dywizjon jeszcze w drugiej połowie sierpnia wystawił w Bielsku. Wieczorem 1 września dywizjon na rozkaz dowódcy lotnictwa Armii Kraków przenosi się na nierozpoznane przez Niemców lotnisko w Igołomi (25 km na wschód od Krakowa).

Do 17 września przenoszony w kolejne miejsca stacjonowania dywizjon krakowski dysponujący 22 samolotami i 34 pilotami zestrzelił 12 samolotów nieprzyjacielskich tracąc 9 własnych maszyn oraz 4 pilotów. Kapitan Mieczysław Medwecki zapisał się na kartach historii jako pierwszy pilot poległy w walce z niemiecką Luftwaffe.²⁹

Dnia 17 września w godzinach popołudniowych, na rozkaz naczelnego dowódcy lotnictwa i obrony przeciwlotniczej gen. Józefa Zająca, lotnictwo myśliwskie ewakuowało się do Rumunii.³⁰

1.3 Balice jako niemieckie lotnisko polowe

Utworzenie Generalnej Guberni na mocy dekretu Hitlera z października 1939 roku i wybraniu Krakowa na jej stolicę oznaczała nieporównywalne z innymi polskimi miastami nasilenie działań okupanta. W jednym miejscu skupiły się wysokie władze cywilnej i wojskowej administracji niemieckiej. Wraz z nią przebywały w Krakowie bardzo duże siły wojsk niemieckich – w tym Luftwaffe. Od jesieni 1939 roku do wiosny 1940 roku Niemcy z niezwykłą intensywnością prowadzili odbudowę infrastruktury lotniska Rakowice – Czyżyny, a od początku 1941 roku jego techniczną modernizację. Krakowski obiekt stał się ważną bazą strategiczną Luftwaffe. Z jego płyty startowej wyruszały samoloty przeciwko ZSRR, zwalczać powstanie narodowe na Słowacji, a także w 1944 roku bombardować duże zgrupowania partyzanckie AK. Było ono również miejscem czasowego postoju rozmaitych jednostek lotniczych (głównie pułków myśliwskich) niemieckich wojsk. Rakowice-Czyżyny służyły szkoleniu niemieckich pilotów, tutaj też naprawiano uszkodzone w walkach samoloty.³¹

W okresie II wojny światowej we władaniu Luftwaffe pozostawało również lądowisko w Balicach. W początkowym okresie okupacji hitlerowskiej zostało ono powiększone.

²⁹ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 32.

³⁰ W. Zaczekiewicz, Lotnictwo polskie..., op. cit., s. 223 – 224.

³¹ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny..., op. cit., s. 140.

Istniała tu sekcja szybowcowa dla młodzieży z Hitlerjugend.³² Piloci Luftwaffe szkolili na nim również adeptów sztuki pilotażu przybyłych na kursy z państw zaprzyjaźnionych z Niemcami. Okupanci kwaterowali w budynku zajmowanym we wrześniu 1939 roku przez załogi polskie. Szkolenia szybowcowe prowadziła jedna z dwóch niemieckich formacji: Nationalsozialistische Fliegerkorps General Gouvernement lub Segelfluggruppe Fliegerhorst Kommandantur Krakau. Początkowo lotnisko nie miało znaczenia strategicznego. Dopiero w 1941 roku, po agresji III Rzeszy na Związek Radziecki, a zwłaszcza po załamaniu się ofensywy, lotnisko zyskało nowy wymiar. W roku 1944, gdy wojska niemieckie cofały się na zachód, zaczęto wykorzystywać je jako polowe zaplecze dla jednostek Luftwaffe.³³

Tab. 1 Jednostki niemieckie stacjonujące w Balicach w 1944 roku i ich stany sprzętowe

Nazwa jednostki	Stany sprzętowe
1. Staffel (Heeres) / Aufklärungsgruppe 31	<ul style="list-style-type: none"> • XI 1944: sześć Fw-189 A-2, jeden Fw-189 A-3, • XII 1944: osiem Fw-189 A-2, jeden Fw-189 A-3;
7. Staffel (Heeres) / Aufklärungsgruppe 32	<ul style="list-style-type: none"> • VIII 1944: pięć Fw-189 A-2, jeden Fw-189 A-2 trop, dwa Fw-189 A-3;
Stab / Nachtschlachtgruppe 4	<ul style="list-style-type: none"> • VIII 1944: dwa Fw-58, jeden Go-145, jeden W.34, • IX 1944: dwa Ju-87 D-3, jeden Fw-58, jeden Go-145, • X 1944: jeden Fw-58, jeden Go-145, dwa Ju-87 D-5, dwa Si-204;
1. Staffel / Nachtschlachtgruppe 4	<ul style="list-style-type: none"> • VIII 1944: osiemnaście Go-145, • IX 1944: siedemnaście Go-145; • X 1944: osiemnaście Go-145, jeden W.34;
2. Staffel / Nachtschlachtgruppe 4	<ul style="list-style-type: none"> • VIII 1944: siedemnaście Ju-87 D-3, trzy Ju-87 D-1, • IX 1944: siedemnaście Ju-87 D-3, trzy Ju-87 D-1, • X 1944: dziewiętnaście Ju-87 D-3, dwa Ju-87 D-5;
10. Staffel (Panzer) / Schlachtgeschwader 77	<ul style="list-style-type: none"> • IX - XII 1944: pięć Ju-87 D-5, piętnaście Ju-87 G-2;

Źródło: Sojka K., Historia..., op. cit., Kraków 2014, s. 35-37.

³² M. Kwaśnik, Balice nasze dziedzictwo, Wyd. Parafia Rzymskokatolicka p.w. Świętej Rodziny, Balice-Kraków 2005, s. 80.

³³ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 34.

Poza wyżej wymienionymi w roku 1944 w Balicach stacjonowało również węgierskie lotnictwo rozpoznawcze - 4/1. Kozelfelderito Szazad.

Wraz z początkiem kolejnej radzieckiej ofensywy pod koniec czerwca 1944 roku rozpoczęła się intensywna rozbudowa lotniska. Wykonano kilkanaście ziemnych obwałowań mających za zadanie chronić samoloty i stanowiska artylerii przeciwlotniczej przed odłamkami w wypadku bombardowania, zbudowano utwardzone drogi dojazdowe do lotniska oraz wykonano drenaż powierzchniowy terenu. Prace ziemne i budowę obwałowań wykonywali jeńcy sowieccy przetrzymywani w obozie mieszczącym się w forcie na Bielanych.³⁴

Dnia 12 stycznia 1945 roku ruszyła na ziemie Polski leżące na zachód od Wisły wielka ofensywa Armii Czerwonej. Już w nocy z 17 na 18 stycznia oddziały sowieckie wkroczyły na przedmieścia Krakowa. Kolejnego dnia czerwonoarmiści byli już na Rynku Głównym.³⁵

W wigilię wyzwolenia Krakowa również na lotnisku w Balicach Niemcy zniszczyli sprzęt, którego nie byli w stanie ewakuować.

Wyzwolenie Krakowa przez wojska sowieckie, skąpa zniszczeń głównego lotniska miasta Rakowice – Czyżyny oraz przesuwanie się frontu na zachód w sposób naturalny wyznaczyły lądowisko w Balicach na bazę dla jednostek lotniczych Armii Czerwonej. W drugiej połowie lutego 1945 roku wszystkie jednostki wycofano na lotnisko w Rakowicach będące od 18 stycznia pod kontrolą Armii Czerwonej i już do Balic nie wróciły.³⁶

1.4 Sekcja Lotnicza w Krakowie Balicach

Zakończenie II wojny światowej przyniosło szansę na odbudowę działalności sportu lotniczego. Mimo ogromnych trudności już w końcu stycznia 1945 roku krakowscy studenci (a także kandydaci na studia) przystąpili do zabezpieczania ponemieckiego sprzętu lotniczego i organizowania lotnictwa sportowego. Sekcja Lotnicza Studentów Wydziałów Politechnicznych przy Akademii Górniczej w Krakowie organizowała szkolenie na

³⁴ E. Drwota, Jeńcy radzieccy w okupowanym Krakowie, Komisja Historyczna Oddziału ZBoWiD, Kraków 1975, s.16.

³⁵ A. Chwałba, Kraków w latach 1939-1945, w: Dzieje Krakowa t. 5, pr. zbior. pod. red. J. Bieniarzówny i J. M. Małeckiego, Kraków 2002, s. 433-434.

³⁶ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 39-40.

przedwojennym szybowisku w Bodzowie, gdzie reaktywowano Szkołę Szybowcową³⁷ Jednocześnie zarząd Sekcji Lotniczej rozpoczął starania o pozyskanie terenu dawnego lądowiska w Balicach.

Zabiegi zarządu Sekcji odniosły pełen sukces i w kwietniu 1946 roku krakowskie lotnictwo szybowcowe mogło przenieść swoją działalność do Balic. Po uzyskaniu terenu pod lotnisko ruszyły starania, aby na tym terenie wybudować hangar dla sprzętu lotniczego, bo bez tej inwestycji nie można było rozpocząć latania planowanego na połowę 1946 roku. Wkrótce na ten cel sprowadzono duży ponemiecki barak stojący dotychczas w Oleandrach. Długość hangaru wynosiła 40 m a szerokość 15 m. Hangar oddano do użytku w czerwcu i wkrótce potem zaczęto z Krakowa przewozić sprzęt niezbędny do rozpoczęcia latania. Na Balicach w trzeciej dekadzie czerwca skompletowany był już cały sprzęt do latania. Szybowce, wyciągarka i niezbędny sprzęt startowy jak tarcze sygnalizacyjne, wózki transportowe pod szybowce i płótna do wyłożenia znaków startowych.³⁸

Dnia 2 maja 1946 roku wznowiono oficjalnie działalność Aeroklubu Krakowskiego, którego prezesem został polityk Stronnictwa Demokratycznego inż. Eugeniusz Tor.³⁹ W aeroklubie zostało utworzonych sześć sekcji: motorowa, szybowcowa, techniczna, spadochronowa, nawigacyjna i propagandowa.

W 1946 roku Aeroklub Krakowski otrzymał pierwsze samoloty Po-2, później zaś ich zmodyfikowaną wersję CSS-13. Jesienią tego samego roku udało się pozyskać 3 samoloty Piper-Cub z amerykańskiego demobilu. Były one darami z United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA) dla Polski.⁴⁰

Rys. 6 Sprzęt krakowskiej Sekcji Lotniczej w 1946 roku – szybowce i samolot Po-2

³⁷ Historia, <http://www.aeroklubkrakowski.pl/pl/historia> (data odczytu 30.05.2015)

³⁸ Pierwszy hangar na lądowisku w Balicach, <http://sekcjalotnicza.blogspot.com/2011/11/pierwszy-hangar-na-ladowisku-w-balicach.html> (data odczytu 30.05.2015)

³⁹ Historia, <http://www.aeroklubkrakowski.pl/pl/historia> (data odczytu 30.05.2015)

⁴⁰ MLP, sygn. arch. S. Działowski, t.3, M. Markowski, Aeroklub Krakowski, referat wygłoszony na Zjeździe byłych żołnierzy 2 Pułku Lotniczego w Krakowie i wychowanków Aeroklubu Krakowskiego, s. 6.

Źródło: Sekcja Lotnicza w Krakowie - 1945-1949, <http://sekcjalotnicza.blogspot.com/2011/11/czy-wszyscy-juz-latali-o-tym-jak.html> (data odczytu 30.05.2015)

W roku 1947 Rada Ministrów powołała jako stowarzyszenie użyteczności publicznej Ligę Lotniczą. Zadaniem organizacji było krzewienie zamiłowania do lotnictwa w jak najszerszych kręgach społeczeństwa.⁴¹ Na podstawie umowy pomiędzy Zarządem Głównym Ligi Lotniczej a Aeroklubem RP z dnia 29 kwietnia 1947 r. Aeroklub RP został członkiem Ligi Lotniczej i korzystał ze sprzętu i urządzeń technicznych, jednak wyłącznie do sportu lotniczego.⁴²

Mimo trudności Aeroklub Krakowski stale zwiększał liczbę swoich członków. W 1948 roku liczył już 182 osoby.

Rozwój sportu lotniczego został podporządkowany ideologii komunistycznej. Podobnie jak w przypadku lotnictwa wojskowego zaczęto wyszukiwać politycznych wrogów i sabotażystów. Uznawano przy tym, że z bezpłatnego latania korzystają osoby niewłaściwego pochodzenia społeczno-politycznego. Pod koniec 1949 roku, a także w 1951 roku w Aeroklubie Krakowskim miała miejsce tzw. „weryfikacja”. Byli Ak-owcy, piloci RAF i wszyscy podejrzani politycznie dostawali bezwarunkowy zakaz wejścia na teren lotniska.⁴³

Liga lotnicza korzystała z lotniska w Balicach do maja 1953 roku, a następnie przeniosła się na poniemieckie lotnisko polowe na Pasterniku.

⁴¹ Art. 3 Statutu Ligi Lotniczej, Warszawa 1946 [W:] M.P. 1947 nr 120 poz. 763: Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 września 1947 r. w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności "Liga Lotnicza".

⁴² Liga Lotnicza, https://pl.wikipedia.org/wiki/Liga_Lotnicza (data odczytu 30.05.2015)

⁴³ A. Czepirski, A. Wiejak, Ligota dolna. Cywilna szkoła pilotów i mechaników, Wydawnictwo: Muzeum lotnictwa polskiego, Kraków 2004, s. 42.

1.5 Lotnisko w Balicach pod zarządem Wojska Polskiego do 1963 r.

W połowie 1945 roku Rakowice zostały przekazane wojskowym władzom Polski. Jesienią na lotnisko skierowano 10. i 11. Pułk Lotnictwa Myśliwskiego, które w wyniku zmian w strukturach wojsk lotniczych zostały przekształcone w styczniu 1946 roku w 2. i 3 Pułk Lotnictwa Myśliwskiego.⁴⁴ W 1947 roku 3 Pułk Lotnictwa Myśliwskiego został przebazowany poza Kraków.⁴⁵

W marcu 1945 roku reaktywowano również cywilny port lotniczy na krakowskim lotnisku. Ministerstwo Komunikacji powołało do życia Państwowe Przedsiębiorstwo „Polskie Linie Lotnicze LOT”, które w dniu 30 marca 1945 roku utworzyło w Krakowie Oddział PLL LOT. Polskie Linie Lotnicze LOT rozpoczęły eksploatację połączeń z końcem lutego 1946 roku.⁴⁶

W latach pięćdziesiątych nastąpił dynamiczny rozwój terytorialny Krakowa. Na wschód od lotniska wybudowano nową stutysięczną dzielnicę o nazwie Nowa Huta. W niej największe znaczenie miał wielki kombinat metalurgiczny im. Lenina. Wszystko to sprawiło, że lotnisko o charakterze wojskowym nie miało w tym regionie perspektyw rozwoju. Istnienie lotniska wojskowego pośrodku dwóch rozwijających się struktur miejskich było niewskazane i niebezpieczne – w tym czasie o wiele bardziej nasilony był ruch samolotów wojskowych niż cywilnych. Wskazywano ponadto, że wspólne korzystanie z jednego lotniska przez wojsko i lotnictwo cywilne jest krępujące i stanowi poważne utrudnienie jego eksploatacji szczególnie dla organów wojskowych.

W sierpniu 1955 roku na mocy uchwały Prezydium Rządu zdecydowano o przejęciu przez Ministerstwo Transportu Drogowego i Lotniczego od Ministerstwa Obrony Narodowej lotniska Rakowice – Czyżyny i jednocześnie przekazaniu na rzecz MON przez MTDL rozbudowywanego lotniska w Balicach.⁴⁷

Intensywne prace budowlane trwały w Balicach od 1954 roku, dzięki czemu drugorzędne, polowe podkrakowskie lotnisko zyskiwało nowy wymiar. W ramach inwestycji zakończonej w roku 1956 wybudowano drogę startową, drogi kołowania i płytę postojową, wzniesiono budynek wieży kontroli lotów, budynki koszarowe, sztab, klub oficerski,

⁴⁴ Z. Bulzacki, Powojenna reorganizacja lotnictwa WP. 35 lecie LLP – jak rosły nam skrzydła, „Wiraże” 1979, nr 26, s. 10.

⁴⁵ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny..., op. cit., s. 147-148.

⁴⁶ M. Mikulski, Z historii..., op. cit., s. 99.

⁴⁷ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny..., op. cit., s. 185-205.

stołówkę żołnierską, stacje trafo, garaże, magazyny, budynki zaplecza technicznego, kotłownię i łaźnie. Teren został uzbrojony w sieć elektryczną, wodociągową i kanalizacyjną.⁴⁸

Kiedy na terenie lotniska trwały jeszcze prace budowlane Dowództwo Wojsk Lotniczych 26 lipca 1955 roku wydało rozkaz przebazowania 2. Pułku Lotnictwa Myśliwskiego z lotniska Rakowice – Czyżyny do Balic. Przenosiny realizowano wg specjalnego planu przez 5 następných dni przewożąc sprzęt, dokumentację i żołnierzy, a końcem lipca Rakowice – Czyżyny opuściły również samoloty. Przebazowanie zakończyło się przetransportowaniem rodzin wojskowych na osiedle w Bielanych.⁴⁹

W czasie stacjonowania 2. Pułku Lotnictwa Myśliwskiego w Balicach lotnisko było świadkiem wizyt znamienitych osobistości odwiedzających Kraków. Na zmianę z Rakowicami przyjmowało samoloty specjalne z głowami państw na pokładzie.⁵⁰

W kwietniu 1963 roku samoloty 2. Pułku Lotnictwa Myśliwskiego przeniesiono na lotnisko w Łasku. W Balicach natomiast od marca 1963 roku stacjonowała nowo powołana formacja – 55. Pułk Lotnictwa Transportowego.

Rys. 7 Samolot An-2 w - lotnisko Kraków-Balice

Źródło: Samolot An-2, http://www.muzeumlotnictwa.pl/5705/grafika/foto/historia/an_2td_5705_1_big.jpg (data odczytu 6.07.2015)

⁴⁸ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 52-53.

⁴⁹ R. Kasprzycki, Rakowice-Czyżyny..., op. cit., s. 186.

⁵⁰ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 54.

Podstawę organizacji pułku i jego wyposażenia stanowił klucz samolotów An-2, na bazie którego po przebazowaniu do Balic powstała eskadra samolotów An-2. Głównym zadaniem eskadry był transport wojsk powietrznodesantowych. W ramach pułku operowała również druga eskadra posiadająca na wyposażeniu samoloty Ił-14 i Li-2.⁵¹

⁵¹ A. Gołabek, 13 Pułk Lotnictwa Transportowego, cz.1: lata 1963-1985, „Lotnictwo z szachownicą” 2004, nr 9, s. 4

Rozdział 2 Cywilny Port Lotniczy Kraków–Balice w latach 1963 - 1999

2.1 Uruchomienie lotniska w Balicach i jego rozbudowa dla potrzeb ruchu cywilnego

Znacznym rozrostem Krakowa po II wojnie światowej, zmienił w dużej mierze obraz jego zabudowy. Na terenie miasta wystąpił szybki rozwój budownictwa mieszkaniowego, przemysłowego i usługowego. Szczególnie duże nasilenie realizowanych inwestycji miało miejsce we wschodniej części Krakowa, na wschód od lotniska Rakowice-Czyżyny, gdzie w latach 1950—1963 powstała nowa stutysięczna dzielnica Nowa Huta wraz z wielkim kombinatem metalurgicznym im. Lenina. W związku z powyższym w rejonie Czyżyn nastąpiły duże zmiany. Obszar lotniska, znajdujący się do niedawna na wschodnich peryferiach w stosunku do zabudowy starego Krakowa, został administracyjnie włączony do dzielnicy Nowa Huta i znalazł się w środku zabudowy miejskiej. Początkowo w planach perspektywicznych rozbudowy miasta przewidywano pozostawienie lotniska w centrum zabudowy do 1975 roku i planowano je włączyć w projektowany Park Wypoczynku i Sportu. Podjęte jednak uchwały o dalszym szybkim rozwoju Kombinatu im. Lenina, pociągnęły za sobą szybszy niż to początkowo przewidywano wzrost budownictwa w rejonie przylotnikowym. W krótkim czasie w strefach podejść do lądowania powstały wysokie obiekty, które ograniczyły warunki bezpieczeństwa dla startów i lądowań cięższych maszyn komunikacyjnych.⁵²

O powyższych trudnościach ówczesne władze Krakowa informowały Radę Ministrów. W odpowiedzi premier Józef Cyrankiewicz zaprosił zainteresowane strony na konferencję w sprawie lotniska cywilnego w Krakowie, która odbyła się 10 października 1963 roku. W sprawie szybkiego i ostatecznego rozwiązania sprawy lotnisk w Krakowie zdecydowano, że dalsza eksploatacja lotniska cywilnego w Rakowicach przeszkadza w rozbudowie osiedla mieszkaniowego w Nowej Hucie, w związku z czym lotnisko to trzeba zlikwidować, a cywilny ruch lotniczy przenieść na wojskowe lotnisko w Balicach, które odtąd miałoby być współużytkowane. Powzięto również decyzję o przystosowaniu tego lotniska, w sposób oszczędny, przy pełnym wykorzystaniu istniejących urządzeń i wyposażenia, na potrzeby komunikacji lotniczej.⁵³

⁵² M. Mikulski, *Z historii...*, op. cit., s. 90.

⁵³ AAN, zespół nr 2089, Centralny Zarząd Lotnictwa Cywilnego w Warszawie, sygn. 1/24, Protokół z konferencji z dnia 10.10.1963 r.

Port lotniczy w Rakowicach – Czyżynach w dniu 15 października 1963 roku został dla ruchu komunikacji pasażerskiej zlikwidowany. Ponowne połączenie lotnicze Kraków uzyskał po czterech i pół miesiącach, dzięki otwarciu w dniu 29 lutego 1964 roku cywilnego portu lotniczego na lotnisku w Balicach, położonego poza granicami miasta. W tym dniu szczęśliwie wylądował w Balicach pierwszy rejsowy samolot z Warszawy. Kilkanaście dni później dopełniono również formalności protokołem zdawczo-odbiorczym z 11 marca 1964 roku. Z łącznej powierzchni 200 ha władze wojskowe przekazały nieodpłatnie Ministerstwu Komunikacji część terenu lotniska liczącą około 10 ha wraz z nieruchomościami znajdującymi się na tym terenie. Pozostałe tereny zajmowała baza 55. Pułku Lotnictwa Transportowego oraz Stacja Lotnictwa Sanitarnego przeniesiona z Czyżyn.⁵⁴

Z powodu braku koniecznej dla działalności komercyjnej lotniska infrastruktury zaistniała potrzeba rozbudowy lotniska i przystosowania go do potrzeb cywilnego ruchu pasażerskiego. Na początku 1964 roku lotnisko w Balicach stało się wielkim placem budowy. Odprawy odbywały się w baraku, w warunkach niemalże polowych. Przeznaczony na część administracyjną i dworzec parterowy budynek z charakterystycznym kominem kotłowni stał co prawda, ale w stanie surowym. Oddano go do użytku dopiero latem 1964 roku, a służył ponad dwa lata.⁵⁵

Prace nad przystosowaniem lotniska do potrzeb cywilnych trwały do 1967 roku i były realizowane przez Dyрекcję Inwestycji Miejskich w Krakowie. Ciężar finansowania rozbudowy lotniska ponosiły wspólnie władze Krakowa i Zarząd Ruchu Lotniczego i Lotnisk Komunikacyjnych.

W grudniu 1966 roku oddano do użytku estetyczny i bardzo nowoczesny, jak na owe czasy, budynek dworca pasażerskiego. Był to obiekt o konstrukcji pawilonowej mający ponad 900 m kw. i kubaturę 3964 metry sześcienne. Pawilon dzielił się na dwie zasadnicze części - krajową i zagraniczną. W tej drugiej znajdował się m.in. punkt kontroli bagażu, pomieszczenie dla celników i żołnierzy Wojsk Ochrony Pogranicza, sklepy Baltony i Cepelii, punkt wymiany walut Orbisu, kiosk Poczty, Ruchu i telefony.⁵⁶ Nie zaniedbano budowy dróg dojazdowych, parkingów i chodników.

⁵⁴ Rejonowy Zarząd Infrastruktury (dalej RZI), Teczka ewidencyjna lotniska Kraków – Balice (część opisowa), Protokół zdawczo odbiorczy z dnia 11.03.1964 r.

⁵⁵ Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic, http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15586847,Przenosiny_krakowskiego_lotniska_z_Czyzyn_do_Balic.html (data odczytu 21.05.2015)

⁵⁶ H. Kucharski, Ładny i nowoczesny, „Skrzydłata Polska” 1967, nr 17, s. 4-5.

Rys. 8 Lekki przeszklony pawilon portu lotniczego w Balicach w 1967 roku

Źródło: H. Kucharski, Ładny..., op. cit., s. 4.

W 1968 roku lotnisko zostało wyposażone w precyzyjny radar do lądowania PAR-T3. Budynek magazynowy lotniska został tymczasowo przystosowany do potrzeb straży przeciwpożarowej. W latach sześćdziesiątych PLL LOT wycofało ostatnie samoloty Li 2 i wprowadziło nowe typy: Il 14, Il 18, AN 24, Tu 134. Aby w pełni wykorzystać możliwości nowych samolotów centralne władze lotnicze dostrzegły konieczność rozbudowy portów lotniczych – między innymi również portu krakowskiego. Na polskich lotniskach zainstalowano czeskie systemy świetlne typu D2 i wizualne wskaźniki kąta schodzenia VASIS (Visual Approach Slope Indicator System).⁵⁷

W 1971 roku w okresie od maja do października, w związku z wykonywaniem prac modernizacyjnych portu lotniczego w Balicach przez Krakowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych, został zamknięty pas startowy dla samolotów odrzutowych. Jedyne loty w tym okresie wykonywał Zespół Lotnictwa Sanitarnego korzystając z gruntowej drogi startowej zlokalizowanej równoległe do głównej drogi w północnej części lotniska.⁵⁸

W ramach rozbudowy portu zrealizowano szereg inwestycji. Między innymi wydłużono o 400 m i wzmocniono drogę startową, zbudowano drogi kołowania. Droga startowa (betonowo-asfaltowa) o wymiarach 2400 x 60 m, wytrzymałości 35 ton na jedną gołęń podwozia i o kierunku 257 stopni, biegła wzdłuż najdłuższej osi lotniska. Równoległe do drogi startowej przebiegała główna droga kołowania, szerokości 25 m, która we wschodniej części lotniska rozgałęziała się i prowadziła na płytę przeddworcową. Na lotnisku

⁵⁷ Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. (dalej MPL KB), Archiwum Zakładowe, materiały nieuporządkowane.

⁵⁸ K. Sojka, Historia..., op. cit., s. 79.

zainstalowano oświetlenie odpowiadające normom międzynarodowym. Pomoce świetlne w jakie je wyposażono to: światła krawędziowe drogi startowej, dróg kołowania oraz płyty przeddworcowej, światła progowe drogi startowej i światła podejścia precyzyjnego typu Calverta na podejściu głównym oraz światła systemu uproszczonego na podejściu drugorzędym. Oddano również do użytku obiekt strażnicy przeciwpożarowej o kubaturze 1170 m³, z parkingiem dla samochodów pożarniczych oraz siecią dróg dojazdowych. Wykonano także wiele istotnych remontów⁵⁹.

W 1971 roku obok bezpośredniego połączenia z Warszawą Kraków utrzymywał loty tranzytowe (przez stolicę) z Bydgoszczą, Gdańskiem, Koszalinem, Poznaniem i Szczecinem, a od roku 1972 także ze Szczecinem przez Wrocław. Był to czas, kiedy loty, ze względu na przystępną cenę stawały się coraz bardziej popularne. W 1973 roku do marca utrzymano cztery połączenia z Warszawą trzy dni w tygodniu oraz pięć połączeń w pozostałe trzy dni tygodnia, jedno połączenie z Gdańskiem oraz jedno połączenie ze Szczecinem i Wrocławiem trzy dni w tygodniu.⁶⁰

W grudniu 1975 roku balicki port lotniczy obsługiwał pięć połączeń krajowych: cztery do Warszawy i jedno do Gdańska. Z zagranicznych lotów głównym kierunkiem były Bałkany, przeważnie wykupywane przez biura podróży. Były to połączenia z Warszawy przez Kraków do Warny, Burgas, Konstancy i Budapesztu.⁶¹

O ile w połowie lat 60. z lotniska skorzystało ok. 75 tys. pasażerów rocznie, o tyle w 1975 roku ich liczba osiągnęła 174 tys. (tabela 2). Był to wyraźny sygnał, że należy zwiększyć przepustowość kompleksu lotniskowego. Budynki portu wzniesione przed ok. 10 laty nie spełniały już warunków prawidłowej obsługi ruchu pasażerskiego i towarowego, w szczególności zagranicznego. Wynikało to z braku pomieszczeń dla odpowiednich służb obsługujących krajowy i zagraniczny ruch pasażerski i towarowy oraz niedostatecznych powierzchni do obsługi pasażerów, zwłaszcza w ruchu zagranicznym. Ogromna ciasnota, brak możliwości wyczekiwania w razie opóźnienia odlotu, powodowała liczne skargi pasażerów, zarówno krajowych jak i zagranicznych.⁶²

W połowie lat siedemdziesiątych władze Krakowa, wspólnie z Zarządem Ruchu Lotniczego i Lotnisk Komunikacyjnych, zleciły miejskiemu Biuru Projektów w Krakowie opracowanie projektu modernizacji i rozbudowy krakowskiego portu lotniczego w Balicach.

⁵⁹ A. Mikulski, A. Glass, *Polski...*, op. cit., s. 213.

⁶⁰ AAN, zespół nr 2089, Centralny Zarząd Lotnictwa Cywilnego w Warszawie, sygn. 1/24, Notatka w sprawie komunikacji lotniczej

⁶¹ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=357> (data odczytu 1.06.2015)

⁶² AAN, zespół nr 2089, Centralny Zarząd Lotnictwa Cywilnego w Warszawie, sygn. 1/24, Pismo Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z dnia 06.05.1976 r.

Projekt ten, przedstawiony w 1976 roku otrzymał akceptacje zlecciodawców i stał się podstawą do dalszych konsultacji i rozmów prowadzonych w resorcie Ministerstwa Komunikacji. Projekt nowego portu lotniczego w Balicach przewidywał między innymi wybudowanie nowego, efektywnego i funkcjonalnego dworca lotniczego.⁶³

Niestety, odważne plany rozbudowy terminalu pasażerskiego nie doczekały się realizacji. Najpierw przyczyniły się do tego pogłębiające się od 1976 r. kłopoty gospodarcze PRL. Później, na początku lat osiemdziesiątych - na skutek polityki izolacji społeczeństwa, a następnie wprowadzenia stanu wojennego i jego następstw - drastycznie spadła liczba przewozów lotniczych w Polsce. W 1982 roku liczba pasażerów na krakowskim lotnisku zmniejszyła się do 93 tys. czyli o połowę w porównaniu do lat poprzednich. Nie sprzyjała też rozbudowie lotniska w Balicach, dziś zapomniana, ale począwszy od połowy lat 70. żywo dyskutowana, kwestia budowy lotniska w Balinie niedaleko Chrzanowa. Miało ono obsługiwać aglomerację krakowską i katowicką (lotnisko w Pyrzowicach pozostawało wtedy w gestii wojska). Pomysł ten później jednak zarzucono.⁶⁴

Tab. 2 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice w latach 1964 - 1987

Rok	Liczba pasażerów	Rok	Liczba pasażerów
1964*	55 004	1976	166 711
1965	66 401	1977	179 417
1966	76 133	1978	180 472
1967	116 883	1979	203 610
1968	130 912	1980	167 834
1969	148 861	1981	122 369
1970	134 318	1982	92 902
1971**	49 318	1983	202 999
1972	167 882	1984	213 811
1973	192 973	1985	141 196
1974	105 332	1986	136 382
1975	173 806	1987	140 387

*Ruch pasażerski od 29 lutego 1964 roku

** Wstrzymanie ruchu pasażerskiego w związku z remontem lotniska w okresie V-X 1971

Źródło: A. Mikulski, A. Glass, *Polski...*, op. cit., s. 214; lata 1978 – 1987; Archiwum Zakładowe MPL KB, sygn. 41/19, zestawienia statystyczne

⁶³ A. Mikulski, A. Glass, *Polski...*, op. cit., s. 214.

⁶⁴Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic,
http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15586847,Przenosiny_krakowskiego_lotniska_z_Czyzyn_do_Balic.html (data odczytu 1.06.2015)

Po okresie stanu wojennego nastąpił ponowny wzrost przewozów lotniczych. Już w 1983 roku zanotowano ponad dwukrotne zwiększenie ruchu pasażerskiego na krakowskim lotnisku.

Ponownemu wzrostowi przewozów lotniczych towarzyszyła poważna zmiana charakteru ich struktury wyrażająca się spadkiem pasażerów z linii krajowych oraz wzrostem podróżnych z linii zagranicznych. W okresie cięć wydatków na modernizację balickiego portu lotniczego próbowano w prowizoryczny sposób sprostać wymaganiom stawianym przez narastający ruch pasażerski. Były to jednak tylko środki doraźne. Koniecznością była dalsza rozbudowa kompleksu lotniskowego w związku z rosnącym z roku na rok wykorzystaniem transportu lotniczego, zahamowanego tylko na krótko przez stan wojenny.

Dnia 18 grudnia 1984 roku cywilny teren lotniska został powiększony o nieruchomości położone we wsi Balice o powierzchni ogólnej około 6 ha, udostępnione przez władze wojskowe decyzją MON z dnia 29 stycznia 1981 roku. Czteroletni okres jaki upłynął od wydania przez MON decyzji do dnia faktycznego przekazania nieruchomości na rzecz Zarządu Ruchu Lotniczego i Lotnisk Komunikacyjnych był wynikiem przygotowań do wprowadzenia stanu wojennego, a następnie zarządzenia stanu wojennego, który wprowadzał na lotniskach cywilnych zarządy komisaryczne.⁶⁵

2.2 Utworzenie Przedsiębiorstwa Państwowego Porty Lotnicze i dalszy rozwój Portu Lotniczego Kraków-Balice

W 1987 roku zostało utworzone Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze (PP PL) z siedzibą w Warszawie na podstawie ustawy z dnia 23 października 1987 roku. Przejęło ono mienie będące w Zarządzie Zespołu Ruchu Lotniczego i Lotnisk Komunikacyjnych oraz jego prawa i zobowiązania powstałe z tytułu eksploatacji lotnisk komunikacyjnych. Ustawa określiła przedmiot działalności PP PL, były to głównie: budowa, modernizacja i eksploatacja lotnisk komunikacyjnych oraz lotniczych urządzeń naziemnych, budowa, rozbudowa i utrzymanie dworców lotniczych i innych obiektów zaplecza portowego, świadczenie usług lotniczych związanych ze startem, lądowaniem i parkowaniem statków powietrznych na rzecz krajowych i zagranicznych przewoźników oraz innych osób eksploatujących statki powietrzne, świadczenie usług na rzecz pasażerów linii lotniczych oraz innych usług, a w szczególności usług reklamowych, prowadzenie sklepów wolnocłowych oraz wynajem

⁶⁵ K. Sojka K., Historia..., op. cit., s. 89.

pomieszczeń przedstawicielstwom obcych przewoźników, świadczenie usług związanych z przewozami ładunków przez przewoźników powietrznych, a także w zakresie serwisu technicznego dla statków powietrznych.⁶⁶

W 1988 roku PP PL wspólnie z władzami miasta Krakowa podjęło starania o budowę nowego terminalu lotniczego przeznaczonego dla obsługi ruchu turystycznego zarówno krajowego jak i zagranicznego. Zwiększający się lotniczy ruch pasażerski bezwzględnie wymagał rozbudowy dworca pasażerskiego portu. Rozbudowa Portu Lotniczego Kraków - Balice rozpoczęła się od podpisania porozumienia, którego strony decydowały się na współfinansowanie tej rozbudowy. Stronami porozumienia byli: Prezydent Miasta Krakowa (działający wówczas jako Wojewoda Krakowski)⁶⁷, PP PL w Warszawie, Przedsiębiorstwo LOT. W dokumencie tym strony zobowiązały się do partycypacji finansowej w budowie nowego terminalu pasażerskiego w proporcji odpowiednio: 25%, 50%, 25%. Ponieważ Przedsiębiorstwo LOT wycofało się wkrótce z porozumienia, ostatecznie umowę w tej sprawie zawarł Prezydent Miasta Krakowa (25%) oraz PP PL (75%).⁶⁸

W 1989 roku port lotniczy w Krakowie jako jedyny, poza Warszawą, uzyskał dodatni bilans ekonomiczny. W roku tym ponad połowę (51%) korzystających z lotniska stanowili podróżni z linii zagranicznych, które z reguły obsługiwane były samolotami o trzykrotnie większej pojemności (średnio 150 pasażerów). Tak więc, po wylądowaniu tylko jednego samolotu średniego zasięgu (a tych w porcie pojawiało się coraz więcej) pojemność aktualnego holu dworca przekraczana była dwukrotnie w stosunku do pierwotnych jego założeń. Sytuację pogarszały przypadki, gdy na płycie lotniska spotykały się dwie maszyny, co nie należało do rzadkości.⁶⁹

Realizacja I etapu inwestycji tj. budowa międzynarodowego terminalu pasażerskiego o przepustowości do 280 tys. pasażerów rocznie została rozpoczęta w 1989 roku. Równoległe z nią prowadzone były prace nad poprawą infrastruktury lotniska.⁷⁰ W czasie prac budowlanych dotychczasowy dworzec spełniał bez przerwy funkcje handlowo-przewozowe.

Dnia 20 marca 1989 roku zawarte zostało porozumienie o współpracy pomiędzy PP PL i Zarządem Lotniskowym Wojsk Lotniczych w zakresie realizacji i wykorzystania prac

⁶⁶ Art. 4 ustawy z dnia 28.10.1987 r. o Przedsiębiorstwie Państwowym „Porty Lotnicze”, Dz.U. z 1987 r. Nr 33, poz. 185.

⁶⁷ Po reformie administracyjnej w 1975 r. Miejska Rada Narodowa w Krakowie objęła swoim działaniem obszar całego województwa miejskiego krakowskiego, a prezydent przejął także funkcję wojewody, https://pl.wikipedia.org/wiki/Rada_Miasta_Krakowa (data odczytu 30.06.2015)

⁶⁸ MPL KB, Archiwum Zakładowe, materiały nieuporządkowane.

⁶⁹ Tamże.

⁷⁰ HISTORIA. Jedenaście kilometrów na zachód od centrum Krakowa, <http://sekcje-specjalne.dziennikpolski24.pl/krakow-airport/krakow-airport-wczoraj/> (data odczytu 21.05.2015)

naukowo – badawczych i doświadczalnie – konstrukcyjnych dotyczących projektowania, budowy i eksploatacji lotnisk. Zarząd Lotniskowy Wojsk Lotniczych przekazał wyniki badań nośności nawierzchni trzech lotnisk współużytkowanych (lotnisko cywilne i wojskowe), między innymi lotniska krakowskiego. Nośność nawierzchni określona została zgodnie z wymogami ICAO⁷¹ w postaci liczb klasyfikacyjnych nawierzchni PCN (Pavement Classification Number), przy użyciu specjalnie skonstruowanego przez ZLWL i Politechnikę Wrocławską urządzenia wywołującego i rejestrującego ugięcie nawierzchni. Wielkość ugięć pozwalała (przy użyciu programów komputerowych) na określenie charakterystyk odkształceniowych oraz wskaźników PCN.⁷²

W 1989 roku krakowskie lotnisko zostało wyposażone w dwa Jelcze 620C służące jako nośniki pługów lotniskowych i holowniki oczyszczarek. W tym samym roku w Porcie Lotniczym Kraków – Balice przeprowadzono remont odcinków zewnętrznej sieci ciepłowniczej oraz remont pomieszczenia kotłowni. Pod nadzorem wydziału i służby energetycznej w krakowskim porcie zakończony został w 1989 roku również remont kapitalny linii kablowych systemów świetlnych drogi startowej i dróg kołowania wraz z wymianą transformatorów i naprawą konstrukcji wsporczych świateł w podejściu zasadniczym⁷³.

W 1990 roku po zmianie systemu administracyjnego zobowiązania umowne Prezydenta Miasta Krakowa przejął Wojewoda Krakowski. Na mocy kolejnych aneksów partycypował w finansowaniu prac budowlanych przy terminalu. Pozwoliło to podtrzymać proces rozbudowy krakowskiego lotniska jako jedyne w skali kraju. Na pozostałych lotniskach prace budowlane związane z rozbudową (rozpoczęte w różnych okresach) w roku 1990 zostały wstrzymane z powodu braku środków finansowych ze strony inwestora tj. PP PL.⁷⁴

Pierwsze lata transformacji ustrojowej w Polsce były okresem recesji. Po rozpoczęciu rekonstrukcji gospodarki rynkowej nastąpił spadek PKB (14%), gwałtowny wzrost inflacji (w 1990 r. w stosunku do roku 1989 prawie 600%), załamanie koniunktury (spadek produkcji przemysłowej o 30%), pojawiło się też bardzo duże rejestrowane bezrobocie, a realne

⁷¹ Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego (ang. International Civil Aviation Organization), jest odpowiedzialna za opracowywanie i wdrażanie międzynarodowych przepisów regulujących bezpieczeństwo ruchu lotniczego i ekonomię transportu lotniczego, https://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Mi%C4%99dzynarodowego_Lotnictwa_Cywilnego (data odczytu 30.06.2015)

⁷² MPL KB, Archiwum Zakładowe, materiały nieuporządkowane.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ K. Sojka K., Historia..., op. cit., s. 96.

wynagrodzenie obniżyło się o 25%.⁷⁵ W wyniku głębokich reform, okres recesji spowodowany szokiem transformacyjnym trwał tylko dwa lata. Korzyści z przeprowadzanych reform gospodarczych Polska zaczęła odnotowywać już w latach 1992-1993. Na skutek recesji ekonomicznej z początku lat dziewięćdziesiątych nastąpiło załamanie transportu lotniczego w Polsce, które odzwierciedla widoczny spadek liczby pasażerów obsługiwanych w tym okresie na krakowskim lotnisku (tabela 3).

W styczniu 1993 roku zakończono I etap budowy, oddając do użytku nowoczesny terminal pasażerski do obsługi ruchu międzynarodowego. Nowy terminal został ulokowany z zachodniej strony starego dworca. Powierzchniowo był on ponad czterokrotnie większy od poprzedniego. Jego kubatura wyniosła 15 200 m³, a powierzchnia użytkowa 2 400 m². We wrześniu tego samego roku rozpoczęto realizację II etapu inwestycji tj. rozbudowy terminalu do przepustowości 450 tys. pasażerów rocznie, obsługującego ruch krajowy i międzynarodowy.⁷⁶

Rys. 9 Pierwszy etap rozbudowy międzynarodowego terminalu pasażerskiego- jesień 1992. Pawilon z 1966 roku pełnił jeszcze swe funkcje. W nowym budynku trwają wówczas prace wykończeniowe oraz zagospodarowywany jest teren wokół terminalu

Źródło: Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic, <http://krakow.wyborcza.pl/krakow/51,44425,15586847.html?i=0> (data odczytu 8.06.2015)

⁷⁵ Transformacja społeczno-gospodarcza w Polsce, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2002, s. 12.

⁷⁶ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=358> (data odczytu 21.05.2015)

Rys. 10 Drugi etap budowy terminalu międzynarodowego (1994 r.), pawilon z 1966 został wyburzony

Źródło: Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic, <http://krakow.gazeta.pl/krakow/51,44425,15586847.html?i=10> (data odczytu 8.06.2015)

W 1994 roku powstało realne zagrożenie wstrzymania na długie lata ruchu lotniczego spowodowane złym stanem technicznym od 20 lat nie remontowanej drogi startowej.⁷⁷ Problem ten stanął w centrum uwagi opinii publicznej, posłów i senatorów ziemi krakowskiej oraz władz administracyjnych centralnych (cywilnych i wojskowych) i lokalnych. Starania wielu ludzi oraz organizacji koordynowane przez ówczesnego Wojewodę Krakowskiego Jerzego Millera uwieńczone zostały sukcesem. Remont i rozbudowa krakowskiego lotniska zostały zapisane w ustawie budżetowej jako zadanie centralne.

W maju i czerwcu 1994 roku wykonano cząstkową naprawę nawierzchni drogi startowej. Natomiast w kwietniu 1995 roku rozpoczęto generalny remont drogi startowej. Stosownie do decyzji zarządu PP PL lotnisko Balice od 1 kwietnia 1995 roku w związku z pracami zostało zamknięte dla samolotów rejsowych i czarterowych. W osiem miesięcy położono nową nawierzchnię drogi startowej i wydłużono ją o 150 m do 2550 m. Zamontowano nowy system oświetlenia pasa oraz najnowszy radiowy system nawigacyjny - ILS. Zakończono też II etap budowy terminalu pasażerskiego. Zmodernizowana i wydłużona droga startowa pozwalała przyjmować niemal wszystkie typy samolotów pasażerskich z

⁷⁷ Port Lotniczy Kraków - Balice im. Jana Pawła II (KRR / EPKK), <http://www.lotnictwo-cywilne.republika.pl/epkk.html> (data odczytu 3.06.2015)

wyjątkiem concord'a i jumbo-jeta. Choć i te mogłyby wylądować po warunkiem, że nie będą maksymalnie obciążone.⁷⁸

Po remoncie w 1995 roku lotnisko Kraków - Balice ustępowało standardem tylko lotnisku w Warszawie. Powoli stawało się ono niekwestionowanym liderem wśród lotnisk regionalnych.

2.3 Jan Paweł II patronem Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków – Balice

Pozwólcie - zanim stąd odejdę - popatrzę jeszcze stąd na Kraków, na ten Kraków, w którym każdy kamień i każda cegła jest mi droga (...) - takimi słowami papież Jan Paweł II wspominał w dniu 10 czerwca 1979 roku na krakowskich Błoniach miasto swojej młodości i dojrzewania do świętości.⁷⁹

Karol Wojtyła spędził w Krakowie równo czterdzieści lat – od 1938 roku, kiedy przeprowadził się tu wraz z ojcem z Wadowic, do 1978, gdy jako kardynał został wezwany na konklawe po śmierci papieża Jana Pawła I. Tu znajdują się miejsca, które pamiętają go jako studenta polonistyki, robotnika, aktora, poetę, seminarzystę, młodego księdza odprawiającego swe pierwsze msze św., uniwersyteckiego wykładowcę, duszpasterza studentów i rodzin, biskupa, Metropolitę Krakowskiego i wreszcie - jako głowę Kościoła.⁸⁰ Wybrany na papieża wracał jednak do Krakowa niemal za każdym razem, gdy odwiedzał Ojczyznę. Był również wielokrotnie pasażerem i gościem na lotnisku w Balicach. Stąd uroczystie żegnany najczęściej odlatywał do Rzymu. Miało to miejsce podczas pierwszej (10.06.1979 r.), drugiej (23.06.1983 r.) szóstej (10.06.1997 r.) i siódmej (17.06.1999 r.) pielgrzymki do Polski. W czasie trzeciej pielgrzymki w dniu 11.06.1987 r. po uroczystościach na Błoniach i na Wawelu odleciał z Balic do Szczecina. Zaś w czasie ostatniej podróży apostolskiej do ojczyzny w 2002 roku na krakowskim lotnisku miał miejsce zarówno przylot papieskiego samolotu z Rzymu jak i odlot do Rzymu oraz związane z nimi ceremonie powitania i pożegnania.⁸¹

⁷⁸ Balice po remoncie, Gazeta Krakowska 22.11.1995, s. 9.

⁷⁹ Homilia w czasie Mszy Św. odprawionej na Błoniach, <http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x579/homilia-w-czasie-mszy-sw-odprawionej-na-bloniach/> (data odczytu 3.06.2015)

⁸⁰ Papieski Kraków, http://www.swjakub.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=672:papieski-krakow&catid=66:jan-pawe-ii&Itemid=185 (data odczytu 3.06.2015)

⁸¹ Redakcja Programów Katolickich Pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny, <http://www.polskieradio.pl/37,Redakcja-Programow-Katolickich-/1991,Pielgrzymki-Jana-Pawla-II-do-Ojczyzny> (data odczytu 5.06.2015)

W grudniu 1994 roku zapadła decyzja w dyrekcji PP PL o powołaniu do istnienia kapelanii dla Portu Lotniczego Kraków-Balice.⁸²

W maju 1995 roku Arcybiskup - Metropolita Krakowski Franciszek Macharski po zasięgnięciu opinii Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie zaaprobował wniosek naczelnego dyrektora PP PL Zbigniewa Sałka w sprawie nadania Międzynarodowemu Portowi Lotniczemu Kraków-Balice imienia Jana Pawła II - papieża rodem z Krakowa.⁸³

W dniu 30 listopada 1995 roku wznowiono uroczyste funkcjonowanie Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków-Balice po modernizacji. Kardynał Franciszek Macharski poświęcił 153 tys. m² zmodernizowanego pasa startowego oraz nowy terminal wraz kaplicą pod wezwaniem Zwiastowania Pańskiego. Minister transportu i gospodarki morskiej Bogusław Liberadzki nadał lotnisku w Balicach imię Jana Pawła II. Powiedział: *Służ pasażerom i samolotom polskim i zagranicznym. Sław imię ziemi krakowskiej i królewskiego grodu Krakowa i ich ludu. Nadaję ci imię Jana Pawła II. (...) Sięgnęliśmy po najwspanialszego naszych czasów.*⁸⁴

Rys. 11 Port lotniczy po gruntownym remoncie i modernizacji

Źródło: Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic, <http://krakow.gazeta.pl/krakow/51,44425,15586847.html?i=9> (data odczytu 8.06.2015)

Minister wraz z wojewodą krakowskim i dyrektorem PPL odsłonił tablicę pamiątkową informującą o nowej nazwie lotniska. Lotnisko w Balicach jest pierwszym

⁸² Balicka Kaplica Lotniskowa, http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,761172,19950131KR-DLO,BALICKA_KAPLICA_LOTNISKOWA,.html (data odczytu 3.06.2015)

⁸³ MPL KB, Archiwum Zakładowe, sygn. 166/16 Kapelania, Pismo arcybiskupa Metropolity Krakowskiego do Naczelnego dyrektora PP PL w Warszawie z dnia 23.05.1995 r.

⁸⁴ Tamże, Program uroczystości w dniu 30.11.1995 r.

portem na świecie noszącym imię Jana Pawła II.⁸⁵ Obok krakowskiego lotniska o nadanie imienia Jana Pawła II ubiegało się także Lotnisko Okęcie. Jednak silne związki wielkiego Polaka z Krakowem spowodowały, że zaszczyt ten przypadł ostatecznie lotnisku w Balicach.⁸⁶

W dniu 5 lipca 1996 roku została zawiązana w Krakowie spółka pod nazwą Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice Sp. z o.o., w której udziałowcami, a zarazem założycielami są: skarb Państwa – reprezentowany przez wojewodę krakowskiego, PP PL, gmina miasta Krakowa i gmina Zabierzów. Celem działalności Spółki stała się rozbudowa, modernizacja i eksploatacja Międzynarodowego Portu Lotniczego Kraków – Balice oraz podejmowanie wszelkich działań związanych z obsługą lotniczego ruchu pasażerskiego i towarowego, w tym międzynarodowego lotniczego przejścia granicznego na terenie portu, w celu promocji miasta Krakowa i regionu, usprawnienia ruchu turystycznego. Kapitał zakładowy spółki wyniósł 33 768 000 zł i dzielił się na 337 680 udziałów o wartości 100 zł każdy. Poszczególni wspólnicy za wniesione wkłady objęli udziały w kapitale zakładowym spółki:

- Skarb Państwa – 214 280 udziałów (aport⁸⁷ nieruchomości wraz budynkami i budowlami o wartości 21 428 000 zł)
- gmina Kraków – 10 000 udziałów
- PP „Porty Lotnicze” 113 000 udziałów (aport prawa wieczystego użytkowania nieruchomości, budynki i budowle stanowiące przedmiot odrębnej własności, inne środki trwałe oraz wyposażenie o łącznej wartości 11 300 000 zł)
- gmina Zabierzów 400 udziałów⁸⁸.

Dwa dni przed podpisaniem aktu notarialnego pomiędzy udziałowcami spółki a Komisją Zakładową NSZZ Solidarność zostało zawarte porozumienie, na mocy którego Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice Sp. z o.o. zobowiązał się do przejęcia wszystkich pracowników portu lotniczego Kraków – Balice zatrudnionych w dniu przekazywania do spółki.⁸⁹

⁸⁵ K. Sojka K., Historia..., op. cit., s. 109.

⁸⁶ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=358>, (data odczytu 21.05.2015)

⁸⁷ Aport – wkład w utworzenie albo powiększenie środków spółki, dający prawo do partycypacji kapitałowej lub udziału w zyskach, H.S. Bernard, Ch. A. Bernard, G. Colli, Słownik ekonomiczno-finansowy, Książnica, Katowice 1995, s. 15.

⁸⁸ MPL KB, Archiwum Zakładowe, sygn. 101/1: Akt Notarialny rep. A Nr 5147/96.

⁸⁹ Tamże, sygn. 107/2: Porozumienie z dnia 3.07.1996 r.

W 1996 r. lotnisko w Balicach przyjęło ok. 200 tys. pasażerów w ruchu krajowym i zagranicznym (tabela nr 3), wysuwając się na pierwsze miejsce wśród regionalnych portów lotniczych w Polsce.⁹⁰

W 1996 roku rozpoczynają się prace remontowe i rozbudowa płyty postojowej dla samolotów, której oficjalne oddanie ma miejsce w 1997 roku. Rozbudowana płyta postojowa mogła pomieścić już 11 samolotów, w tym takie kolosy jak boeing 747 i 767.⁹¹ W latach 1996 – 1997 zostaje zakupiony najwyższej wówczas jakości system osłony meteorologicznej lotniska tzw. System Vaisala, uruchomiony zostaje nowoczesny ośrodek radiolokacyjny z dwoma radarami firmy Marconi, zmodernizowane zostaje oświetlenie nawigacyjne.⁹²

W dniu 18 marca 1997 roku Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice Sp. z o.o. uzyskała z Departamentu Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Transportu i Gospodarki Morskiej koncesję na prowadzenie działalności gospodarczej obejmującej eksploatację cywilnej części lotniska Kraków – Balice, a dwa miesiące później certyfikację GILC⁹³ na wykonywanie usług lotniskowych objętych zakresem uzyskanej wcześniej koncesji.⁹⁴

Dnia 1 lipca 1997 roku Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice Sp. z o.o. rozpoczął działalność operacyjną przejmując wszystkich pracowników portu i obejmując nad nim zarząd⁹⁵.

W dniu 7 grudnia 1997 roku ląduje na krakowskim lotnisku lecący z Newark Boeing 767 należący do PLL LOT inaugurując tym samym regularne, bezpośrednie loty transatlantyckie do Krakowa. Dnia 23 kwietnia 1998 roku potwierdzając potencjał i możliwości krakowskiego lotniska ląduje tu pierwszy Boeing 747 (jumbo-jet) izraelskich linii lotniczych El Al. Rok 1998 to również uruchomienie kolejnych bezpośrednich połączeń transatlantyckich: 11 maj – Toronto, 23 maj – Nowy Jork, 17 czerwiec – Chicago.⁹⁶

⁹⁰ Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków - Balice. 50 lat – 32 miliony pasażerów, <http://nowahistoria.interia.pl/polska-wspolczesna/news-miedzynarodowy-port-lotniczy-krakow-balice-50-lat-32-miliony,nId,1114525> (data odczytu 3.06.2015)

⁹¹ Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic, http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15586847,Przenosiny_krakowskiego_lotniska_z_Czyzyn_do_Balic.html (data odczytu 3.06.2015)

⁹² Lotnisko Balice, <http://www.polot.net/?p=110> (data odczytu 3.06.2015)

⁹³ Główny Inspektorat Lotnictwa Cywilnego wykonywał funkcje organu państwowego nadzoru lotniczego nad zachowaniem przepisów prawa lotniczego dotyczących statków powietrznych, lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych oraz ruchu lotniczego. Ustawą z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze w miejsce zniesionego Głównego Inspektoratu Lotnictwa Cywilnego oraz Departamentu Lotnictwa Cywilnego Ministerstwa Infrastruktury został powołany Urząd Lotnictwa Cywilnego; <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP19880250220>; <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021301112> (data odczytu 30.06.2015)

⁹⁴ Fakty, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/firma,c96/o-spolce,c97/fakty,a283.html> (data odczytu 3.06.2015)

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ MPL KB, Archiwum Zakładowe, materiały nieuporządkowane.

Tab. 3 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice w latach 1988 - 1999

Rok	Liczba pasażerów
1988	118 050
1989	130 983
1990*	86 309
1991*	58 576
1992	75 006
1993	94 625
1994	122 249
1995**	45 074
1996	196 516
1997	258 283
1998	353 388
1999	419 487

*Załamanie transportu lotniczego w związku z ogólną recesją ekonomiczną

**Generalny remont drogi startowej trwający sześć miesięcy

Źródło: Archiwum Zakładowe..., op. cit., sygn. 41/19.

Z początkiem 1998 roku zarząd Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice Sp. z o.o. rozpoczął starania mające na celu ujednoczenie nazwy spółki z nazwą portu lotniczego. Po uzyskaniu zgody Arcybiskupa Metropolity Krakowskiego Franciszka Macharskiego spółka dnia 23 czerwca 1998 roku na mocy uchwały Zgromadzenia Wspólników przyjęła nazwę Międzynarodowy Port Lotniczy Jana Pawła II Kraków-Balice Sp. z o.o.⁹⁷

Bliski związek lotniska w Balicach z pontyfikatem Jana Pawła II zyskał już swoje odzwierciedlenie w nazwie Portu Lotniczego oraz spółki nim zarządzającej. Ciągłe dążenie do rozbudowy portu zrodziło pragnienie zarządu Spółki, by podczas najbliższej pielgrzymki do Ojczyzny, przed odlotem z Polski, papież poświęcił kamień węgielny pod rozbudowę Portu Lotniczego.⁹⁸

Tak też się stało. W ostatnim dniu siódmej pielgrzymki do kraju 17 czerwca 1999 roku papież Jan Paweł II poświęcił kamień węgielny i podpisał akt erekcyjny pod rozbudowę portu lotniczego.⁹⁹

⁹⁷ Tamże, sygn. 107/1: Akt Notarialny repetytorium A Nr 3968/98 pkt. 6.

⁹⁸ MPL KB, Archiwum Kapelanii, Pismo Zarządu Spółki do Jego Ekscelencji Ks. Bp Kazimierza Nycza.

⁹⁹ Międzynarodowy Port Lotniczy w Balicach im. Jana Pawła II, http://www-old.inib.uj.edu.pl/prace_studentow/jp2ik/i14.html (data odczytu 2.06.2015)

Rozdział 3 Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice styczeń 2000 - czerwiec 2015

3.1 Istota i przesłanki rozbudowy lotniska w Krakowie

W 2014 roku polskie porty lotnicze obsłużyły ponad 27 mln pasażerów. W porównaniu z 2013 rokiem jest to wynik lepszy o 2 mln i oznacza 8% wzrostu. Część krajowych lotnisk zamierza zwiększyć te dobre wskaźniki także w 2015 roku. Biorąc pod uwagę rekordowe ilości obsłużonych pasażerów chociażby w porcie lotniczym Kraków – Balice w I półroczu 2015 roku oraz prognozy Międzynarodowego Stowarzyszenia Przewoźników Powietrznych (IATA), te największe mają na to spore szanse.¹⁰⁰

W 2014 roku port lotniczy w Krakowie obsłużył 3 mln 817 tys. pasażerów i zajął drugie miejsce za lotniskiem Chopina. To wynik o 5% lepszy niż w 2013 roku i rekordowy rok w jego historii. Wyniki lotniska w I półroczu br. (+11%) wskazują, że ten rok również zakończy się rekordowym wynikiem. Lotnisko poszerza swoją siatkę połączeń. Od marca 2015 roku z Balic do Amsterdamu zaczęły latać linie KLM. Pojawiły się także połączenia do Lyonu i Londynu Heathrow. Do Krakowa wróciły tacy przewoźnicy jak British Airways czy Swiss Air. W tym roku ukończona zostanie również flagowa inwestycja, czyli nowy terminal, a także remont dróg kołowania, rozbudowa płyty postojowej oraz przebudowa wewnętrznego układu komunikacyjnego lotniska. Roczna przepustowość lotniska wzrośnie do 8 mln pasażerów rocznie. Rozważana jest także budowa zupełnie nowego pasa startowego.

Liderem ubiegłorocznych statystyk było lotnisko Chopina w Warszawie. Po raz drugi w historii udało mu się przekroczyć próg 10 mln obsłużonych pasażerów i to bez operującego teraz wyłącznie z Modlina Ryanaira, co mimo spadku liczby pasażerów w ruchu międzynarodowym o 3% i zmniejszonym o tyle samo udziale w polskim rynku, oznacza, że wciąż ma ono duży potencjał.¹⁰¹ W 2014 roku na lotnisku zakończyło się kilka znaczących inwestycji: wybudowana została nowa płyta postojowa dla samolotów cargo i dwie nowe płyty odlodzeniowe, a także dwie nowe drogi kołowania. W maju 2015 roku zakończona została przebudowa starej części terminala A i nastąpiło jego połączenie z obecnie

¹⁰⁰ Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce, http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰¹ Tamże, (data odczytu 20.07.2015)

funkcjonującą częścią w jedną architektoniczną całość. W tym roku zakończy się również modernizacja dwóch płyt postojowych.¹⁰²

Podobnie ma się sytuacja z drugim warszawskim lotniskiem, które miało największy wpływ na poprawę wyniku w kraju (ponad 1,7 mln odprawionych pasażerów w 2014 roku) - Modlinem. Modlinowi wciąż przybywa pasażerów i nowych połączeń lotniczych, dzięki czemu lotnisko od miesięcy utrzymuje się w pierwszej piątce największych portów lotniczych w Polsce. Ponieważ dużymi krokami lotnisko zbliża się do osiągnięcia granicy przepustowości, już wkrótce planuje się rozbudowywać. W 2018 roku znacznie powiększony terminal będzie mógł przyjmować ponad 5 mln podróży rocznie. W najbliższych planach jest również nawiązanie współpracy z nowymi przewoźnikami, zwiększenie powierzchni ogrodzonego terenu portu z obecnych prawie 300 do 500 ha, a także budowa infrastruktury cargo i hotelu.¹⁰³

Trzecie miejsce pod względem liczby obsłużonych pasażerów w 2014 roku zajęło lotnisko im. Lecha Wałęsy w Gdańsku. Port obsłużył 3,25 mln podróży, odnotowując tym samym największy wzrost wśród wszystkich portów w Polsce - wyniósł on 15% czyli ponad 400 tys. pasażerów więcej w porównaniu do 2013 roku.¹⁰⁴ Tendencja wzrostowa utrzymuje się również w bieżącym roku. Od początku stycznia do końca czerwca w Gdańsku obsłużono 1.669.976 pasażerów, co stanowi średni wzrost na poziomie 14,2% w stosunku do analogicznego okresu ubiegłego roku.¹⁰⁵

Nieźle rozwija się również katowicki port w Pyrzowicach, który obsłużył w minionym roku 2 mln 695 tys. pasażerów, a ich przyrost o przeszło 150 tys. zagwarantował mu 6% wzrost w porównaniu do analogicznego okresu w 2013 roku. W pierwszym półroczu 2015 roku na pyrzowickim lotnisku w ruchu ogółem odprawiono 1 269 534 osób, to o 152 tys. więcej (+13,5%) niż w okresie od stycznia do czerwca zeszłego roku.¹⁰⁶ Górnośląskie Towarzystwo Lotnicze, zarządzające lotniskiem, bardzo dużo inwestuje. W czerwcu br. została oficjalnie otwarta nowa droga startowa o długości 3,2 km oraz nowy przylotowy terminal pasażerski, który zwiększa przepustowość lotniska do 6 mln pasażerów.¹⁰⁷ W tym

¹⁰² Lotnisko Chopina Warszawa, <http://www.lotnisko-chopina.pl/> (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰³ Lotnisko Warszawa/Modlin ma już 3 lata, <http://modlinairport.pl/lotnisko/aktualnosci/lotnisko-warszawa-modlin-ma-juz-3-lata.html> (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰⁴ Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce, http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰⁵ Wakacyjny lipiec 2015, <http://www.airport.gdansk.pl/airport/news> (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰⁶ Lotnisko Katowice: statystyki pasażerskie czerwiec 2015, <https://www.infolotnicze.pl/2015/07/02/lotnisko-katowice-statystyki-pasazerskie-czerwiec-2015/> (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰⁷ Lotnisko Katowice oficjalnie otworzyło nowe inwestycje, <http://biznes.pl/magazyny/lotnisko-katowice-oficjalnie-otworzylo-nowe-inwestycje/lzdzk0> (data odczytu 20.07.2015)

roku zakończy się również budowa nowego stanowiska do odladzania statków powietrznych oraz płyty cargo. Rozbudowane zostaną także hale odlotów w terminalach A i B oraz powstanie nowy terminal cargo.

Drugi największy wzrost obsłużonych pasażerów (+10%), w stosunku do 2013 roku, odnotowało (po Gdańsku) lotnisko we Wrocławiu. W 2014 r. po raz pierwszy przekroczono tam liczbę 2 mln pasażerów, dokładnie było ich 2 mln 85 tys.¹⁰⁸ Obecny rok przynosi lotnisku jeszcze lepsze wyniki - I półrocze ponad 19 % wzrostu w stosunku do analogicznego okresu ub. roku. Przedstawiciele irlandzkich linii lotniczych Ryanair ogłosili, że w Porcie Lotniczym Wrocław zostanie wybudowane centrum obsługi technicznej samolotów tego przewoźnika. Będzie to pierwsza baza techniczna Ryanair w Polsce.¹⁰⁹

Na lotnisku Poznań Ławica odprawiono 1,4 mln pasażerów w 2014 roku co stanowi przyrost ok. 6% w stosunku do 2013 roku. W pierwszym półroczu 2015 roku lotnisko odnotowało wzrost liczby obsłużonych pasażerów na poziomie 17,3%.¹¹⁰ Od kwietnia br. na lotnisku trwają prace budowlane przy modernizacji drogi startowej, które zakończą się w październiku. W okresie 21.09. – 11.10.2015 r. port przewiduje zamknięcie drogi startowej, co w praktyce oznacza brak realizacji operacji lotniczych. Lotnisko zamierza także uruchomić od sezonu zimowego 2015 roku nową płaszczyznę do odladzania samolotów.¹¹¹

Ostatnim portem lotniczym, który odnotował wzrost (+2%) była rzeszowska Jasionka, która w ubiegłym roku obsłużyła 601 tys. pasażerów. To niewiele w porównaniu do poprzedników. Trzeba jednak zaznaczyć, że liczba ta rośnie z roku na rok. W I półroczu bieżącego roku z portu skorzystało blisko 297 tys. pasażerów co stanowi wzrost o 8% w stosunku do tego samego okresu 2014 roku.¹¹² Należy się spodziewać, że kiedy lotnisko zamontuje u siebie ILS II kategorii (nastąpi to prawdopodobnie jeszcze w 2015 roku), przyrost ten powinien być bardziej znaczący.

Niechlubne grono lotnisk, które w 2014 roku odnotowało spadki w liczbie obsłużonych pasażerów, otwiera bydgoski port lotniczy z wynikiem 290 tys. podróży (-15%).¹¹³ Pierwsze półrocze br. przedstawia się dla tego lotniska o wiele korzystniej. W

¹⁰⁸ Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce, http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)

¹⁰⁹ Ryanair ogłosił wielką inwestycję we Wrocławiu, <http://airport.wroclaw.pl/2015/05/15/ryanair-oglosil-wielka-inwestycje-we-wroclawiu/> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁰ Statystyki, <http://www.airport-poznan.com.pl/pl/port-lotniczy/statystyki> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹¹ 21.09 - 11.10: Zawieszenie operacji lotniczych, <http://www.airport-poznan.com.pl/pl/aktualnosc/rok-2015/modernizacja-drogi-startowej> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹² Ilość startów i lądowań w PL Rzeszów – Jasionka w roku 2015, http://www.rzeszowairport.pl/statystyki/operacje_lotnicze/35/0/statystyki_ruchu.html (data odczytu 20.07.2015)

¹¹³ Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce, http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)

głównej mierze dzięki Lufthansie, która od marca zaczęła z Bydgoszczy regularnie latać do Frankfurtu oraz połączeniom czarterowym, lotnisko osiągnęło wzrost o 20% w stosunku do I półrocza ub. roku. W najbliższych latach w Bydgoszczy planowana jest rozbudowa terminalu i infrastruktury towarzyszącej – m.in. parkingów.¹¹⁴

Podobny wynik w 2014 roku co w Bydgoszczy odnotowano w Szczecinie - ok. 280 tys. podróżnych i również 15% spadek. Dzięki rozrostowi siatki połączeń oraz zwiększenie częstotliwości lotów m.in. Ryanair lotnisko zakłada w bieżącym roku ruch pasażerski na poziomie 430 – 450.000 pasażerów, co oznacza wzrost o ponad 50 % w stosunku do 2014 roku. Wyniki pierwszego półrocza – wzrost o ponad 35% wskazują, że port jest na dobrej drodze do osiągnięcia tego celu.¹¹⁵

Symboliczny spadek w 2014 roku o 1% zaliczyło lubelskie lotnisko w Świdniku, które obsłużyło 187 tys. podróżnych. Tu, podobnie jak w Bydgoszczy, dzięki dodatkowym rejsom Lufthansy, a także Ryanair i Wizz Air lotnisko zanotowało 7% wzrost ilości obsłużonych pasażerów w I półroczu 2015 roku.¹¹⁶

W dramatycznej sytuacji był port lotniczy w Łodzi, który zaliczył najbardziej dotkliwy, blisko 30% spadek w liczbie obsłużonych pasażerów w 2014 roku. Było ich zaledwie ok. 253 tys., co oznacza, że lotnisko z roku na rok traci podróżnych, a do tego ma jeszcze wielkie problemy finansowe.¹¹⁷ Wyniki lotniska udało się poprawić w 2015 roku m.in. dzięki liniom Adria Airways, które uruchomiły nowe połączenie do Amsterdamu oraz zwiększyły liczbę połączeń z Monachium (dwa rejsy dziennie). W I półroczu 2015 roku lotnisko obsłużyło 122 788 pasażerów, tj. o 19 406 więcej (+18,77%) niż w tym samym czasie 2014 roku.¹¹⁸

Słaby wynik w 2014 roku odnotowało lotnisko Babimost pod Zieloną Górą - ledwie 13 tys. pasażerów. Pierwsze półrocze bieżącego roku nie przyniosło dla tego portu znaczącej poprawy.¹¹⁹

W skład systemu cywilnych portów lotniczych w Polsce, wykorzystywanych do transportu pasażerskiego, wchodzi 15 portów lotniczych (w tym 1 w budowie) – z

¹¹⁴ Aktualności: artykuły, <http://plb.pl/pl/contents/52> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁵ Majowy wzrost ruchu pasażerskiego, http://www.airport.com.pl/lotnisko/aktualnosci/majowy-wzrost-ruchu-pasazerskiego/?p=1&ccm_paging_p= (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁶ Statystyki, <http://www.airport.lublin.pl/lotnisko/statystyki.html>; Aktualności, <http://www.airport.lublin.pl/lotnisko/aktualnosci/> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁷ Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce, http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁸ Statystyki, <http://www.airport.lodz.pl/pl/statystyki.html> (data odczytu 20.07.2015)

¹¹⁹ Lotnisko Zielona Góra, <http://lotnisko.lubuskie.pl/index.php?strona=statystyki> (data odczytu 20.07.2015)

dominującym portem stołecznym oraz 14 portami regionalnymi.¹²⁰ Centralizacja polskiego rynku lotniczego do lat 90-tych XX wieku spowodowała, iż Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina w Warszawie realizował prawie 80% wszystkich operacji lotniczych w Polsce. Fakt ten spowodował, że regionalne porty lotnicze odgrywały funkcję pomocniczą dla centralnego lotniska w stolicy. Jako, że stołeczny port lotniczy stanowił węzeł przesiadkowy dla całego kraju, toteż siatka połączeń opierała się w głównej mierze na rejsach do Warszawy. Aczkolwiek regionalne lotniska realizowały również połączenia do hubów takich jak Frankfurt, Monachium i Londyn, lecz ich udział nie przekraczał 50%, podczas gdy w stolicy wynosił on prawie 86% w 2001 roku. Jednakże, na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat obserwujemy stopniową decentralizację ruchu lotniczego w Polsce. Coraz większego znaczenia nabierają porty regionalne, co wpływa na fakt, iż udział lotniska Warszawa-Okęcie w ogólnej liczbie pasażerów staje się coraz mniejszy.¹²¹ Należy jednak podkreślić, że wzrost udziału w rynku portów regionalnych nie odbywa się kosztem zmniejszenia ilości obsługiwanych pasażerów w porcie centralnym, lecz jest wynikiem wyższej dynamiki rozwoju portów regionalnych niż portu warszawskiego.

Rozwój regionalnych portów lotniczych w Polsce najbardziej zauważalny po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej i wejściu do strefy Schengen, kiedy to posiadając wyłącznie dowód osobisty, można podróżować po całej Europie. Liberalizacja przepisów prawnych wywarła znaczący wpływ na dostęp obcych przewoźników do rynku polskiego, co wpłynęło na odmianę tego rynku. Rosnące zainteresowanie polskim rynkiem ze strony przewoźników zwiększyło dostępność transportu lotniczego na obszarze całej Polski. Stale zwiększa się liczba pasażerów korzystających z portów lotniczych, porty dokonują większej liczby operacji lotniczych, powstają nowe stałe połączenia z innymi krajami unijnymi. Bardzo istotnym czynnikiem napędowym dla polskiego rynku przewozów lotniczych są przewoźnicy niskokosztowi, których udział w rynku – szczególnie w portach regionalnych – jest bardzo wysoki.¹²²

Dynamicznym wzrostem ruchu lotniczego, jaki obserwuje się w Polsce po przystąpieniu do Unii Europejskiej postawił porty regionalne wobec konieczności wielu inwestycji infrastrukturalnych. W ostatnich latach na polskich lotniskach powstało wiele nowoczesnych terminali pasażerskich wraz z drogami dojazdowymi oraz parkingami.

¹²⁰ Porty lotnicze w Polsce, https://pl.wikipedia.org/wiki/Porty_lotnicze_w_Polsce (data odczytu 21.07.2015)

¹²¹ S. Huderek-Głapska, Wpływ portu lotniczego na rozwój gospodarki regionu, rozprawa doktorska, Poznań 2011, s. 145-146.

¹²² Analizy rynku lotniczego, <http://www.ulc.gov.pl/pl/regulacja-ryнку/3734-analizy-ryнку-lotniczego> (data odczytu 19.07.2015)

Zarządy portów lotniczych wiele środków włożyły w budowę i rozbudowę pozostałej infrastruktury lotnisk, np. dróg kołowania. Nowe inwestycje miały istotny wpływ na stale polepszający się komfort obsługi pasażerów – większa przepustowość lotnisk, szybsza odprawa oraz lepszy dojazd. Zwiększa się także poziom bezpieczeństwa, tak na lotniskach – systemy bezpieczeństwa w terminalach, jak i w czasie operacji lotniczych związanych ze startem, przebiegiem lotu i lądowaniem np. systemy ILS.¹²³

W 2012 otworzone zostały również nowe lotniska - Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa–Modlin oraz Port Lotniczy Lublin–Świdnik. Natomiast od września bieżącego roku rozpoczną się loty z portu lotniczego Radom (lotnisko od 2012 roku było dostosowywane do potrzeb cywilnych),¹²⁴ a w przyszłym roku po gruntownej modernizacji wznowi działalność port lotniczy Mazury położony w miejscowości Szymany (w latach 2004 – 2015 lotnisko nie obsługiwało żadnego ruchu lotniczego).¹²⁵

Porty lotnicze inwestują w infrastrukturę oraz bezpieczeństwo, korzystając głównie z funduszy unijnych. W Polsce wartość inwestycji w lotniska wyniosła 5,8 mld zł do 2015 r., z czego 2,3 mld pochodzi ze środków unijnych. Inwestycje realizowane przez porty lotnicze dotyczą m.in. zwiększenia przepustowości czy poprawy bezpieczeństwa. Największym źródłem funduszy europejskich portów lotniczych jest Program Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013. Wartość wsparcia unijnego dla lotnisk (w Warszawie, Krakowie, Gdańsku, Katowicach, Wrocławiu, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Łodzi i Bydgoszczy) z tego programu to 1,6 mld zł. 700 mln pochodzi z programów regionalnych.¹²⁶

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury transportu lotniczego na sumę blisko 6 mld zł pozwoliła zbudować nowoczesną sieć transportową Polski. Polska osiągnęła sporą rezerwę w obsłudze podróżnych na lotniskach i według prognoz wynosi ona 40 mln pasażerów. Jest to zapas na kolejne minimum 10 lat. Budowa portów lotniczych korzystnie wpływa na rozwój regionów. Wzrasta ranga i potencjał regionalnego biznesu dla partnerów i klientów w świecie. Polska jest lepiej oceniana przez inwestorów nie tylko z Unii Europejskiej. Rynek pasażerski będzie rósł w tempie 2-3% rocznie dzięki przyjeżdżającym turystom, migracji Polaków oraz

¹²³ Dynamiczny rozwój infrastruktury lotniczej w Polsce, <http://www.qumak.pl/artykuly/dynamiczny-rozwoj-infrastruktury-lotniczej-w-polsce/> (data odczytu 21.07.2015)

¹²⁴ Port lotniczy Radom, <http://www.lotnisko-radom.eu/> (data odczytu 21.07.2015)

¹²⁵ Port lotniczy Szczytno-Szymany, https://pl.wikipedia.org/wiki/Port_lotniczy_Szczytno-Szymany (data odczytu 21.07.2015)

¹²⁶ 5,8 mld zł inwestycji w polskie porty lotnicze, <http://www.mir.gov.pl/strony/aktualnosci/58-mld-zl-inwestycji-w-polskie-porty-lotnicze/> (data odczytu 21.07.2015)

wycieczkom wakacyjnym. Wzrost turystów odwiedzających nasz kraj to dopływ czystej gotówki wspierającej rozwój odwiedzanych regionów.¹²⁷

3.2 Rozbudowa portu lotniczego w latach 2000 – 2006

Kiedy w 1999 r. przez Balice przeszło 420 tys. pasażerów, stało się jasne, że u progu nowego stulecia krakowskie lotnisko znalazło się na granicy przepustowości. Możliwości istniejącego terminalu pasażerskiego oceniano bowiem na nie więcej niż 450 tys. Opracowanie planu rozbudowy lotniska w Krakowie - za 450 tys. dol. – zlecono amerykańskiej firmie HNTB Corporation. Pieniądze na ten cel wyłożyła rządowa agenda U.S. Trade and Development Agency.¹²⁸

W 2000 roku na krakowskim lotnisku otwarto trzypiętrowy terminal cargo o powierzchni 4100 m² służący do składowania i spedycji towarów. Inwestycja o wartości 15 mln. zł w całości finansowana była środkami własnymi spółki.¹²⁹ Na lotnisku powstaje strefa wolnocłowa. Oddano również do użytku parking dla samochodów i autokarów na 756 miejsc parkingowych.¹³⁰

Na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej z dnia 3 października 2000 roku z dniem 31 grudnia 2000 roku 13 Pułk Lotnictwa Transportowego stacjonujący na lotnisku Kraków-Balice został rozformowany. W jego miejsce powstają: 8. Baza Lotnicza i 13 Eskadra Lotnictwa Transportowego. Obydwie jednostki wojskowe rozpoczęły funkcjonowanie z dniem 01.01.2001 roku.¹³¹

Prace nad wizją nowego portu jeszcze trwały, kiedy w styczniu 2001 roku, oddano do użytku nowy moduł terminalu międzynarodowego, zwiększającego dwukrotnie jego dotychczasową kubaturę. Tak rozbudowany terminal był zdolny do obsługi 1,3 mln

¹²⁷ Nowoczesne lotniska w Polsce 2014 - modernizacja transportu lotniczego oraz ranking polskich lotnisk, <http://euro-dane.com.pl/lotniska-w-polsce-2014> (data odczytu 21.07.2015)

¹²⁸ Rozbudowa Balic, http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,1231022,20001003RP-TKM,Rozbudowa_Balic,.html, (data odczytu 12.06.2015)

¹²⁹ Terminal Cargo w Balicach, http://forum.gazeta.pl/forum/w,54,33502657,33668209,Terminal_Cargo_w_Balicach.html (data odczytu 18.06.2015)

¹³⁰ Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/50-lat-krakowskiego-lotniska-1964-2014,c164/historia,a1205.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹³¹ Historia lotniska, <http://www.8bltr.wp.mil.pl/pl/57.html> (data odczytu 22.06.2015)

pasażerów rocznie. W nowym skrzydle terminalu urządzono hale przylotów. Inwestycja została zrealizowana w ciągu 10 miesięcy, a jej całkowity koszt wyniósł 46 mln zł.¹³²

W lutym dotychczasowy udziałowiec spółki Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. Ministerstwo Skarbu Państwa na drodze decyzji administracyjnej przekazuje na rzecz Województwa Małopolskiego swoje udziały w spółce. Województwo Małopolskie staje się obok gminy miejskiej Kraków oraz gminy Zabierzów kolejnym komunalnym wspólnikiem spółki.

Pod koniec roku zostaje uruchomiony executive lounge, czyli luksusowa poczekalnia dla pasażerów I klasy o powierzchni prawie 100 m² spełniająca wymogi światowych organizacji lotniczych.¹³³

W 2002 roku kontynuowana jest rozbudowa portu. Uruchomiono kolejny niewielki moduł w terminalu, w którym zlokalizowana zostaje hala odlotów, przybywały też cztery dodatkowe stanowiska do odpraw pasażerskich.¹³⁴

W październiku Ministerstwo Infrastruktury decyduje, że lotnisko w Balice będzie głównym lotniczym portem regionalnym w Polsce.

W 2003 roku irlandzkie tanie linie lotnicze Ryanair prowadziły rozmowy na temat otwarcia połączeń z krakowskiego lotniska. Władze portu lotniczego nie zgodziły się jednak na obniżenie opłat lotniskowych. Wobec takiej postawy lotniska władze województwa, sprzymierzone z krakowską branżą turystyczną, postanowiły zawiązać konkurencyjną dla lotniska spółkę - Krakowski Port Lotniczy (KPL), która dzierżawiąc od wojska pas startowy, mogłaby porozumieć się z tanimi liniami. Spółka została powołana w grudniu przez władze samorządowe oraz Agencję Mienia Wojskowego, która wniosła do niej 10 ha ziemi pod nowy terminal.¹³⁵

Dnia 30 maja 2003 roku lotnisko przyjmuje samolot Air Force One z prezydentem Georgem Bush'em na pokładzie.¹³⁶

W 2003 roku po raz kolejny rozbudowano płytę peronową - dotychczasowa, z trzema miejscami dla dużych samolotów, została zastąpiona nowoczesną płytą o powierzchni 90 tys. m², zdolną pomieścić 17 maszyn średniej wielkości i kilka awionetek.¹³⁷

¹³² Nowy terminal w Balicach oddany do użytku, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Nowy-terminal-w-Balicach-oddany-do-uzytku-127999.html> (data odczytu 24.06.2015)

¹³³ Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/50-lat-krakowskiego-lotniska-1964-2014,c164/historia,a1205.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹³⁴ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=359> (data odczytu 18.06.2015)

¹³⁵ Powstaje spółka obsługująca tanie linie lotnicze w Balicach, <http://wyborcza.pl/1,75248,1746787.html> (data odczytu 24.06.2015)

¹³⁶ George Bush w Krakowie, <http://krakow.naszemiasto.pl/archiwum/george-bush-w-krakowie,540956,art,t,id,tm.html> (data odczytu 15.06.2015)

Spółka zarządzająca lotniskiem zostaje członkiem Światowej Rady Portów Lotniczych – Airport Council International (ACI), międzynarodowej organizacji zrzeszającej porty lotnicze i działającej na rzecz promowania najwyższych standardów w branży lotniczej.

W ciągu tego roku w Balicach po raz pierwszy zostało obsłużonych ponad pół miliona pasażerów.¹³⁸

Krakowskie lotnisko, jako jedno z trzech lotnisk w Polsce (obok Warszawy i Gdańska), zostało wytypowane na przejście graniczne, w którym obywatele Unii Europejskiej będą poddawani jedynie kontroli bezpieczeństwa bez kontroli dokumentów. W tym celu spółka już w 2003 roku rozpoczęła przystosowanie terminala międzynarodowego do nowych wyzwań. Rozpoczęto pierwszy etap inwestycji pod nazwą „Modernizacja międzynarodowego przejścia granicznego – dostosowanie Terminalu Pasażerskiego Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków-Balice do przepisów układu z Schengen”. Pieniądze na jej realizację pochodziły z budżetu państwa, z UE w ramach Programu Współpracy Przygranicznej Funduszu Phare oraz ze środków własnych MPL.¹³⁹

Tymczasem budowa drugiego terminalu stała w miejscu. Początek 2004 roku to kolejne próby porozumienia pomiędzy MPL a KPL - bez niego ciężko było ruszyć z jakimikolwiek pracami. Sytuację pogarszała niejasna sytuacja własnościowa gruntów na lotnisku, którego cywilna część zajmowała wówczas 24 ha, wojskowa zaś aż 400 ha, z pasami startowymi i drogami kołowania.¹⁴⁰ Nikt nie chciał się zgodzić na coroczne podpisywanie umowy z wojskiem na korzystanie z tej infrastruktury. Zabiegi władz lotniska o przekazanie przez Ministerstwo Obrony Narodowej 50 ha znajdujących się na zachód od ówczesnego portu nie przynosiły rezultatów.

Mimo że nie powstał jeszcze nowy terminal, pojawiły się pierwsi przewoźnicy niskokosztowi. W czerwcu do Krakowa trafiły Airpolonia i Germanwings. W sierpniu zaś swoją bazę otworzył w Balicach największy wschodnioeuropejski przewoźnik - SkyEurope, co oznaczało dodatkowe 200 tys. pasażerów rocznie. W październiku połączenia z Balicami

¹³⁷ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=359> (data odczytu 18.06.2015)

¹³⁸ Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/50-lat-krakowskiego-lotniska-1964-2014,c164/historia,a1205.html> (data odczytu 22.06.2015)

¹³⁹ Informacja prasowa, http://lotnictwo.net.pl/5-poszczególne_lotniska/22-krakow_balice_epkk_krk/75-informacje_prasowe-2.html (data odczytu 22.06.2015)

¹⁴⁰ Lotniska z zasobu AMW i MON przekazane stronie cywilnej; współużytkowane, http://bip.transport.gov.pl/pl/bip/programy_i_strategie/px_zalacznik_3_zasoby_amw_mon.pdf (data odczytu 15.06.2015)

uruchomił brytyjski potentat - EasyJet. Wciąż nie udawało się ściągnąć tu Ryanaira, który po raz kolejny winą obarczał stronę polską.¹⁴¹

W listopadzie na mocy pisemnego porozumienia pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej oraz Ministerstwem Infrastruktury spółka Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. została wyznaczona jako zarządzający wojskowym lotniskiem użytkowanym przez lotnictwo cywilne. W 2005 roku Jednostka Wojskowa 1155 (8 Baza Lotnicza) oraz zarządzający lotniskiem zawarły umowę operacyjną regulującą zasady korzystania z lotniska zarówno przez stronę wojskową jak i cywilną. Pomiedzy zarządzającym lotniskiem a Agencją Mienia Wojskowego została zawarta umowa dzierżawy 260 ha terenów, na których zlokalizowana jest infrastruktura lotniska, w tym między innymi droga startowa oraz drogi kołowania. Lotnisko zostaje wpisane do rejestru lotnisk cywilnych. Spółka Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o. uzyskuje zezwolenie na zarządzanie lotniskiem na okres 20 lat.¹⁴²

W 2005 roku zakończył się pierwszy etap rozbudowy terminalu międzynarodowego, polegający na dostosowaniu lotniska do wymogów układu z Schengen. Dwukrotnie powiększono powierzchnię poczekalni dla pasażerów NON Schengen (czyli do USA i UK) po odprawie bagażowej i paszportowej. Powstała nowa bagażownia, dziewięć nowych stanowisk do odpraw bagażowych oraz trzy nowe punkty kontroli paszportowej. Przybyło 1 818 m² powierzchni użytkowej terminala.¹⁴³

Władzom lotniska udało się uzyskać długo oczekiwane porozumienie z Ryanair. Irlandzki przewoźnik rozpoczął swoją działalność w Balicach w październiku 2005 roku. Początkowo uruchamia dwa połączenia do Londynu Stansted i Glasgow Prestwick.¹⁴⁴

Dobra passa lotniska widoczna była również we wzroście ruchu pasażerskiego. W sierpniu 2005 roku Balice powitały - jako pierwsze polskie lotnisko regionalne - milionowego pasażera. Licząc w skali rok do roku, ruch osobowy wzrósł o 88,5 % w stosunku do roku

¹⁴¹ Kraków Airport, czyli lotniskowy skok w XXI wiek, http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15623083,Krakow_Airport__czyli_lotniskowy_skok_w_XXI_wiek.html (data odczytu 18.06.2015)

¹⁴² Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=359> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁴³ Informacja prasowa, http://lotnictwo.net.pl/5-poszczegolne_lotniska/22-krakow_balice_epkk_krk/75-informacje_prasowe-2.html (data odczytu 18.06.2015)

¹⁴⁴ 3 kwietnia - oficjalne otwarcie Bazy Ryanair w Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/3-kwietnia-oficjalne-otwarcie-bazy-ryanair-w-krakow-airport,a798.html> (data odczytu 15.06.2015)

poprzedniego. Z 16 stałymi przewoźnikami krakowskie lotnisko zostało najszybciej rozwijającym się portem lotniczym w kraju.¹⁴⁵

Początek 2006 roku to czas realizacji II etapu modernizacji przejścia granicznego i dostosowanie do układu z Schengen. Niestety nie obyło się bez problemów finansowych. Okazało się bowiem, że mimo wcześniejszych deklaracji, w projekcie budżetu państwa nie zapisano pieniędzy na ten cel. Z apelem do parlamentarzystów o uchwalenie poprawki do budżetu, uwzględniającej pieniądze na dostosowanie podkrakowskiego lotniska do wymogów traktatu z Schengen, zwróciły się władze województwa małopolskiego i szefowie MPL. Sejm przyjął poprawkę do budżetu w tej sprawie, dzięki czemu prace na lotnisku mogły być kontynuowane.¹⁴⁶

Pod koniec lutego 2006 roku władze wojskowe wreszcie ustąpiły i oddały województwu 16 ha działki tuż przy istniejącym terminalu. Zdarzenie to miało przełomowe znaczenie dla przyszłego rozwoju lotniska.¹⁴⁷

W 2006 roku Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II w Krakowie Balicach otrzymał od Urzędu Lotnictwa Cywilnego Certyfikat Lotniska Użytku Publicznego. Dokument gwarantuje, że wszystkie operacje wykonywane na terenie lotniska spełniają międzynarodowe standardy bezpieczeństwa. Przyjęta przez Polskę *Konwencja o lotnictwie cywilnym* wymaga, aby porty o statusie międzynarodowym posiadały certyfikaty zgodne z normami i zaleceniami Międzynarodowej Organizacji Lotnictwa Cywilnego.¹⁴⁸

Krakowskie lotnisko jako pierwsze w Polsce uzyskało połączenie kolejowe z centrum miasta. Pod koniec maja 2006 roku na trasie Dworzec Główny Kraków – Lotnisko Balice poprzez Mydlniki zaczęły kursować szynobusy. Przejazd szynobusem z centrum miasta trwał 15-16 minut.¹⁴⁹

Dnia 26 września 2006 roku na lotnisku odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod budowę nowej strażnicy Lotniskowej Służby Ratowniczo – Gaśniczej. Budowa nowego obiektu z lokalizacją w bezpośrednim sąsiedztwie pasa startowego, w

¹⁴⁵ Kraków Airport, czyli lotniskowy skok w XXI wiek, http://wyborcza.pl/1,75248,15623083,Krakow_Airport__czyli_lotniskowy_skok_w_XXI_wiek.html (data odczytu 18.06.2015)

¹⁴⁶ Są pieniądze na dostosowanie lotniska w Balicach do wymogów Schengen, <http://www.pb.pl/1385736,25704,sa-pieniadze-na-dostosowanie-lotniska-w-balicach-do-wymogow-schengen> (data odczytu 16.06.2015)

¹⁴⁷ Kraków Airport, czyli lotniskowy skok w XXI wiek, http://wyborcza.pl/1,75248,15623083,Krakow_Airport__czyli_lotniskowy_skok_w_XXI_wiek.html (data odczytu 18.06.2015)

¹⁴⁸ Balice z certyfikatem, <http://krakow.naszemiasto.pl/archiwum/balice-z-certyfikatem,1230498,art,t,id,tm.html> (data odczytu 24.06.2015)

¹⁴⁹ Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=359> (data odczytu 18.06.2015)

poblizu jego środkowej strefy, stała się ważnym elementem bezpieczeństwa. Lotniskowa Służba Ratowniczo Gaśnicza zabezpiecza wszelkie operacje lotnicze wykonywane na krakowskim lotnisku.¹⁵⁰

W 2006 roku lotnisko wydało pierwszy numer własnego bezpłatnego magazynu "Airgate", dedykowanego pasażerom portu lotniczego.¹⁵¹

W listopadzie 2006 roku na lotnisku Kraków – Balice wylądował dwumilionowy pasażer. W tym czasie siatka połączeń lotniczych z Krakowa obejmowała już 45 lotnisk na całym świecie. W całym 2006 roku lotnisko Balice obsłużyło ponad 2 367 000 pasażerów.¹⁵²

W okresie powojennym, do lat 90. XX wieku, krakowskie lotnisko nie odgrywało większej roli na polskim rynku przewozów pasażerskich, pełniąc funkcję wyłącznie lotniska krajowego i ewentualnie dolotowego do polskiego hubu, jakim była i pozostaje Warszawa. W latach 1998–2000 było ono trzecim lotniskiem w kraju pod względem liczby obsłużonych pasażerów (po Warszawie i Katowicach), obsługując od 3,5 do 3,7% rynku polskich przewozów pasażerskich. W 2002 roku port lotniczy w Krakowie, podobnie jak pozostałe porty lotnicze w Polsce i cały sektor transportu lotniczego, odnotował spadek przelotów i liczby pasażerów, co miało związek z kryzysem w światowym lotnictwie, obawą przed lataniem po zamachach terrorystycznych z 11 września 2001 roku i bankructwem ówczesnych partnerów strategicznych LOT-u – linii Swissair i Sabena.¹⁵³

Nadzieje na dalszy rozwój lotniska krakowskiego, podobnie jak i innych lotnisk regionalnych w Polsce, wiązano z wejściem do Unii Europejskiej i zmianą przepisów dotyczących pasażerskiego ruchu lotniczego. Polska, tak jak pozostałe państwa członkowskie, musiała zaakceptować tzw. politykę otwartego nieba, zakładającą, że przewoźnik posiadający zezwolenie na działalność w kraju Unii może obsługiwać dowolną trasę łączącą miasta unijne. Liberalizacja rynku miała w szczególności duży wpływ na sytuację portów regionalnych, które bardzo zyskały na zachodzących zmianach. Podczas gdy w 2004 r. porty regionalne obsługiwały 31,1% pasażerów w Polsce, w 2005 roku ich udział w obsłudze

¹⁵⁰ Inwestycje w Balicach, <http://www.lotnictwo.fora.pl/krakow-balice-epkk-krk,8/inwestycje-w-balicach,4138.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁵¹ Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/50-lat-krakowskiego-lotniska-1964-2014,c164/historia,a1205.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁵² Kraków Airport, czyli lotniskowy skok w XXI wiek, http://wyborcza.pl/1,75248,15623083,Krakow_Airport__czyli_lotniskowy_skok_w_XXI_wiek.html (data odczytu 18.06.2015)

¹⁵³ Oferta Kraków Airport w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Przykład zmian w infrastrukturze transportowej – implikacje dla rozwoju turystyki <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-e8313bad-8f44-4ab2-ba7d9117b9cf3d04/c/1502-4524-1-PB.pdf> (data odczytu 20.07.2015)

pasażerów do 38,5%. W roku 2006 natomiast porty regionalne obsługiwały 47,3% pasażerów.¹⁵⁴

Wejście Polski do Unii Europejskiej i związana z tym liberalizacja rynku sprawiły, że polskim rynkiem zainteresowali się nie tylko europejscy przewoźnicy tradycyjni, lecz – co w największym stopniu wpłynęło na rozwój rynku krajowego – także tzw. przewoźnicy niskokosztowi. Pojawienie się przewoźników tego właśnie typu stało się motorem napędowym dla portów regionalnych.

Właściciele lotnisk przyjęli strategię rozwoju infrastruktury, co doprowadziło do budowy kolejnych terminali (np. Poznań-Ławica – 2001 r., Warszawa-Okęcie – 2006 r., Łódź-Lublinek – 2005 r., Szczecin-Goleniów - 2001 r. i 2006 r., Bydgoszcz – 2004 r.), wydłużeń i poszerzeń dróg startowych (np. Łódź-Lublinek – 2005 r. i 2006 r.), budowy nowych wież kontroli ruchu (np. Szczecin-Goleniów – 2005 r.).¹⁵⁵ Port lotniczy w Krakowie, pomimo skomplikowanej sytuacji własnościowej terenów lotniska, podejmował w omawianym okresie szereg znaczących inwestycji. Powstał terminal cargo (2000 r.), rozbudowano płytę peronową (2003 r.), rozpoczęto budowę nowej strażnicy Lotniskowej Służby Ratowniczo – Gaśniczej (2006 r.), powstało połączenie kolejowe lotniska z centrum miasta (2006 r.). W związku z systematycznym wzrostem liczby pasażerów, a następnie planowanym przystąpieniem Polski do strefy Schengen kilkakrotnie rozbudowywano terminal międzynarodowy powiększając go o kolejne moduły.

Port lotniczy w Krakowie w latach 2004-2006 obsługiwał największą liczbę pasażerów wśród portów regionalnych w Polsce i był pod tym względem drugim co do wielkości lotniskiem w kraju. Lotnisko Katowice - Pyrzowice przesunęło się na trzecie miejsce w rankingu obsługiwanych pasażerów, a na czwartym miejscu znajdowało się dynamicznie rozwijające się lotnisko im. Lecha Wałęsy w Gdańsku.¹⁵⁶

3.3 Balice jako Kraków Airport – rozwój pod nową nazwą

W 2007 roku została wprowadzona nowa identyfikacja wizualna lotniska. Nowe logo w formie unoszących się w powietrzu dmuchawców symbolizujących ideę lotu, lekkość,

¹⁵⁴ Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w latach 2004-2006

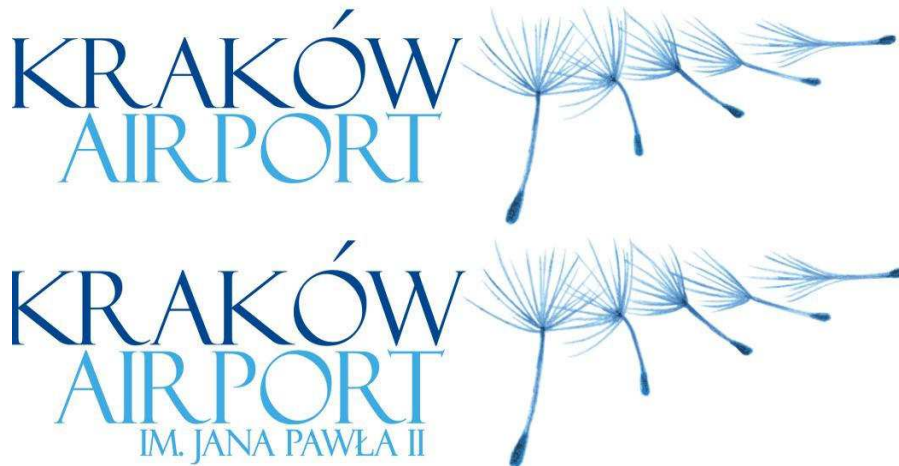
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/09_2008/analiza1.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁵⁵ https://www.polsl.pl/Wydzialy/RT/ZN_T/pelne_teksty/z69/5_ZN69_BarcikCzech.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁵⁶ Analizy rynku lotniczego, <http://www.ulc.gov.pl/pl/regulacja-ryнку/3734-analizy-ryнку-lotniczego> (data odczytu 19.07.2015)

rozwój i nadzieję zaprojektowano w ciepłej, niebiesko – białej kolorystyce - barwach, jakimi zamierzało posługiwać się do celów marketingowych krakowskie lotnisko.

Rys. 12 Logo Kraków Airport – podstawowe oraz z imieniem patrona lotniska

Źródło: Logo do pobrania, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/multimedia,c107/logo-do-pobrania,a476.html> (data odczytu 16.06.2015)

Logo z dmuchawcem odzwierciedlało również nową strategię marketingową firmy, która zakładała aktywną politykę reklamowo-promocyjną, poprzez tworzenie więzi z klientami, budowanie silnej i wyróżniającej się na rynku marki. Długa dotychczasowa nazwa portu charakteryzowała się słabą rozpoznawalnością. Dla celów reklamowych i promocyjnych wprowadzono nową, skróconą i bardziej międzynarodową nazwę „Kraków Airport” oraz w dłuższej wersji "Kraków Airport im. Jana Pawła II". Pełna nazwa Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków - Balice jest natomiast używana we wszelkich oficjalnych dokumentach spółki. Slogan: „Świat zaczyna się tutaj” dopełniał nowy wizerunek lotniska. W celu wypromowania nowego logo i nazwy lotnisko ruszyło z kampanią informacyjną, skierowaną do mieszkańców Małopolski oraz dużych miast Polski południowej, od Wrocławia, przez aglomerację śląską, aż po Rzeszów oraz z kampanią europejską organizowaną we współpracy z głównymi przewoźnikami realizującymi loty z Krakowa. Władze lotniska miały nadzieję, że te zmiany korzystnie odbiją się na postrzeganiu portu przez pasażerów.¹⁵⁷

W dniu 17 maja 2007 roku oddano do użytku nową bardzo nowoczesną strażnicę Lotniskowej Służby Ratowniczo – Gaśniczej. Lokalizacja strażnicy tuż obok wieży kontroli

¹⁵⁷ Balice już jako Kraków Airport, <http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,4460470.html>;
<http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/krakowski-port-lotniczy-ma-nowe-logo> (data odczytu 17.06.2015)

lotów umożliwia dotarcie służb ratowniczo – gaśniczych w sytuacjach awaryjnych do miejsca zdarzenia w ciągu 90 sekund od wezwania.¹⁵⁸

W dniu 20 lipca 2007 roku został oddany do użytku nowo przebudowany terminal międzynarodowy (T1).¹⁵⁹

Rys. 13 Rozbudowany terminal T1 z nowym logiem i nazwą Kraków Airport

Źródło: Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, https://pl.wikipedia.org/wiki/Port_lotniczy_Krak%C3%B3w-Balice#/media/File:Krak%C3%B3w-Balice-02.jpg (data odczytu 16.06.2015)

Odloty i przyloty wewnątrz krajowe, które odbywały się na nim przed rozbudową zostały przeniesione na terminal krajowy (T2), który został zagospodarowany z budynku warsztatowo - garażowego. Po raz pierwszy w Polsce obsługa krajowego ruchu lotniczego zostaje wyodrębniona z terminalu międzynarodowego i przeniesiona do terminalu krajowego. Powierzchnia użytkowa terminala krajowego wynosi 1773,5 m², a możliwa przepustowość to około 500 tys. pasażerów na rok. Tym samym terminal międzynarodowy mógł zwiększyć liczbę przyjętych obywateli Schengen, NON Schengen i krajów trzecich.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Lotnisko Balice, <http://www.polot.net/?p=110> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁵⁹ Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków – Balice, <http://wikimapia.org/23180/pl/Mi%C4%99dzynarodowy-Port-Lotniczy-Krak%C3%B3w-Balice> (data odczytu 24.06.2015)

¹⁶⁰ Ruszył nowy terminal krajowy na lotnisku Balice, http://www.tur-info.pl/p/ak_id,585,,lotnisko,balice,nowy_terminal,mpl_krakow-balice,balicach,lot,warszawy,krakow.html (data odczytu 24.06.2015)

Rys. 14 Terminal krajowy zagospodarowany z budynku warsztatowo – garażowego

Źródło: Terminal krajowy, <http://www.krakowairport.pl/en/airport,c94/investments,c177/inwestycje-os-czasu,c174/2007,c180/terminal-krajowy,a1343.html> (data odczytu 8.06.2015)

W drugim etapie rozbudowy terminalu międzynarodowego realizowanym od lutego 2006 do lipca 2007 roku wybudowana została część dla odpraw odlotowych Schengen (do krajów UE). Przy realizacji tej części inwestycji powstało 15 nowych stanowisk do odpraw pasażerskich (check in) oraz 5 nowych stanowisk kontroli bezpieczeństwa, a terminal międzynarodowy powiększył się o kolejne 3 095,5 m². Pieniądze na ten etap rozbudowy pochodziły z budżetu państwa oraz środków własnych MPL. Koszt inwestycji wyniósł 36 mln zł.¹⁶¹

Po zakończeniu obydwu etapów inwestycji terminal międzynarodowy powiększył się o prawie 5 tys. m² nowej powierzchni użytkowej. Powstał również nowy system transportu bagażu rejestrowanego, wyposażony w najnowszej generacji (pięciostopniowy) systemem kontroli. Lotnisko w Balicach w pełni przygotowało się do wejścia Polski do Układu z Schengen. W ruchu powietrznym zaczął on obowiązywać od 1 marca 2008 i od tego czasu Balice w pełni zaczęły wykorzystywać możliwości nowej infrastruktury.¹⁶²

¹⁶¹ Informacja Prasowe, http://lotnictwo.net.pl/5-poszczegolne_lotniska/22-krakow_balice_epkk_krk/75-informacje_prasowe-2.html (data odczytu 22.06.2015)

¹⁶² Polskie lotniska gotowe na Schengen, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5054937.html> (data odczytu 18.06.2015)

Tab. 4 Rozbudowa terminali do obsługi ruchu pasażerskiego na lotnisku Kraków-Balice w latach 1999-2007

Nazwa inwestycji	Czas realizacji	Zwiększenie powierzchni użytkowej w m ²
Rozbudowa terminalu międzynarodowego – hale przylotów	1999 - 2001	4921
Rozbudowa terminalu międzynarodowego (T1) w ramach dostosowania do przepisów układu z Schengen (I etap) - sale odlotów NON Schengen	2003 - 2005	1818
Terminal (T2) do obsługi ruchu krajowego (adaptacja z budynku warsztatowo – garażowego)	2006 - 2007	1773,5
Rozbudowa terminalu międzynarodowego (T1) w ramach dostosowania do przepisów układu z Schengen (II etap) - część dla odpraw odlotowych Schengen	2006 - 2007	3095,5

Źródło: Informacja prasowa, http://lotnictwo.net.pl/5-poszczególne_lotniska/22-krakow_balice_epkk_krk/75-informacje_prasowe-2.html; Ruszył nowy terminal krajowy na lotnisku Balice, http://www.turinfo.pl/p/ak_id,585,,lotnisko,balice,nowy_terminal,mpl_krakow-balice,balicach,lot,warszawy,krakow.html; Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Nowy-terminal-w-Balicach-oddany-do-uzytku-127999.html>; Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, <http://www.wizja.krakow.pl/pl/projects/8> (data odczytu 14.07.2015)

W 2007 roku lotnisko Balice po raz pierwszy przekroczyło liczbę 3 milionów odprawionych pasażerów.¹⁶³

W 2008 roku został oddany do użytku budynek administracyjno – techniczny (BAT) przylegający do terminala krajowego. Nowo otwarty BAT stał się siedzibą władz spółki zarządzającej lotniskiem. W terminalu międzynarodowym został wówczas także otwarty nowy taras widokowy, a naprzeciwko terminala międzynarodowego rozpoczęła się budowa parkingu wielopoziomowego.¹⁶⁴

Początkiem 2009 roku Zarząd Województwa Małopolskiego wystąpił z wnioskiem do Ministra Infrastruktury o przekazanie w drodze użyczenia Województwu Małopolskiemu nieruchomości Skarbu Państwa o powierzchni ok. 250 ha, wskazanych w załączniku nr 3 do rozporządzenia Rady Ministrów z 24 grudnia 2008 roku, w sprawie wykazu lotnisk wojskowych, które mogą być wykorzystane na potrzeby lotnictwa cywilnego, na cel rozbudowy Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II w Krakowie – Balicach.

¹⁶³ Balice: Przekroczono już liczbę 3 mln obsłużonych pasażerów, <http://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/balice-przekroczono-juz-liczbe-3-mln-obsluzonych-pasazerow-23706.html> (data odczytu 22.06.2015)

¹⁶⁴ Taras widokowy już otwarty!, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/taras-widokowy-juz-otwarty,a494.html>; Parking wielopoziomowy, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/parking-wielopoziomowy,a497.html> (data odczytu 16.06.2015)

Proces opiniowania wniosku zakończył się 16 września 2009 roku uroczystym wręczeniem Zarządowi Województwa Małopolskiego aktu wyrażającego zgodę na dokonanie użyczenia na co najmniej 30 lat nieruchomości Skarbu Państwa, będących w dyspozycji Ministra Obrony Narodowej, położonych na lotnisku w Krakowie – Balicach. Podpisanie aktu umożliwia Wojewodzie Małopolskiemu zawarcie umowy użyczenia z Województwem Małopolskim.¹⁶⁵

Aż cztery projekty związane z bezpieczeństwem w krakowskim porcie lotniczym zostały ocenione w konkursie prowadzonym przez Centrum Unijnych Projektów Transportowych najwyższej spośród wszystkich zgłoszonych przez lotniska projektów. Dzięki pozyskanej w ten sposób kwocie – 37 mln zł - port może zakupić nowe samochody ratowniczo – gaśnicze, samochód ratownictwa technicznego z funkcją ratownictwa ekologicznego, zrealizować wymianę ogrodzenia, zainstalować monitoring obszaru lotniska, a także wyposażyć nowy terminal w urządzenia i systemy kontroli bezpieczeństwa oraz zakupić sprzęt do zimowego utrzymania lotniska.¹⁶⁶

W listopadzie 2009 roku na lotnisku rozpoczęła się budowa jednej z kluczowych inwestycji – łącznika pomiędzy pasem startowym a płytą postojową wraz z trzema nowymi miejscami postojowymi.¹⁶⁷

Dnia 21 grudnia 2009 roku została zawarta umowa darowizny między Wojewodą Małopolskim a Zarządem Województwa Małopolskiego kluczowych dla rozwoju portu 33 ha gruntów w Balicach. Wcześniej ziemia przekazana została wojewodzie przez Agencję Mienia Wojskowego. Powstał też kompleksowy plan rozwoju portu. Rozpoczął się okres największych inwestycji w historii krakowskiego lotniska.¹⁶⁸

W 2010 roku zostały zakończone prace nad łącznikiem. Łącznik to dodatkowa droga kołowania, która zwiększa przepustowość płyty postojowej, czyli możliwości obsługi operacji lotniczych przez port – z 17 do 30 na godzinę.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Samorząd przejmuje nieruchomości w Balicach, <http://www.malopolskie.pl/Wydarzenia/?id=4924> (data odczytu 14.07.2015)

¹⁶⁶ 37 milionów złotych dla krakowskiego lotniska, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosc,c120/37-milionow-zlotych-dla-krakowskiego-lotniska,a561.html> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁶⁷ Rozpoczyna się budowa łącznika na krakowskim lotnisku!, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosc,c120/rozpoczyna-sie-budowa-lacznika-na-krakowskim-lotnisku,a562.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁶⁸ 33 hektary dla Balic, <http://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=5892> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁶⁹ Operacja lotnicza – to jeden przylot, przelot, odlot lub podejście nie zakończone lądowaniem statku powietrznego. Ruch lotniczy danego portu jest zazwyczaj mierzony trzema parametrami na jednostkę czasu: liczbą przewiezionych pasażerów, liczbą wykonanych kompletnych operacji lotniczych (ang: *total aircraft*)

Stanowi on drugą drogę wjazdu na płytę postojową i jednocześnie drogę wjazdu na drogę startów i lądowań dla samolotów, dzięki czemu usprawnia ruch naziemny oraz zwiększa bezpieczeństwo operacji.

Rys. 15 Łącznik pomiędzy płytą postojową a drogą startów i lądowań

Źródło: Łącznik czyli dodatkowa droga kołowania, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-os-czasu,c174/2010,c176/lacznik-czyli-dodatkowa-droga-kołowania,a1317.html> (data odczytu 14.07.2015)

Sam łącznik ma 30 457 m² powierzchni, przy długości 294 m i szerokości od 75 do 140,66 m. Znajdują się przy nim trzy miejsca postojowe dla samolotów klasy C (np. Boeing 737, Airbus A320) oraz stanowisko do odladzania samolotów zlokalizowane w osi drogi kołowania.¹⁷⁰

W marcu 2010 roku na lotnisku otwarto również parking wielopoziomowy – jeden z największych tego typu obiektów w Małopolsce.

Zadaszony, w pełni zautomatyzowany, zlokalizowany naprzeciwko terminala międzynarodowego obiekt może pomieścić 1243 samochody. W I etapie do użytku zostały oddane pierwsze trzy kondygnacje, na których mogą zaparkować 424 samochody.¹⁷¹

operations; przylot i odlot samolotu są liczone jako jedna kompletna operacja lotnicza), liczbą przewiezionych ton metrycznych towaru, https://pl.wikipedia.org/wiki/Operacja_lotnicza (data odczytu 14.07.2015)

¹⁷⁰ Balice: Budowa łącznika zakończona, <http://biznes.interia.pl/kraj/news/balice-budowa-lacznika-zakonczone,1559212,4200> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁷¹ Parking wielopoziomowy już otwarty!, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/parking-wielopoziomowy-juz-otwarty,a939.html> (data odczytu 17.06.2015)

Rys. 16 Parking wielopoziomowy przy Kraków Airport

Źródło: Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice, http://pl.wikipedia.org/wiki/Port_lotny_Krak%C3%B3w-Balice (data odczytu 12.06.2015)

W lipcu 2010 roku 8. Baza Lotnicza i 13 Eskadra Lotnictwa Transportowego zostały rozformowane. Na ich miejsce powstała 8. Baza Lotnictwa Transportowego.¹⁷²

Latem na lotnisku został uruchomiony system PAPI (precision approach path indicator), pozwalający precyzyjnie określić pozycję samolotu na ścieżce zniżania oraz nowy podświetlany system znaków pionowych.¹⁷³

Lotnisko rozwijało się też w innym zakresie. Pomiędzy Wojewodą Małopolskim a lotniskiem została zawarta umowa użyczenia nieruchomości o powierzchni 32,8 ha z przeznaczeniem na rozwój działalności Kraków Airport.¹⁷⁴

Erupcja wulkanu Eyjafjoell na Islandii spowodowała zakłócenia lotów w całej Europie. Jest to trudny czas dla branży lotniczej, wszystkie służby na krakowskim lotnisku pracowały intensywnie. Utrudnienia wywołane wybuchem wpłynęły również na obsługę delegacji przybywających do Krakowa na pogrzeb pary prezydenckiej. Było to wielkie przedsięwzięcie logistyczne wymagające koordynacji wielu służb.¹⁷⁵ Jak się jednak okazało, nawet zawieszenia lotów nie były w stanie zakłócić polepszających się statystyk lotniska -

¹⁷² Historia lotniska, <http://www.8bltr.wp.mil.pl/pl/57.html> (data odczytu 22.06.2015)

¹⁷³ Krakow Airport na plusie, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/krakow-airport-na-plusie,a957.html> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁷⁴ Wystąpienie pokontrolne, LKR – 4113-01-02/2012, D/12/503, https://www.nik.gov.pl/kontrolne/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lkr~d_12_503_201210031249391349261379~id1~01,typ,kj.pdf (data odczytu 18.06.2015)

¹⁷⁵ Islandzki wulkan utrudnia ruch lotniczy, <http://www.rm24.pl/raport-chmuranadeuropa/chmuranadeuropagaleria/news-islandzki-wulkan-utrudnia-ruch-lotniczy,nId,272855> (data odczytu 17.06.2015)

liczba pasażerów wzrosła o 7% w stosunku do roku poprzedzającego. Lotnisko obsłużyło 2 863 996 podróżnych.¹⁷⁶

W 2011 roku lotnisko otrzymało „zielone światło” dla kolejnych inwestycji. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wydaje decyzję środowiskową umożliwiającą dalszą rozbudowę portu lotniczego w Krakowie. Decyzja środowiskowa umożliwiła otrzymanie kolejnych decyzji administracyjnych związanych z pozwoleniami na budowę oraz aplikowanie o dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej.¹⁷⁷ Wojewoda Małopolski wydał pozwolenie na budowę i rozbudowę terminalu pasażerskiego oraz wewnętrznego układu komunikacyjnego krakowskiego lotniska. Nowy terminal został zaprojektowany przez APA Czech-Duliński-Wróbel Agencja Projektowa "Architektura" sp. z o.o.¹⁷⁸

Na lotnisku zostaje zamontowany system precyzyjnego podejścia do lądowania ILS kategorii I posiadający potencjalną możliwość pracy w najwyższej II kategorii.¹⁷⁹¹⁸⁰

Lotnisko było przygotowywane na niespotykany dotychczas ruch. Kraków gościł wiele znamienitych osobistości, które przybywały na spotkania w ramach przewodnictwa Polski w Radzie Unii Europejskiej (od 1 lipca do 31 grudnia 2011 r.). Ponadto, Kraków po raz pierwszy był też gospodarzem takiego typu ważnych wydarzeń sportowych jak: losowanie baraży UEFA 2012 oraz był jednym z głównych portów Euro 2012. Z krakowskiego lotniska korzystały drużyny narodowe Holandii, Włoch i Anglii.¹⁸¹

W 2012 roku Kraków staje się jednym z ośmiu nowych międzynarodowych punktów na mapie połączeń Aeroflotu. Loty z Krakowa do Moskwy mają się odbywać cztery razy w tygodniu nowoczesnymi komfortowymi samolotami Sukhoi Superjet 100.¹⁸²

¹⁷⁶ „Zielone światło“ dla lotniska, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/krakow-airport-na-plusie,a957.html> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁷⁷ <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/zielone-swiatlo-dla-lotniska,a653.html> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁷⁸ Pozwolenie na budowę terminalu wydane, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/pozwolenie-na-budowe-terminalu-wydane,a688.html> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁷⁹ Lotnisko Balice, <http://www.polot.net/?p=110> (data odczytu 17.06.2015)

¹⁸⁰ ILS (z ang. *instrument landing system*) – radiowy system nawigacyjny wspomagający lądowanie samolotu w warunkach ograniczonej widoczności. Operacja Kategorii I (CAT I) – precyzyjne podejście i lądowanie wg wskazań przyrządów, przy wysokości decyzji nie mniejszej niż 60 m (200 stóp); oraz widzialności nie mniejszej niż 800 m lub zakresie widzialności na drodze lądowania (RVR) nie mniejszym niż 550 m. Operacja w Kategorii II (CAT II) - precyzyjne podejście wg wskazań przyrządów i lądowanie przy wysokości decyzji nie mniejszej niż 60 m (200 stóp), ale nie mniejszej niż 30 m (100 stóp) oraz widzialności na drodze startowej nie mniejszej niż 300 m. https://pl.wikipedia.org/wiki/Instrument_landing_system (data odczytu 14.07.2015)

¹⁸¹ Euro 2012 w Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/euro-2012-w-krakow-airport,a741.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁸² Inauguracja połączenia do Moskwy, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/inauguracja-polaczenia-do-moskwy,a730.html> (data odczytu 18.06.2015)

Dnia 26 czerwca 2012 roku Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice Sp. z o.o. i Bank Pekao sfinalizowały umowę na przygotowanie i obsługę emisji obligacji spółki o wartości do 615 mln zł z ostatecznym terminem wykupu do 2027 roku. Obligacje są głównym źródłem finansowania wieloletniego planu inwestycyjnego rozbudowy lotniska Kraków Airport o wartości miliarda złotych. Pozostałe fundusze mają pochodzić ze środków własnych i dotacji unijnych.¹⁸³

Na krakowskim lotnisku został zaprezentowany Boeing 787 Dreamliner należący do Polskich Linii Lotniczych LOT. Odbywały się tu również loty szkoleniowe tego samolotu.¹⁸⁴

Rys. 17 Boeing 787 Dreamliner na lotnisku w Balicach

Źródło: Pierwszy rozkładowy rejs Dreamlinera LOT-u - Zdjęcia z Krakowa!, <http://www.swiatpodroznikow.pl/wiadomosci/1271-pierwszy-rozkladowy-rejs-dreamlinera-lot-u-zdjecia-z-krakowa> (data odczytu 18.06.2015)

W kwietniu 2013 roku oficjalnie zostaje otwarta baza operacyjna irlandzkiego przewoźnika niskokosztowego Ryanair. Starania portu o pozyskanie tej inwestycji trwały od kilku lat. Irlandczycy od początku uzależniali ją od pomocy finansowej. Lotnisko nie mogło jednak obniżyć opłat wybranemu przewoźnikowi. Pieniądze na promocję nowych połączeń baza otrzymała od województwa małopolskiego (2 mln złotych) i miasta Kraków (1 milion złotych). W ramach ustaleń w Krakowie bazują dwa samoloty typu Boeing 737-800. Irlandzka linia jest największym partnerem biznesowym lotniska. Ryanair oferuje 31 połączeń

¹⁸³ Obligacje Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/obligacje-krakow-airport,a742.html> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁸⁴ Kraków Balice: Prezentacja samolotu Boeing 787-8 Dreamliner, <http://archiwum.sky-watcher.pl/content/krakow-airport-prezentacja-samoolotu-boeing-787-8-dreamliner>; Dreamliner znowu trenuje lądowanie w Balicach, http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,13147506,Dreamliner_znowu_trenuje_ladowanie_w_Balicach.html (data odczytu 18.06.2015)

(do Anglii, Belgii, Danii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Niemiec, Norwegii, Szkocji, Szwecji, Włoch oraz na Cypr i Maltę), obsługując 1 668 200 pasażerów. Siatka połączeń Kraków Airport obejmuje w tym czasie (sezon letni) 61 połączeń regularnych i 18 połączeń czarterowych. Rozwój Ryanaira to również zwiększenie ruchu turystycznego oraz wpływów dla regionu. Dla Kraków Airport otwarciem bazy to wzbogacenie siatki połączeń o długo wyczekiwane nowe kierunki m.in. Dortmund, Göteborg, Manchester i na wyspę Kos. Dla pasażerów rozwój Ryanair oznacza możliwość bezpośrednich połączeń do kolejnych interesujących miejsc w Europie w bardzo konkurencyjnych cenach.¹⁸⁵

W tym samym roku Kraków Airport uzyskał uprawnienia Low Visibility Take-Off (LVTO) pozwalające na wykonywanie startów w warunkach ograniczonej widzialności. Zgodnie z decyzją Urzędu Lotnictwa Cywilnego, zarządzający portem może uruchamiać procedury LVP (Low Visibility Procedures) umożliwiające starty przy RVR (od ang. runway visual range – zasięg widzenia wzdłuż drogi startowej) nie mniejszym niż 350 m. Procedura LVP polega na ograniczeniu ruchu naziemnego do niezbędnego minimum, dodatkowym oznakowaniu newralgicznych miejsc na styku z polem manewrowym oraz inspekcji lotniska przez służby operacyjne. Decyzja ULC zwiększa możliwości lotniska w odprawianiu samolotów w trudniejszych warunkach pogodowych.¹⁸⁶

Przedstawiciele Centrum Unijnych Projektów Transportowych i Kraków Airport podpisali w dniu 20 czerwca 2013 umowę o dofinansowanie rozbudowy terminalu na krakowskim lotnisku ze środków Funduszu Spójności w ramach programu Infrastruktura i Środowisko. Kwota dofinansowania wynosi ponad 156 mln złotych. Wartość całego projektu to blisko 430 mln zł. Jest to największe dofinansowanie z funduszy unijnych, jakie kiedykolwiek uzyskało krakowskie lotnisko oraz największe dofinansowanie na projekt lotniskowy w Polsce.¹⁸⁷

Podpisana zostaje również umowa na dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności, w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, inwestycji w strefie airside (strefie operacyjnej lotniska), obejmujących rozbudowę istniejącej infrastruktury lotniskowej.¹⁸⁸

¹⁸⁵ Baza Ryanair w Krakowie, <http://lotniczapolska.pl/Baza-Ryanair-w-Krakowie,27732> (data odczytu 22.06.2015)

¹⁸⁶ Kraków Airport z certyfikatem LVTO, <http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/krakow-airport-z-certyfikatem-lvto,1900584,4199> (data odczytu 22.06.2015)

¹⁸⁷ 156 mln zł na budowę terminala Kraków Airport, <http://www.euroinfrastructure.eu/uncategorized/156-mln-zl-na-budowe-terminala-krakow-airport/> (data odczytu 18.06.2015)

¹⁸⁸ POiŚ wspiera rozbudowę lotniska w Krakowie, <http://www.cupt.gov.pl/index.php?id=1553> (data odczytu 23.06.2015)

Tab. 5 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice, Warszawa – Okęcie oraz w pozostałych lotniskach regionalnych w latach 2000 - 2013

Rok	Kraków - Balice	Warszawa - Okęcie	Pozostałe lotniska regionalne
2000	517 015	4 325 814	950 242
2001	549 298	4 713 655	1 077 736
2002	500 852	4 936 835	1 118 496
2003	593 214	5 166 991	1 350 575
2004	841 123	6 085 111	1 947 096
2005	1 586 130	7 071 667	2 865 569
2006	2 367 257	8 101 827	4 907 720
2007	3 068 199	9 193 223	6 560 033
2008	2 923 961	9 436 958	8 294 822
2009	2 680 322	8 278 747	7 988 671
2010	2 863 996	8 666 552	8 961 200
2011	3 014 060	9 322 485	9 394 291
2012	3 438 758	9 567 063	11 459 540
2013	3 647 616	10 669 879	10 675 940

Źródło: Kraków Airport: statystyki i plany, <http://lotniczapolska.pl/Krakow-Airport:-statystyki-i-planu,17299>; Lotnisko Balice, <http://www.polot.net/?p=110>; Z optymizmem w 2012 rok, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/z-optimizmem-w-2012-rok,a714.html>; Krakow Airport, <https://pl-pl.facebook.com/KrakowAirport> (data odczytu 18.06.2015); Liczba obsłużonych pasażerów w latach 1993 - 2010 oraz wykonanych operacji lotniczych w latach 1997 - 2010 w ruchu regularnym i czarterowym w polskich portach lotniczych w polskich portach lotniczych, http://www.ulc.gov.pl/_download/statystyki/2014/Dane_1993-2010.pdf; Liczba obsłużonych pasażerów oraz wykonanych operacji w ruchu krajowym i międzynarodowym - regularnym i czarterowym w latach 2011 - 2013, http://www.ulc.gov.pl/_download/statystyki/2014/wg_portow_lotniczych_faktyczne.pdf (data odczytu 14.07.2015).

Dnia 29 maja 2013 roku województwo małopolskie podpisało ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez wojewodę małopolskiego umowę użyczenia nieruchomości położonych na terenie lotniska Kraków – Balice o powierzchni około 250 ha, na których znajdują się m.in. droga startowa i drogi kołowania. Można rozpocząć prace budowlane.¹⁸⁹

Zmiany prawne wynikające z przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, w szczególności związane z liberalizacją zasad dostępu do rynku przewozów lotniczych, przyczyniły się do znaczących przemian na polskim rynku transportu lotniczego. Skutki otwarcia rynku widoczne były nie tylko w miesiącach bezpośrednio następujących po dniu 1 maja 2004 roku, ale także w latach kolejnych.

¹⁸⁹ Województwo małopolskie otrzymało grunty na terenie Kraków Airport, <http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/wojewodztwo-malopolskie-otrzymalo-grunty-na-terenie-krakow,1932019,4199> (data odczytu 18.06.2015)

Liberalizacja przyniosła szczególnie dynamiczny rozwój portów regionalnych, których udział w rynku zwiększał się dynamicznie: w roku 2007 porty te obsłużyły już 51,6% ogólnej liczby obsłużonych w polskich portach lotniczych pasażerów. Jak pokazują dane zamieszczone w tabeli 5 pomimo, iż nadal port lotniczy w Warszawie był portem obsługującym największą liczbę pasażerów, liczby pasażerów obsługiwanych przez porty regionalne szczególnie w Krakowie, Wrocławiu, Gdańsku i Katowicach stały się znaczące.¹⁹⁰

W roku 2008 wzrosła w stosunku do roku poprzedniego liczba odprawionych w portach lotniczych pasażerów. Jednocześnie nastąpiło wyraźne spowolnienie w rozwoju rynku – przyrost liczby odprawionych pasażerów. Podczas gdy w roku 2007 obsłużono w polskich portach lotniczych o 24,44 % więcej pasażerów niż w roku 2006, w roku 2008 dynamika wyniosła już tylko 7,91%. Pomimo, iż ogólne wyniki dla całego rynku ukazują zwiększenie się w roku 2008 liczby obsłużonych pasażerów, nie oznacza to, że we wszystkich portach wielkości te uległy zwiększeniu. Pod względem liczby obsłużonych pasażerów wyniki niższe niż w roku poprzednim odnotowały Kraków i Zielona Góra. W 2008 r. porty regionalne obsłużyły łącznie 54% pasażerów, podczas gdy 46% korzystało z lotniska w Warszawie.¹⁹¹

Rok 2009 był rokiem trudnym dla sektora lotniczego. Kryzys globalny, którego pierwsze efekty dla sektora lotniczego widoczne były już pod koniec 2008 roku, w roku 2009 miał wyraźnie negatywny wpływ na rynek. Skutki kryzysu w mniejszym czy większym stopniu odczuły prawie wszystkie porty lotnicze. Najbardziej znaczące wartościowo spadki w liczbie odprawionych pasażerów odnotowano w porcie lotniczym w Warszawie. Skutkiem tego po raz kolejny zwiększył się udział w rynku portów regionalnych (+2%).¹⁹²

Rok 2010 był rokiem odbicia pokryzysowego. Nastąpiło wyraźne ożywienie po okresie załamania, które przełożyło się na dynamiczny wzrost liczby pasażerów obsłużonych w polskich portach lotniczych. Osiągnięte dla całego rynku wyniki przewozowe były zbliżone do tych z roku 2008. Polskie porty lotnicze obsłużyły łącznie w ruchu handlowym 20.469 tys. pasażerów co stanowiło wzrost o 1,2% w stosunku do roku 2009. Udział portów regionalnych wzrósł do 57,65%¹⁹³

¹⁹⁰ Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w latach 2004-2007,
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/01_2010/analiza_ryнку_04_07.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁹¹ Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2008 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/01_2010/analiza_2008_0110.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁹² Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2009 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/publikacje/_an_ryn_2009.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁹³ Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2010 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_ryнку/inne/analiza_ryнку_10.pdf (data odczytu 19.07.2015)

W 2011 roku po raz kolejny polski rynek przewozów odnotował wzrost liczby pasażerów. Polskie porty lotnicze obsłużyły łącznie w ruchu handlowym 21,71 mln. pasażerów, co stanowiło wzrost o 6,1% w stosunku do roku poprzedniego. W 2011 roku z wyjątkiem lotnisk w Łodzi i Szczecinie, polskie porty lotnicze zanotowały wzrost ruchu lotniczego. Udział portów regionalnych w rynku utrzymywał się na poziomie ponad 57%.¹⁹⁴

W 2012 roku po raz kolejny polski rynek przewozów odnotował wzrost liczby obsłużonych pasażerów. Na taką sytuację największy wpływ miał rozwój oferty przewoźników niskokosztowych, dynamiczny wzrost oferty przewozów krajowych oraz zwiększony ruch związany z organizacją turnieju EURO 2012. Udział portów regionalnych w obsłudze ruchu pasażerskiego wzrósł do 60%.¹⁹⁵

Polskie porty lotnicze obsłużyły w 2013 roku blisko 25 mln pasażerów, o 2,2% więcej niż rok wcześniej. Liderem rynku w 2013 roku był Port im. Chopina w Warszawie, który zanotował o ponad 1,1 mln pasażerów więcej, niż miało to miejsce w 2012 roku. Wśród portów regionalnych zdecydowanym liderem był port w Krakowie, który zwiększył ruch o 7%. Podobnie jak w przypadku portu w Warszawie, wynik ten został osiągnięty dzięki ofercie przewoźników niskokosztowych, wśród których największy wynik zanotował Ryanair. Pozostałe porty regionalne, z wyjątkiem portów w Rzeszowie i Bydgoszczy, zanotowały spadki.¹⁹⁶

Wzrastające potrzeby w zakresie obsługi pasażerów i ładunków wymagały ciągłego inwestowania w modernizację oraz rozbudowę poszczególnych elementów wyposażenia infrastrukturalnego portów lotniczych. Rok 2007 był pierwszym rokiem wspólnotowej perspektywy budżetowej (2007 – 2013), w której lotniska polskie mogły ubiegać się o unijne środki pomocowe. Dodatkową motywacją do inwestycji zwiększających znaczenie polskich portów lotniczych były odbywające się w Polsce w 2012 roku Mistrzostwa Europy w Piłce Nożnej.

Lotnisko w Balicach jest doskonałym przykładem daleko posuniętych działań inwestycyjnych. W 2007 roku otwarto terminal krajowy mogący obsłużyć 500 tysięcy osób rocznie. Latem tego samego roku ukończono rozbudowę terminalu międzynarodowego w ramach przygotowywania lotniska do wymagań układu z Schengen zwiększając jego powierzchnię użytkową o prawie 5000 m². W marcu 2010 roku otwarto nowy parking

¹⁹⁴ Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2011 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/publikacje/_analiza_ryнку_11.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁹⁵ Analiza rynku transportu lotniczego w 2012 roku w Polsce,
http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_ryнку/analiza_ryнку_2012.pdf (data odczytu 19.07.2015)

¹⁹⁶ Analiza przewozów pasażerskich w polskich portach lotniczych w 2013 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/statystyki/2014/1q_2014/Analiza_2013.pdf (data odczytu 19.07.2015)

wielopoziomowy położony obok terminalu międzynarodowego, natomiast w listopadzie zakończyła się budowa nowego łącznika między płytą postojową a pasem startowym. W 2011 roku kluczowymi wydarzeniami dla rozwoju krakowskiego lotniska było uzyskanie decyzji środowiskowej oraz pozwolenia na budowę i rozbudowę terminalu międzynarodowego i wewnętrznego układu komunikacyjnego. W roku 2013 zainaugurowane zostały prace budowlane przy obiektach realizowanych w ramach inwestycji Kraków Airport 2015 - nowym terminalu, hotelu i stacji kolejowej, wewnętrznym układzie komunikacyjnym, drogach kołowania.

W omawianym okresie również i pozostałe porty realizowały szereg inwestycji. Przykładowo na lotnisku Chopina w Warszawie do roku 2008 prowadzono prace przy budowie terminala - 2. Po zakończeniu prac na terminalu 2 i oddaniu wielopoziomowego parkingu przysła kolej na przebudowę terminala 1 i dróg prowadzących do lotniska. Poprzez tunel lotnisko połączyło się z Dworcem Centralnym. Powstały nowe drogi dojazdowe i zmodernizowano połączenia tramwajowe. W pobliżu oddano do użytku nową obwodnicę S2. To znacznie usprawniło komunikację na lotnisko.¹⁹⁷

Należy również dodać, że w 2012 roku w Polsce zostały uruchomione dwa nowe porty lotnicze Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa–Modlin oraz Port Lotniczy Lublin–Świdnik.

3.4 Realizacja projektu inwestycyjnego Kraków Airport 2015

Kraków Airport 2015 to największy w historii lotniska proces inwestycyjny, który objął zarówno strefę publiczną lotniska, jak i strefę operacyjną. Zarówno wartość, jak i zakres inwestycji wyróżnia Kraków Airport na tle innych regionalnych portów lotniczych w Polsce i stanowi jeden z najbardziej obszernych i kompleksowych programów rozbudowy i modernizacji lotnisk regionalnych w Polsce w ostatnich latach.

Inwestycje strefy publicznej lotniska - LANDSIDE obejmują:

- rozbudowę i przebudowę terminalu pasażerskiego wraz z niezbędną infrastrukturą,
- rozbudowę i przebudowę wewnętrznego układu komunikacyjnego,
- budowę hotelu Hilton Garden Inn.¹⁹⁸

Inwestycje w strefie operacyjnej lotniska – AIRSIDE obejmują:

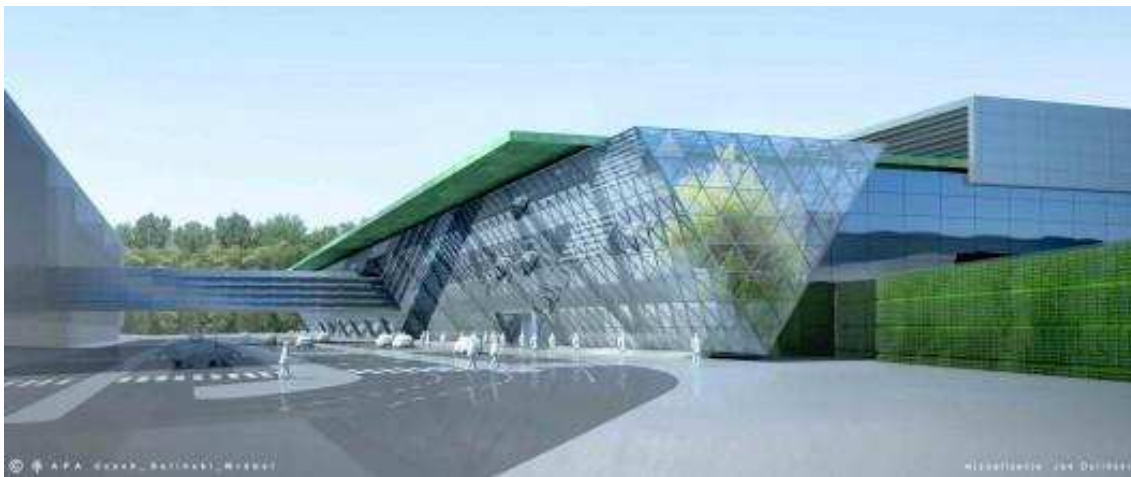
¹⁹⁷ Nowoczesne lotniska w Polsce 2014 - modernizacja transportu lotniczego oraz ranking polskich lotnisk, <http://euro-dane.com.pl/lotniska-w-polsce-2014> (data odczytu 20.07.2015)

¹⁹⁸ Strefa publiczna, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-strefy-publicznej-lotniska,c178/> (data odczytu 10.06.2015)

- przebudowę dróg kołowania Alfa, Golf, Bravo, Juliet i Fokstrot,
- poszerzenie drogi kołowania Charlie,
- rozbudowę płaszczyzn postojowych.¹⁹⁹

Po zakończeniu rozbudowy terminal pasażerski będzie miał przepustowość do 1800 osób odlatających/godz. i 1800 osób przylatujących/godz., co znacznie poprawi komfort podróży pasażerom korzystającym z lotniska. Roczna przepustowość lotniska wzrośnie do 8 mln pasażerów rocznie; teraz może ono odprawić do 3,5 mln osób rocznie.²⁰⁰

Rys. 18 Nowy terminal pasażerski z kładką łączącą poziom +1 terminalu z garażem wielopoziomowym (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel)

Źródło: Terminal pasażerski T4 MPL Kraków-Balice, <http://apa.krakow.pl/praca/terminal-pasazerski-t4> (data odczytu 11.06.2015)

Rozbudowa budynku została zaprojektowana tak, aby w pełni zintegrować nową część obiektu z częścią już istniejącą i stworzyć obiekt o jednolitej strukturze przestrzenno-funkcjonalnej. Znakiem identyfikującym krakowskie lotnisko stanie się nowa frontowa część terminalu w formie szklanego odwróconego pryzmatu.²⁰¹

Pasażerowie będą mieli do dyspozycji nową strefę odpraw biletowo-bagażowych na poziomie 0, której układ ułatwi orientację osobom poszukującym właściwych stanowisk odprawy. Łącznie zaprojektowano 34 stanowiska odpraw check-in oraz stanowisko odpraw bagażu ponadgabarytowego i stanowisko odprawy VIP. W nowej wschodniej części terminalu

¹⁹⁹ Infrastruktura AIRSIDE, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-strefy-operacyjnej-lotniska,c179/infrastruktura-airside,a1342.html> (data odczytu 10.06.2015)

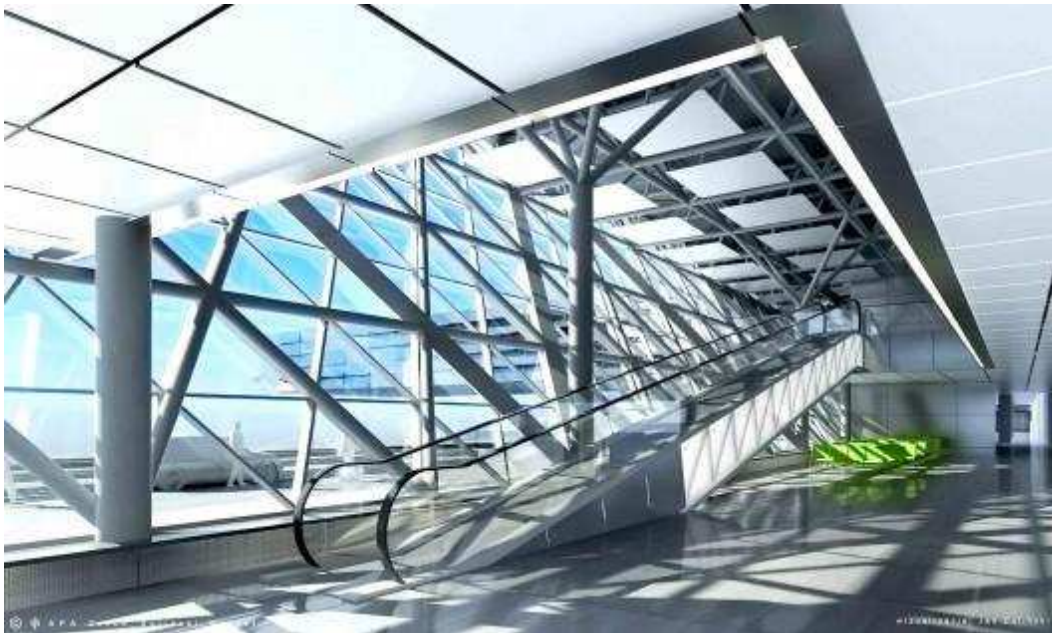
²⁰⁰ Kraków Airport rozbudowuje się. Zyskają pasażerowie!, <http://www.krakolot.pl/krakow-airport-rozbudowuje-sie-zyskaja-pasazerowie/> (data odczytu 9.06.2015)

²⁰¹ Balice: na Kraków Airport ruszyła budowa nowego terminalu, <http://krakow.naszemiasto.pl/artukul/zdjecia/balice-na-krakow-airport-ruszyla-budowa-nowego-terminalu,1810417,galop,4996829,t,id,tm,zid.html> (data odczytu 18.06.2015)

na poziomie 0 pasażerowie przylatujący będą mieli do dyspozycji nową, przestronną salę odbioru bagażu rejestrowanego.²⁰²

Na poziomie pierwszego piętra znajdować się będzie scentralizowana strefa kontroli bezpieczeństwa pasażerów i bagażu podręcznego dla wszystkich kierunków. Przyjęte rozwiązania pozwolą na skrócenie czasu oczekiwania pasażerów na kontrolę. Po rozbudowie w terminalu będzie docelowo 18 gate'ów. Część strefy przedodlotowej (poziom +1) powstanie w istniejących poczekalniach. Dodatkowo powstaną nowe poczekalnie, które będą połączone przejściami nadziemnymi z trzema wieżami przyrędkowymi. Początkowo zamontowane zostaną dwa rękawy do obsługi samolotów, docelowo może ich być pięć.²⁰³

Rys. 19 Wnętrze dwupoziomowego nowego terminalu (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel)

Źródło: Terminal pasażerski T4 MPL Kraków-Balice, <http://apa.krakow.pl/praca/terminal-pasazerski-t4> (data odczytu 11.06.2015)

Rozbudowany i przebudowany obiekt terminalu pasażerskiego jest w pełni przystosowany do obsługi pasażerów niepełnosprawnych. W nowym obiekcie znajdują się także ambulatorium, punkty pierwszej pomocy, pomieszczenia dla rodziców z małymi dziećmi, sklepy, punkty usługowe, restauracje. W nowych salonach Business Lounge oraz kompleksie VIP & General Aviation będą obsługiwane delegacje rządowe, klienci komercyjni i ruch General Aviation. Łączna powierzchnia użytkowa nowego budynku terminalu wzrośnie

²⁰² Balice: na Kraków Airport ruszyła budowa nowego terminalu, <http://krakow.naszemiasto.pl/artukul/zdjecia/balice-na-krakow-airport-ruszyła-budowa-nowego-terminalu,1810417,galop,4996833,t,id,tm,zid.html> (data odczytu 18.06.2015)

²⁰³ Rusza budowa nowego terminalu, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/rusza-budowa-nowego-terminalu,a799.html> (data odczytu 18.06.2015)

z 15 tys. m² przed rozbudową do ponad 56 tys. m² po rozbudowie. Budynek będzie miał ponad 250 m długości (przed rozbudową 128 m).²⁰⁴

Rys. 20 Terminal od strony płyty z rękawami ułatwiającymi komunikację pomiędzy samolotem a budynkiem terminalu (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel)

Zródło: Rusza budowa nowego terminalu, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/rusza-budowa-nowego-terminalu,a799.html> (data odczytu 11.06.2015)

Integralną częścią rozbudowywanego obiektu jest kładka, która stworzy nadziemne, kryte przejście piesze, łączące poziom +1 terminalu z istniejącym garażem wielopoziomowym, realizowaną w ramach odrębnej inwestycji stacją kolejową oraz hotelem.

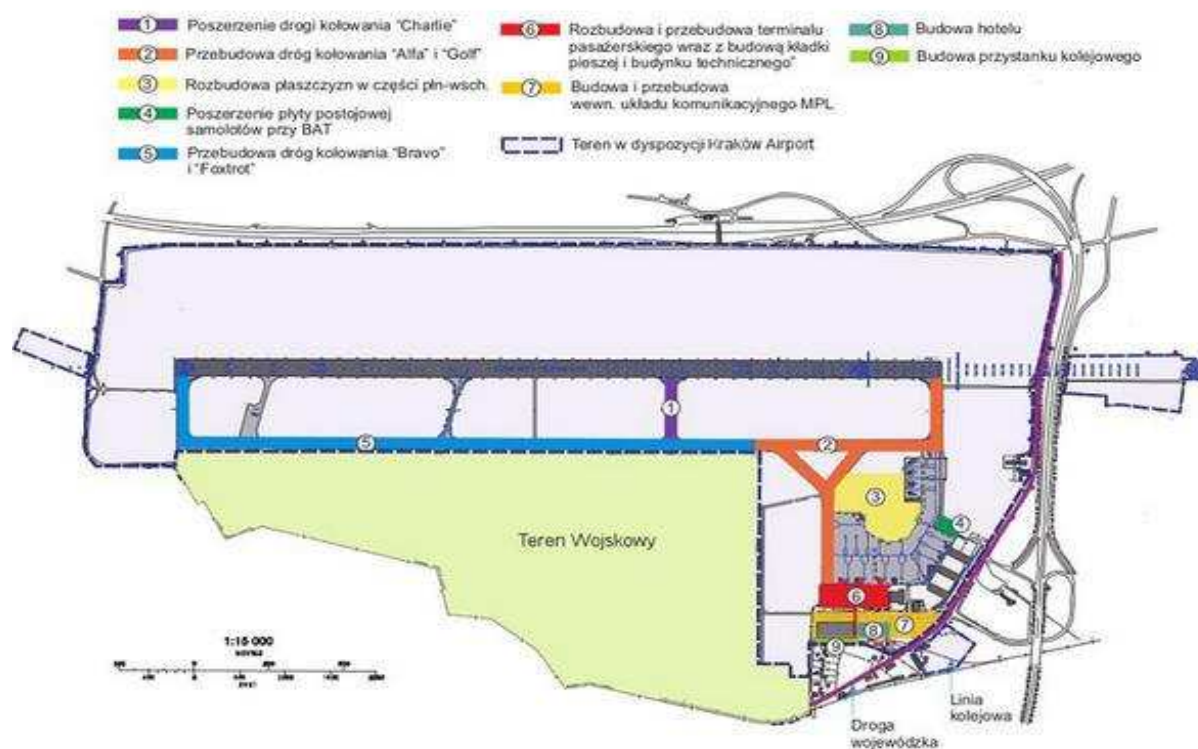
Realizacja inwestycji, której wartość oszacowano na blisko miliard złotych, ruszyła w 2013 roku. Zostali wyłonieni główni wykonawcy, a następnie rozpoczęły się szeroko zakrojone prace budowlane.

Dnia 28 marca 2013 roku podpisano umowę z generalnym wykonawcą inwestycji w strefie airside - Max Bögl Polska Sp. z o.o. Inwestycja realizowana jest w ramach projektu *Port Lotniczy w Krakowie – rozbudowa istniejącej infrastruktury lotniskowej*. Wartość prac wynosi 131,28 mln zł, z czego 50 mln zł to dofinansowanie z unijnego Programu Infrastruktura i Środowisko.²⁰⁵

²⁰⁴ Rusza wielka modernizacja lotniska w Balicach, <http://wiadomosci.onet.pl/krakow/rusza-wielka-modernizacja-lotniska-w-balicach/35ts7> (data odczytu 18.06.2015)

²⁰⁵ W kwietniu ruszą prace w części operacyjnej krakowskiego lotniska, <http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/w-kwietniu-rusza-prace-w-czesci-operacyjnej-krakowskiego,1905664,4199> (data odczytu 18.06.2015)

Rys. 21 Plan rozbudowy i modernizacji lotniska w ramach projektu Kraków Airport 2015

Źródło: Kraków Airport rozbudowuje się. Zyskają pasażerowie!, <http://www.krakolot.pl/krakow-airport-rozbudowuje-sie-zyskaja-pasazerowie/> (data odczytu 9.06.2015)

W dniu 11 kwietnia 2013 roku podpisano umowę z Astaldi S.p.A. – generalnym wykonawcą budowy nowego terminalu, przebudowy obecnie istniejącego oraz modernizacji wewnętrznego układu komunikacyjnego lotniska (Rys. 1, poz. 6 i 7). Wartość prac wynosi 368,88 mln zł brutto. Inwestycja jest współfinansowana ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (nowy terminal) oraz z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (układ komunikacyjny i kładka łącząca terminal z parkingiem wielopoziomowym, hotelem i przystankiem kolejowym).²⁰⁶

Firma Astaldi S.p.a. podpisała również w dniu 26 września 2013 roku umowę z PKP Polskie Linie Kolejowe na roboty budowlane i opracowanie projektów wykonawczych modernizacji połączenia kolejowego z Krakowa do portu lotniczego w Balicach.²⁰⁷ Połączenie kolejowe istniejące od roku 2006 od początku obciążone było wieloma wadami.

²⁰⁶ Rusza budowa nowego terminalu w Kraków Airport, <http://krakow.tvp.pl/10711563/rusza-budowa-nowego-terminalu--w-krakow-airport/> (data odczytu 22.06.2015)

²⁰⁷ Rusza modernizacja linii kolejowej do Balic, <http://www.kurierkolejowy.eu/aktualnosci/16141/Rusza-modernizacja-linii-kolejowej-do-Balic.html> (data odczytu 14.07.2015)

Najważniejszą była dość spora odległość pomiędzy stacją końcową (prowizoryczny peron na przystanku końcowym wydzielonym z terenu jednostki wojskowej), a budynkiem terminala lotniczego. Problem ten w pewnym stopniu rozwiązywano uruchamiając autobus wahadłowy, który kursował pomiędzy stacją końcową a terminalem międzynarodowym i krajowym. Istotnym problemem tego połączenia była również zbyt mała przepustowość linii, brak przystanków pośrednich, czy w końcu olbrzymie problemy z taborem (brak pojazdów do obsługi dwóch obiegów). W ramach umowy za kwotę 240 mln zł brutto firma Astaldi S.p.a. miała wykonać pełny remont trasy na odcinku Kraków Mydlniki - Kraków Balice, zbudować drugi tor, zelektryfikować linię, a także zrealizować liczące około 500 metrów przedłużenie torów wprost pod terminal lotniskowy. Tam miała powstać końcowa stacja kolejowa, w pełni zintegrowana z obiektami portu lotniczego. Ponadto miały powstać trzy dodatkowe przystanki Uniwersytet Rolniczy, Kraków Zakliki, Kraków Krzyżówka, a dotychczasowe skrzyżowanie torów z ulicą Balicką miało być dwupoziomowe.²⁰⁸

Budowę hotelu Hilton Garden Inn (Rys. 1, poz. 8), który miał stanąć na terenie portu nadzorowała spółka córka - Kraków Airport Hotel, a wykonawcą został Eiffage Budownictwo Mitex S.A.²⁰⁹

W styczniu 2014 roku Marszałek Województwa Małopolskiego oraz zarząd Kraków Airport podpisali umowę na dofinansowanie budowy wewnętrznego układu komunikacyjnego krakowskiego portu lotniczego, który od początku roku znacząco się zmienił. Przeniesiono ruch na cześć nowej jezdni tranzytowej, otwierając tym samym dodatkowe fronty robót. Prowadzono prace związane z przekładaniem i porządkowaniem instalacji podziemnych, korytowaniem²¹⁰, podbudową i stabilizacją pod jezdnie, budowa nowych chodników dla pieszych.²¹¹

Końcem czerwca 2014 roku podpisano umowę na budowę przystanku kolejowego (Rys. 1, poz. 9) w Kraków Airport z firmą Polbau sp. z o.o. Wartość umowy to 13,5 mln zł brutto.

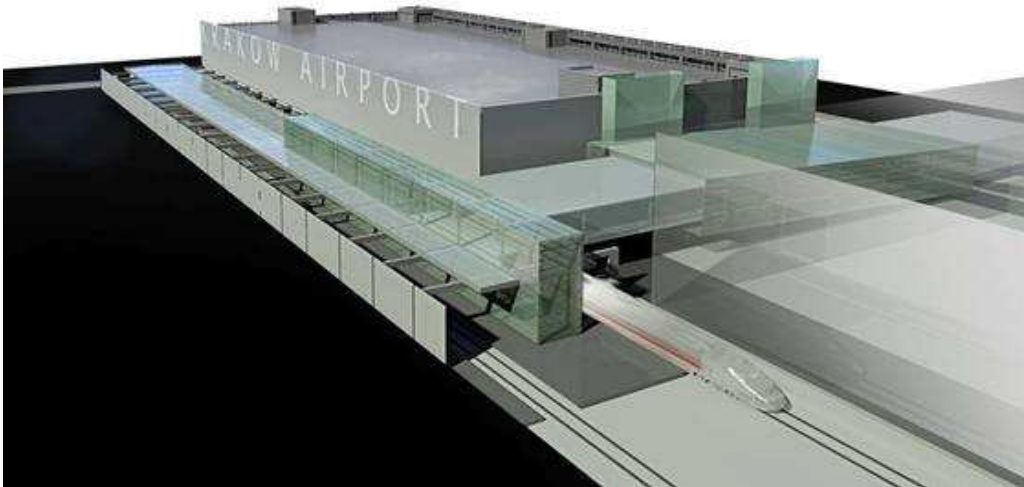
²⁰⁸ Modernizacja linii kolejowej Kraków Mydlniki - Kraków Balice, <http://www.psmkms.krakow.pl/index.php/kolej/linie-kolejowe/845-modernizacja-linii-kolejowej-krakow-mydlniki-krakow-balice> (data odczytu 14.07.2015)

²⁰⁹ Eiffage Budownictwo Mitex wykonawcą dla Kraków Airport Hotel, <http://www.monolityczne.com.pl/realizacje/eiffage-budownictwo-mitex-wykonawca-dla-krakow-airport-hotel527/> (data odczytu 22.06.2015)

²¹⁰ Proces korytowania polega na usunięciu humusu i gruntu rodzimego do głębokości określonej ilością i grubością warstw podbudowy drogi. Najczęściej usuwa się od 20 cm do 40 cm podłoża naturalnego w zależności od rodzaju gruntu, konstrukcji podbudowy oraz obciążenia nawierzchni; <http://www.studioatrium.pl/artykuly/Kostka-brukowa,440.html> (data odczytu 14.07.2015)

²¹¹ Inwestycje - oś czasu, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-os-czasu,c174/?cid=175> (data odczytu 10.06.2015)

Rys. 22 Przystanek kolejowy Kraków Airport (wizualizacja APA Czech – Duliński – Wróbel)

Źródło: Krakow Airport, <https://www.facebook.com/KrakowAirport/photos/pb.202820709745994.-2207520000.1434955259./869363506425041/?type=3&theater> (data odczytu 22.06.2015)

Budowa przystanku kolejowego obejmuje m.in. budowę: zadaszenia nad peronem i dwoma torami stacji, klatki schodowej i windy oraz ruchomych pochylni prowadzących do kładki łączącej przystanek z terminalem, systemu informacji wizualnej i elementów małej architektury.²¹² Łączna powierzchnia użytkowa przystanku wynosi 1955 m², peron będzie miał długość 132 m. Inwestycja będzie współfinansowana z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013.²¹³

Do końca 2014 roku udało się stworzyć konstrukcje bryły nowego terminalu pasażerskiego i przystąpić do prac montażowych i wykończeniowych wewnątrz budynku. Rozpoczęto montaż konstrukcji stalowej przyzmatu, który stanowi charakterystyczny element frontowej elewacji. Ukończono dwie z trzech wież przyrękawowych - środkową i wschodnią. Kładka, która połączy terminal, parking i stację sięgnęła pierwszego piętra. Przygotowano także fundamenty pod wschodnią ścianę przystanku kolejowego.

²¹² Zgodnie z Ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane do obiektów małej architektury można zaliczyć m.in. obiekty użytkowe - służące rekreacji codziennej oraz utrzymaniu porządku (np. kosze na śmieci, ławki, barierki, słupki, tablice informacyjne, donice); są to obiekty o niewielkich rozmiarach, które pełnią funkcje o charakterze pobocznym w stosunku do korzystania z danej nieruchomości;
http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/dokumenty/stenogram/oswiadczenia/knosala/1505o.pdf (data odczytu 14.07.2015)

²¹³ Krakow Airport, <https://www.facebook.com/KrakowAirport/photos/pb.202820709745994.-2207520000.1434955259./869363506425041/?type=3&theater> (data odczytu 22.06.2015)

Rys. 23 Kraków Airport podczas rozbudowy – lipiec 2014 roku

Źródło: Kraków Airport, <https://www.facebook.com/KrakowAirport/photos/pb.202820709745994.-2207520000.1434955257./883909258303799/?type=3&theater> (data odczytu 22.06.2015)

W tym samym roku w strefie operacyjnej oddano do użytku poszerzoną drogę kołowania Charlie, na której od kwietnia kołują statki powietrzne o kodzie referencyjnym C²¹⁴. Także nowe stanowisko postojowe powstałe przy budynku administracyjnym może przyjmować samoloty typu Boeing B737-800. Zaawansowane roboty budowlane prowadzone były w ramach rozbudowy płaszczyzn postojowych w części północno – wschodniej lotniska w miejscu dawnego lasu i nieczynnej oczyszczalni ścieków i wód opadowych. Zakończono również prace budowlane przy przebudowie dróg kołowania Juliett i Golf. Rozpoczęto remont dróg kołowania Alfa, Bravo i Fokstrot.

W listopadzie 2014 roku otwarty został czterogwiazdkowy hotel Hilton Garden Inn, dysponujący 155 pokojami dla gości, dziewięcioma salami konferencyjnymi oraz wieloma udogodnieniami. Należą do nich m.in. bezpłatna łączność wi-fi, całodobowe centrum biznesu,

²¹⁴Najważniejszym dokumentem regulującym funkcjonowaniem branży lotniczej sektora cywilnego jest ustanowiona przez Międzynarodową Organizację Lotnictwa Cywilnego (ICAO) „Konwencja o międzynarodowym lotnictwie cywilnym”. Kwestie związane z klasyfikacją statków powietrznych wynikają z zapisów Załącznika 14 – Lotniska, Tom I – Projektowanie i eksploatacja lotnisk. Przy projektowaniu infrastruktury liniowej strefy airside, czyli dróg startowych, dróg kołowania i płyt postojowych brane są pod uwagę dwie wartości - rozstaw skrzydeł oraz rozstaw kół podwozia głównego. Na ich podstawie ICAO podzieliło statki powietrzne na sześć grup, każdej z nich przypisana jest litera alfabetu. Literą kodu C określa się samoloty o rozpiętości skrzydeł od 24 m do 36 m (bez wartości 36 m) i rozstawie kół podwozia głównego od 6 m do 9 m (bez wartości 9 m). Są to np. samoloty Airbus A320 i Boeing 737.
http://www.ulc.gov.pl/_download/prawo/prawo_miedzynarodowe/konwencje/zalacznik_14_I_pl_090311.pdf (data odczytu 14.07.2015)

ośrodek fitness oraz restauracja i całodobowy sklep. Zgodnie z umową franczyzy²¹⁵, właścicielem i zarządcą nowego hotelu została spółka Kraków Airport Hotel. Obiekt został wybudowany na terenie dawnego parkingu przed międzynarodowym terminalem pasażerskim. Wartość inwestycji to 51,4 mln zł.²¹⁶

Mimo trwającej rozbudowy Kraków Airport obsłużył w 2014 roku prawie 3,818 mln pasażerów. Był to rekordowy wynik w historii lotniska, o 5 proc. wyższy, niż w 2013 roku. Największymi przewoźnikami pod względem liczby obsłużonych pasażerów byli: Ryanair (niemal 1,7 mln pasażerów), easyJet (498 tys. pasażerów) i Lufthansa (453 tys. pasażerów). W 2014 r. najczęściej pasażerowie korzystali z połączeń pomiędzy Krakowem a Wielką Brytanią, Niemcami i Włochami. Największe wzrosty ruchu pasażerskiego zanotowano w przypadku ruchu do Norwegii, Szwajcarii i wewnątrz Polski.²¹⁷

W bieżącym roku kontynuowane są prace budowlane związane z rozbudową terminalu, remontem dróg kołowania, rozbudową płyty postojowej oraz przebudową wewnętrznego układu komunikacyjnego lotniska. Poszczególne etapy rozbudowy powoli dobiegają końca. Poszczególne obiekty będą sukcesywnie oddawane do użytku w drugiej połowie tego roku. Obecnie wykonywane są prace elewacyjne, wykończeniowe wewnątrz obiektów, montaż niezbędnego wyposażenia. Kończy się także modernizacja połączenia kolejowego między centrum Krakowa a lotniskiem Balice polegająca na dobudowaniu drugiego toru na odcinku Kraków Mydlniki - Kraków Balice, wydłużeniu połączenia o około 500 metrów do głównego terminalu lotniskowego oraz elektryfikacji linii. Równie intensywnie postępują prace przy budowie stacji kolejowej. Cały wielki program inwestycyjny na krakowskim lotnisku zakończyć się ma do końca 2015 roku.²¹⁸

W ramach przebudowy układu komunikacyjnego powstał główny wjazd na teren portu z kierunku wschodniego ze skrzyżowania z drogą wojewódzką 774. Bezpośrednio przed terminalem znajdują się pasy do przejazdu i postoju dla taksówek, autobusów i mikrobusów komunikacji zbiorowej oraz autokarów turystycznych. Kolejny pas przewidziano dla

²¹⁵ Franczyza (ang. franchise) – umowa, w wyniku której przedsiębiorstwo udostępnia za pewną opłatą innym przedsiębiorstwom prawo do występowania pod jego firmą i do korzystania z jego znaku handlowego przy sprzedaży produktów lub usług; H.S. Bernard, Ch.A. Bernard, G. Colli, Słownik ekonomiczno-finansowy, Książnica, Katowice 1995, s. 62.

²¹⁶ http://wyborcza.pl/1,91446,16918871,Trwa_rozbudowa_Krakow_Airport___otwarto_hotel_Hilton.html#ixzz3afeLDXX5 (data odczytu 10.06.2015)

²¹⁷ http://wyborcza.pl/1,91446,17206468,Krakow_Airport__rekordowy_rok__pomimo_trwajacej_rozbudowy.html#ixzz3afeYFuys (data odczytu 10.06.2015)

²¹⁸ Kraków Airport: trzy nowe linie lotnicze i budowa pasa startowego, <http://www.polskieradio.pl/42/259/Artykul/1436913,Krakow-Airport-trzy-nowe-linie-lotnicze-i-budowa-pasa-startowego>; Krakow Airport, <https://pl-pl.facebook.com/KrakowAirport>; Inwestycje - oś czasu, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-os-czasu,c174/> (data odczytu 18.06.2015)

samochodów osobowych z przeznaczeniem na postój krótkoterminowy. Pasażerowie chcący zaparkować w garażu wielopoziomym będą kierowani na dwupasmową jezdnię dla przejazdu tranzytowego.²¹⁹

Pierwsze półrocze 2015 roku to dla Kraków Airport również nowe kierunki, nowi przewoźnicy, więcej rejsów i znakomite wyniki przewozów.

W dniu 1 maja, po sześciu latach przerwy, loty z głównego londyńskiego lotniska Heathrow do Krakowa zainauguował brytyjski narodowy przewoźnik British Airways. Są one wykonywane w sezonie letnim cztery razy w tygodniu, a w sezonie zimowym trzy razy w tygodniu. W tym samym dniu połączenie z Zurychu do Krakowa otworzyły szwajcarskie linie Swiss International Air Lines, należące do grupy Lufthansa. Są one wykonywane cztery razy w tygodniu.²²⁰

Dnia 18 maja kolejna duża linia lotnicza – KLM (Koninklijke Luchtvaart Maatschappij - Królewskie Towarzystwo Lotnicze) otworzyła bezpośrednie połączenia pomiędzy Amsterdamem i Krakowem. KLM z linią Air France tworzy jeden z największych sojuszy w transporcie lotniczym, z potężną siatką połączeń obejmującą 212 kierunków w blisko 100 krajach. Rejsy holenderskiego przewoźnika pomiędzy Kraków Airport i amsterdamskim lotniskiem Schiphol są realizowane siedem razy w tygodniu nowoczesnym samolotem typu Embraer E190 z 100 miejscami na pokładzie.²²¹

W obowiązującej obecnie letniej siatce lotów Kraków Airport znajduje się 60 połączeń regularnych, do 57 portów w 18 krajach oraz 14 kierunków czarterowych.²²² Z krakowskiego portu operuje 17 przewoźników, z czego większość to linie tradycyjne, w tym najwięksi „gracze na europejskim niebie”. Ze względu na liczbę połączeń i rodzaj linii lotniczych Kraków Airport jest nie tylko największym regionalnym portem lotniczym w Polsce, ale również znajduje się w pierwszej lidze lotnisk regionalnych w Europie.

²¹⁹ Rusza wielka modernizacja lotniska w Balicach, <http://wiadomosci.onet.pl/krakow/rusza-wielka-modernizacja-lotniska-w-balicach/6k232> (data odczytu 18.06.2015)

²²⁰ Trzy nowe linie lotnicze i budowa pasa startowego w Kraków Airport, http://biznes.interia.pl/news/trzy-nowe-linie-lotnicze-i-budowa-pasa-startowego-w-krakow,2122009?utm_source=Biznes&utm_medium=RSS&utm_campaign=RSS (data odczytu 18.06.2015)

²²¹ KLM wylądował w Krakowie, <http://businessinmalopolska.pl/aktualnosci/klm-wyladowa-w-krakowie> (data odczytu 18.06.2015)

²²² Letni rozkład lotów w Kraków Airport, <http://lotniczapolska.pl/-Letni-rozklad-lotow-w-Krakow-Airport-,36992> (data odczytu 18.06.2015)

Tab. 6 Liczba obsłużonych pasażerów w Kraków Airport w pierwszym półroczu 2015 roku

Miesiąc 2015 r.	Liczba pasażerów	Zmiana % w stosunku do analogicznego okresu 2014 r.
Styczeń	261 980	+ 12%
Luty	260 715	+ 10%
Marzec	301 698	+ 11%
Kwiecień	350 113	+ 10%
Maj	392 527	+ 10%
Czerwiec	406 782	+ 10%

Źródło: Krakow Airport, https://www.facebook.com/KrakowAirport/timeline?ref=page_internal (data odczytu 12.06.2015); Wyjątkowy luty w Kraków Airport, http://krakow.pl/aktualnosci/172121,32,komunikat,wyjatkowy_luty_w_krakow_airport.html; (data odczytu 12.06.2015); Rekord! Po raz pierwszy ponad 400 tys. w Kraków Airport!, <http://lubielatac.pl/newsy/rekord-po-raz-pierwszy-ponad-400-tys-w-krakow-airport/> (data odczytu 14.07.2015)

Zgodnie z prognozą w 2015 roku krakowskie lotnisko zamierza przekroczyć próg 4 mln odprawionych pasażerów, a rekordowe wyniki z I półrocza tego roku potwierdzają, że lotnisko jest na dobrej drodze do osiągnięcia tego celu.²²³ Od początku roku do końca czerwca na krakowskim lotnisku obsłużono łącznie 1 973 815 pasażerów. Oznacza to wzrost w stosunku do ubiegłego roku o 11%, czyli o ponad 188 tysięcy pasażerów.²²⁴

Jak zapowiadają władze lotniska w lipcu tego roku zostanie podjęta decyzja o kolejnej inwestycji - budowie nowego pasa startowego o długości 3 tys. m. Będzie on przebiegał w pobliżu istniejącego pasa i krzyżował się z nim w 3/4 długości. Po zakończeniu inwestycji, które może nastąpić w 2017 roku, stary pas będzie pełnił rolę zapasową i postojową, jeśli zajdzie taka potrzeba.²²⁵

²²³ Kraków Airport: trzy nowe linie lotnicze i budowa pasa startowego, <http://www.polskieradio.pl/42/259/Artykul/1436913,Krakow-Airport-trzy-nowe-linie-lotnicze-i-budowa-pasa-startowego> (data odczytu 18.06.2015)

²²⁴ Rekord! Po raz pierwszy ponad 400 tys. w Kraków Airport!, <http://lubielatac.pl/newsy/rekord-po-raz-pierwszy-ponad-400-tys-w-krakow-airport/> (data odczytu 14.07.2015)

²²⁵ http://wyborecza.pl/1,91446,17870702,Krakow_Airport_trzy_nowe_linie_lotnicze_i_budowa.html#ixzz3affRVR2m, (data odczytu 10.06.2015)

Podsumowanie

Rynek lotniczy od wielu lat rozwija się w Polsce i na świecie. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że wzrost zainteresowania podróżami drogą powietrzną będzie coraz większy. Spowodują to przede wszystkim rozwój gospodarczy krajów, zwiększanie się dochodów ludności, coraz większa mobilność ludzi i wzrost przewozów towarów na daleką odległość.

W niniejszej pracy skupiono się na analizie funkcjonowania lotniska w Krakowie-Balicach w ujęciu historycznym. Zobrazowano również sytuację bieżącą, aktualne inwestycje a także plany rozwoju lotniska w przyszłości.

Analiza historyczna pokazała jak wyglądała budowa, kolejne rozbudowy, modernizacje oraz eksploatacja Krakowskiego lotniska od początku jego powstania aż po założenie Spółki z o.o. o nazwie Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice. Zobrazowano również zastosowanie jakie miało ono w kolejnych latach swojego funkcjonowania. W czasie II wojny światowej lotnisko miało być jednym ze strategicznych punktów obrony. Niestety już na początku wojny Balice stały się niemieckim lotniskiem polowym. Zaraz po zakończeniu wojny rozpoczęto odbudowę działalności sportu lotniczego i zorganizowano sekcję lotniczą studentów wydziałów Politechniki Krakowskiej. Nadszedł wreszcie czas na gruntowną rozbudowę lotniska dla potrzeb ruchu cywilnego. Utworzono Przedsiębiorstwo Państwowe Porty Lotnicze, a następnie Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków – Balice. Choć oficjalna nazwa nie zmieniła się, to dla celów reklamowych i promocyjnych wprowadzono nową, skróconą i bardziej międzynarodową nazwę portu „Kraków Airport” oraz w dłuższej wersji "Kraków Airport im. Jana Pawła II”.

Z powyższego opisu widać, że dzieje lotniska w Krakowie nie były łatwe. Zaobserwować można jednak było, że wiele lat ciężkiej pracy dla rozwoju lotnictwa dało pozytywne rezultaty. Wszelkie podejmowane działania związane z rozbudową i modernizacją lotniska jak również z obsługą lotniczego ruchu pasażerskiego i towarowego doprowadziły krakowskie lotnisko do miana największego regionalnego portu lotniczego w Polsce oraz drugiego co do ilości odprawianych pasażerów.

Podsumowując wszystkie przedstawione w pracy informacje można stwierdzić, że perspektywy dalszego rozwoju lotniska Kraków Airport im. Jana Pawła II są pomyślne. Lotnisko będzie wymagać jeszcze wielu inwestycji naprawczych i rozwojowych. Do osiągnięcia bowiem sukcesu na rynku lotniczym konieczne będzie tworzenie, doskonalenie

innowacyjnego, zaawansowanego technologicznie oraz niezawodnego lotniska oraz obsługi pasażerów na jak najwyższym poziomie.

Historia lotniska w Krakowie pokazuje jak z wolnego terenu w Balicach przez lata dwóch wojen światowych i ciężkich czasów powojennych a także czasu ogromnego rozwoju technologii na przełomie XX i XXI wieku powstał Międzynarodowy Port Lotniczy.

Spis tabel:

Tab. 1 Jednostki niemieckie stacjonujące w Balicach w 1944 roku i ich stany sprzętowe.....	13
Tab. 2 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice w latach 1964 - 1987....	24
Tab. 3 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice w latach 1988 - 1999....	34
Tab. 4 Rozbudowa terminali do obsługi ruchu pasażerskiego na lotnisku Kraków-Balice w latach 1999-2007	51
Tab. 5 Przewozy pasażerskie w porcie lotniczym Kraków – Balice, Warszawa – Okęcie oraz w pozostałych lotniskach regionalnych w latach 2000 - 2013	58
Tab. 6 Liczba obsłużonych pasażerów w Kraków Airport w pierwszym półroczu 2015 roku	71

Spis rysunków:

Rys. 1 Samolot francuskiej produkcji Blériot XI skonstruowany przez Louisa Blériota	4
Rys. 2 Samolot Etrich Taube.....	5
Rys. 3 Samoloty Junkers F-13 towarzystwa lotniczego Aerolloyd	7
Rys. 4 Samolot myśliwski PZL P-7a polskiego lotnictwa wojskowego.....	10
Rys. 5 Samolot myśliwski PZL P.11c z 2. Pułku Lotniczego w Krakowie	11
Rys. 6 Sprzęt krakowskiej Sekcji Lotniczej w 1946 roku – szybowce i samolot Po-2	15
Rys. 7 Samolot An-2 w - lotnisko Kraków-Balice.....	18
Rys. 8 Lekki przeszklony pawilon portu lotniczego w Balicach w 1967 roku.....	22
Rys. 9 Pierwszy etap rozbudowy międzynarodowego terminalu pasażerskiego- jesień 1992. Pawilon z 1966 roku pełnił jeszcze swe funkcje. W nowym budynku trwają prace wykończeniowe oraz zagospodarowywany jest teren wokół terminalu	28
Rys. 10 Drugi etap budowy terminalu międzynarodowego (1994 r.), pawilon z 1966 został wyburzony	29
Rys. 11 Port lotniczy po gruntownym remoncie i modernizacji.....	31
Rys. 12 Logo Kraków Airport – podstawowe oraz z imieniem patrona lotniska	48
Rys. 13 Rozbudowany terminal T1 z nowym logiem i nazwą Kraków Airport.....	49
Rys. 14 Terminal krajowy zagospodarowany z budynku warsztatowo – garażowego.....	50
Rys. 15 Łącznik pomiędzy płytą postojową a drogą startów i lądowań	53
Rys. 16 Parking wielopoziomowy przy Kraków Airport.....	54
Rys. 17 Boeing 787 Dreamliner na lotnisku w Balicach	56
Rys. 18 Nowy terminal pasażerski z kładką łączącą poziom +1 terminalu z garażem wielopoziomowym (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel).....	62
Rys. 19 Wnętrze dwupoziomowego nowego terminalu (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel).....	63
Rys. 20 Terminal od strony płyty z rękawami ułatwiającymi komunikację pomiędzy samolotem a budynkiem terminalu (wizualizacja APA Czech-Duliński-Wróbel)	64
Rys. 21 Plan rozbudowy i modernizacji lotniska w ramach projektu Kraków Airport 2015 .	65
Rys. 22 Przystanek kolejowy Kraków Airport (wizualizacja APA Czech – Duliński – Wróbel).....	67
Rys. 23 Kraków Airport podczas rozbudowy – lipiec 2014	68

Bibliografia:

Materiały archiwalne:

1. AAN, zespół nr 2089, Centralny Zarząd Lotnictwa Cywilnego w Warszawie, sygn. 1/24.
2. Pismo arcybiskupa Metropolity Krakowskiego do Naczelnego dyrektora PP PL w Warszawie z dnia 23.05.1995 r. (Archiwum Zakładowe MPL Kraków-Balice)
3. Pismo Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z dnia 06.05.1976 r.
4. Pismo Zarządu Spółki do Jego Ekscelencji Ks. Bp Kazimierza Nycza. (Archiwum Zakładowe MPL Kraków-Balice)
5. Referat wygłoszony na Zjeździe byłych żołnierzy 2 Pułku Lotniczego w Krakowie i wychowanków Aeroklubu Krakowskiego, Aeroklub Krakowski.
6. Teczka ewidencyjna lotniska Kraków – Balice (część opisowa), Protokół zdawczo odbiorczy z dnia 11.03.1964 r. (Archiwum Zakładowe MPL Kraków-Balice)

Akty prawne:

1. Międzynarodowe normy i zalecane metody postępowania, Załącznik 14 do Konwencji o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, Lotniska, Tom I, Projektowanie i eksploatacja lotnisk, Wydanie piąte, Lipiec 2009.
2. Obwieszczenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 24 września 1947 r. w sprawie ogłoszenia statutu stowarzyszenia wyższej użyteczności "Liga Lotnicza", „Monitor Polski” 1947 nr 120 poz. 763:
3. Ustawa z dnia 28.10.1987 r. o Przedsiębiorstwie Państwowym „Porty Lotnicze”, Dz.U. z 1987 r. Nr 33, poz. 185.
4. Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze, Dz.U. z 2002 r. Nr 130, poz. 1112.

Opracowania:

1. Bernard H.S., Bernard Ch.A., Colli G., Słownik ekonomiczno-finansowy, Książnica, Katowice 1995.
2. Bulzacki Z., Powojenna reorganizacja lotnictwa WP. 35 lecie LLP – jak rosły nam skrzydła, „Wiraże” 1979, nr 26.

3. Chwalba A., Kraków w latach 1939-1945, w: Dzieje Krakowa t. 5, pr. zbior. pod. red. J. Bieniarzówny i J. M. Małeckiego, Kraków 2002.
4. Czepirski A., Wiejak A., Ligota dolna. Cywilna szkoła pilotów i mechaników, Wydawnictwo: Muzeum lotnictwa polskiego, Kraków 2004.
5. Drwota E., Jeńcy radzieccy w okupowanym Krakowie, Komisja Historyczna Oddziału ZBoWiD, Kraków 1975.
6. Gołabek A., 13 Pułk Lotnictwa Transportowego, cz.1: lata 1963-1985, „Lotnictwo z szachownicą” 2004, nr 9.
7. Huderek-Głapska S., Wpływ portu lotniczego na rozwój gospodarki regionu, rozprawa doktorska, Poznań 2011 (praca przechowywana na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu).
8. Kasprzycki R., Rakowice-Czyżyny w latach 1921-1955. Krakowskie lotnisko w służbie wojskowej i cywilnej, rozprawa doktorska, Wydawca: Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2010 (praca przechowywana na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie).
9. Król W., Krakowskie skrzydła, MON, Warszawa 1974.
10. Kwaśnik M., Balice nasze dziedzictwo, Wyd. Parafia Rzymskokatolicka p.w. Świętej Rodziny, Balice-Kraków 2005.
11. Mikulski M., Z historii krakowskiego cywilnego portu lotniczego Rakowice-Czyżyny, „Kwartalnik historii, nauki i techniki” 1972, nr 17/1.
12. Mikulski M., Glass A., Polski transport lotniczy 1918-1978, Wydawnictwo Komunikacji i Łączności, Warszawa 1980.
13. Mordawski H., Polskie lotnictwo wojskowe 1918-1920. Narodziny i walka, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2009.
14. Niestrawski M., Polskie Wojska Lotnicze w okresie walk o granice państwa polskiego (1918-1921), rozprawa doktorska, Poznań 2014 (praca przechowywana na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu).
15. Pawlak J., Płonące bazy – wrzesień 1939, Wydawnictwo Retro-Art, Warszawa 2004.
16. Sojka K., Historia krakowskiego lotniska, Agencja Wydawnicza MS, Kraków 2014.
17. Transformacja społeczno-gospodarcza w Polsce, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2002.
18. Z galicyjskich pól wzlotów, pr. zbior. pod red. K. Wielgusa i R. Panka, Tarnobrzeg 1999.
19. Zaczekiewicz W., Lotnictwo polskie w kampanii wrześniowej 1939 r., Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, Warszawa 1947.

Prasa:

1. Balice po remoncie, „Gazeta Krakowska” 22.11.1995.
2. Karch Z., Powietrzna bitwa w Balicach, „Dziennik Polski” 1995. s. 15-19
3. Kucharski H., Ładny i nowoczesny, „Skrzydłata Polska” 1967, nr 17.

Internet:

1. 100 lat lotnictwa w Krakowie i Małopolsce, <http://krakow.tvp.pl/1781372/100-lat-lotnictwa-w-krakowie-i-malopolsce> (data odczytu 22.05.2015)
2. 156 mln zł na budowę terminala Kraków Airport, <http://www.euroinfrastructure.eu/uncategorized/156-mln-zl-na-budowe-terminala-krakow-airport/> (data odczytu 18.06.2015)
3. 2. Pułk Lotniczy (1921 - 1939), http://www.jednostki-wojskowe.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=33&Itemid=27 (data odczytu 18.05.2015)
4. 21.09 - 11.10: Zawieszenie operacji lotniczych, <http://www.airport-poznan.com.pl/pl/aktualnosci/rok-2015/modernizacja-drogi-startowej> (data odczytu 20.07.2015)
5. 3 kwietnia - oficjalne otwarcie Bazy Ryanair w Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/3-kwietnia-oficjalne-otwarcie-bazy-ryanair-w-krakow-airport,a798.html> (data odczytu 15.06.2015)
6. 33 hektary dla Balic, <http://www.malopolska.uw.gov.pl/PressArticlePage.aspx?id=5892> (data odczytu 18.06.2015)
7. 37 milionów złotych dla krakowskiego lotniska, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/37-milionow-zlotych-dla-krakowskiego-lotniska,a561.html> (data odczytu 17.06.2015)
8. 5,8 mld zł inwestycji w polskie porty lotnicze, <http://www.mir.gov.pl/strony/aktualnosci/58-mld-zl-inwestycji-w-polskie-porty-lotnicze/> (data odczytu 21.07.2015)
9. Aktualności, <http://www.airport.lublin.pl/lotnisko/aktualnosci/> (data odczytu 20.07.2015)
10. Aktualności: artykuły, <http://plb.pl/pl/contents/52> (data odczytu 20.07.2015)

11. Analiza przewozów pasażerskich w polskich portach lotniczych w 2013 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/statystyki/2014/1q_2014/Analiza_2013.pdf (data odczytu 19.07.2015)
12. Analizy rynku lotniczego, <http://www.ulc.gov.pl/pl/regulacja-ryнку/3734-analizy-ryнку-lotniczego> (data odczytu 19.07.2015)
13. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w latach 2004-2006
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/09_2008/analiza1.pdf (data odczytu 19.07.2015)
14. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w latach 2004-2007,
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/01_2010/analiza_ryнку_04_07.pdf (data odczytu 19.07.2015)
15. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2008 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/wiadomosci/01_2010/analiza_2008_0110.pdf (data odczytu 19.07.2015)
16. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2009 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/publikacje_/an_ryn_2009.pdf (data odczytu 19.07.2015)
17. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2010 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_ryнку/inne/analiza_ryнку_10.pdf (data odczytu 19.07.2015)
18. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2011 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/publikacje_/analiza_ryнку_11.pdf (data odczytu 19.07.2015)
19. Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2012 roku,
http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_ryнку/analiza_ryнку_2012.pdf (data odczytu 19.07.2015)
20. Balice: Budowa łącznika zakończona, <http://biznes.interia.pl/kraj/news/balice-budowa-lacznika-zakonczona,1559212,4200> (data odczytu 17.06.2015)
21. Balice już jako Kraków Airport, <http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,4460470.html>;
<http://www.wirtualnemedi.pl/artukul/krakowski-port-lotniczy-ma-nowe-logo> (data odczytu 17.06.2015)
22. Balice: na Kraków Airport ruszyła budowa nowego terminalu,
<http://krakow.naszemiasto.pl/artukul/zdjecia/balice-na-krakow-airport-ruszy-la-budowa-nowego-terminalu,1810417,galop,4996829,t,id,tm,zid.html> (data odczytu 18.06.2015)

23. Balice: Przekroczono już liczbę 3 mln obsłużonych pasażerów,
<http://www.rynekinfrastruktury.pl/wiadomosci/balice-przekroczono-juz-liczbe-3-mln-obsluzonych-pasazerow-23706.html> (data odczytu 22.06.2015)
24. Balice z certyfikatem, <http://krakow.naszemiasto.pl/archiwum/balice-z-certyfikatem,1230498,art,t,id,tm.html> (data odczytu 24.06.2015)
25. Balicka Kaplica Lotniskowa,
http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,761172,19950131KR-DLO,BALICKA_KAPLICA_LOTNISKOWA,.html (data odczytu 3.06.2015)
26. Baza Ryanair w Krakowie, <http://lotniczapolska.pl/Baza-Ryanair-w-Krakowie,27732>
(data odczytu 22.06.2015)
27. Dlaczego lotnisko Rakowice stało się Czyżynami?,
http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,15545283,Dlaczego_lotnisko_Rakowice_stalo_sie_Czyzynami_.html (data odczytu 24.05.2015)
28. Dreamliner znowu trenuje lądowanie w Balicach,
http://krakow.gazeta.pl/krakow/1,44425,13147506,Dreamliner_znowu_trenuje_ladowanie_w_Balicach.html (data odczytu 18.06.2015)
29. Dynamiczny rozwój infrastruktury lotniczej w Polsce,
<http://www.qumak.pl/artykuly/dynamiczny-rozwoj-infrastruktury-lotniczej-w-polsce/>
(data odczytu 21.07.2015)
30. Eiffage Budownictwo Mitex wykonawcą dla Kraków Airport Hotel,
<http://www.monolityczne.com.pl/realizacje/eiffage-budownictwo-mitex-wykonawca-dla-krakow-airport-hotel527/> (data odczytu 22.06.2015)
31. "Elegancki skręt w lewo" – Wrzesień 1939 r.,
http://www.muzeumlotnictwa.pl/historia/wrzesien_1939/index.php (data odczytu 28.05.2015)
32. Euro 2012 w Kraków Airport,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/euro-2012-w-krakow-airport,a741.html> (data odczytu 18.06.2015)
33. Fakty, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/firma,c96/ospolce,c97/fakty,a283.html> (data odczytu 3.06.2015)
34. George Bush w Krakowie, <http://krakow.naszemiasto.pl/archiwum/george-bush-w-krakowie,540956,art,t,id,tm.html> (data odczytu 15.06.2015)
35. Goniometr - urządzenie służące do określania pozycji statków, samolotów itp. za pomocą fal radiowych, <http://sjp.pl/goniometr>, (data odczytu 30.06.2015)

36. Hangar lotniczy w Krakowie, <http://2014.dnidziedzictwa.pl/hangar-lotniczy/> (data odczytu 30.06.2015)
37. Historia, <http://www.rzeszowairport.pl/strona/105/historia.html> (data odczytu 21.07.2015)
38. Historia, <http://www.muzeumlotnictwa.pl/index.php/muzeum/historia> (data odczytu 25.05.2015)
39. Historia, <http://www.aeroklubkrakowski.pl/pl/historia> (data odczytu 30.05.2015)
40. Historia lotniska, <http://www.8bltr.wp.mil.pl/pl/57.html> (data odczytu 22.06.2015)
41. Historia, Jedenaście kilometrów na zachód od centrum Krakowa, <http://sekcje-specjalne.dziennikpolski24.pl/krakow-airport/krakow-airport-wczoraj/> (data odczytu 21.05.2015)
42. Homilia w czasie Mszy Św. odprawionej na Błoniach, <http://ekai.pl/biblioteka/dokumenty/x579/homilia-w-czasie-mszy-sw-odprawionej-na-bloniach/> (data odczytu 3.06.2015)
43. Ilość startów i lądowań w PL Rzeszów – Jasionka w roku 2015, http://www.rzeszowairport.pl/statystyki/operacje_lotnicze/35/0/statystyki_ruchu.html (data odczytu 20.07.2015)
44. Inauguracja połączenia do Moskwy, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/inauguracja-polaczenia-do-moskwy,a730.html> (data odczytu 18.06.2015)
45. Informacja prasowa, http://lotnictwo.net.pl/5-poszczególne_lotniska/22-krakow_balice_epkk_krk/75-informacje_prasowe-2.html (data odczytu 22.06.2015)
46. Infrastruktura AIRSIDE, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-strefy-operacyjnej-lotniska,c179/infrastruktura-airside,a1342.html> (data odczytu 10.06.2015)
47. Instrument landing system, https://pl.wikipedia.org/wiki/Instrument_landing_system (data odczytu 14.07.2015)
48. Inwestycje - oś czasu, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-os-czasu,c174/?cid=175> (data odczytu 10.06.2015)
49. Inwestycje w Balicach, <http://www.lotnictwo.fora.pl/krakow-balice-epkk-krk,8/inwestycje-w-balicach,4138.html> (data odczytu 18.06.2015)
50. Islandzki wulkan utrudnia ruch lotniczy, <http://www.rmf24.pl/raport-chmuranadeuropa/chmuranadeuropagalera/news-islandzki-wulkan-utrudnia-ruch-lotniczy,nId,272855> (data odczytu 17.06.2015)

51. KLM wylądował w Krakowie, <http://businessinmalopolska.pl/aktualnosci/klm-wyladowa-w-krakowie> (data odczytu 18.06.2015)
52. Kostka brukowa, <http://www.studioatrium.pl/artykuly/Kostka-brukowa,440.html> (data odczytu 14.07.2015)
53. Kraków Airport, <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/50-lat-krakowskiego-lotniska-1964-2014,c164/historia,a1205.html> (data odczytu 18.06.2015)
54. Krakow Airport, <https://pl-pl.facebook.com/KrakowAirport> (data odczytu 18.06.2015)
55. Krakow Airport,
<https://www.facebook.com/KrakowAirport/photos/pb.202820709745994.-2207520000.1434955259./869363506425041/?type=3&theater> (data odczytu 22.06.2015)
56. Katowice Airport, <https://www.katowice-airport.com/pl/lotnisko/aktualnosci/20> (data odczytu 20.07.2015)
57. Kraków Airport, czyli lotniskowy skok w XXI wiek,
http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15623083,Krakow_Airport__czyli_lotniskowy_skok_w_XXI_wiek.html (data odczytu 18.06.2015)
58. Krakow Airport na plusie,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/krakow-airport-na-plusie,a957.html> (data odczytu 17.06.2015)
59. Kraków Airport rozbudowuje się. Zyskają pasażerowie!, <http://www.krakolot.pl/krakow-airport-rozbudowuje-sie-zyskaja-pasazerowie/> (data odczytu 9.06.2015)
60. Kraków Airport: trzy nowe linie lotnicze i budowa pasa startowego,
<http://www.polskieradio.pl/42/259/Artykul/1436913,Krakow-Airport-trzy-nowe-linie-lotnicze-i-budowa-pasa-startowego> (data odczytu 18.06.2015)
61. Kraków Airport z certyfikatem LVTO,
<http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/krakow-airport-z-certyfikatem-lvto,1900584,4199> (data odczytu 22.06.2015)
62. Kraków Balice: Prezentacja samolotu Boeing 787-8 Dreamliner, <http://archiwum.sky-watcher.pl/content/krakow-airport-prezentacja-samootu-boeing-787-8-dreamliner> (data odczytu 18.06.2015)
63. Letni rozkład lotów w Kraków Airport, <http://lotniczapolska.pl/-Letni-rozklad-lotow-w-Krakow-Airport-,36992> (data odczytu 18.06.2015)
64. Liga Lotnicza, https://pl.wikipedia.org/wiki/Liga_Lotnicza (data odczytu 30.05.2015)

65. Lotniska z zasobu AMW i MON przekazane stronie cywilnej; współużytkowane,
http://bip.transport.gov.pl/pl/bip/programy_i_strategie/px_zalacznik_3_zasoby_amw_mon.pdf (data odczytu 15.06.2015)
66. Lotnisko Balice, <http://www.polot.net/?p=110> (data odczytu 3.06.2015)
67. Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=357> (data odczytu 1.06.2015)
68. Lotnisko Balice. Historia, <http://www.polot.net/?p=359> (data odczytu 18.06.2015)
69. Lotnisko Chopina Warszawa, <http://www.lotnisko-chopina.pl/> (data odczytu 20.07.2015)
70. Lotnisko Katowice oficjalnie otworzyło nowe inwestycje,
<http://biznes.pl/magazyny/lotnisko-katowice-oficjalnie-otworzylo-nowe-inwestycje/lzdzk0> (data odczytu 20.07.2015)
71. Lotnisko Katowice: statystyki pasażerskie czerwiec 2015,
<https://www.infolotnicze.pl/2015/07/02/lotnisko-katowice-statystyki-pasazerskie-czerwiec-2015/> (data odczytu 20.07.2015)
72. Lotnisko Warszawa/Modlin ma już 3 lata,
<http://modlinairport.pl/lotnisko/aktualnosci/lotnisko-warszawa-modlin-ma-juz-3-lata.html>
(data odczytu 20.07.2015)
73. Lotnisko Zielona Góra, <http://lotnisko.lubuskie.pl/index.php?strona=statystyki> (data odczytu 20.07.2015)
74. Majowy wzrost ruchu pasażerskiego,
http://www.airport.com.pl/lotnisko/aktualnosci/majowy-wzrost-ruchu-pasazerskiego/?p=1&ccm_paging_p= (data odczytu 20.07.2015)
75. Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków – Balice,
<http://wikimapia.org/23180/pl/Mi%C4%99dzynarodowy-Port-Lotniczy-Krak%C3%B3w-Balice> (data odczytu 24.06.2015)
76. Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków - Balice. 50 lat – 32 miliony pasażerów,
<http://nowahistoria.interia.pl/polska-wspolczesna/news-miedzynarodowy-port-lotniczy-krakow-balice-50-lat-32-miliony,nId,1114525> (data odczytu 3.06.2015)
77. Międzynarodowy Port Lotniczy w Balicach im. Jana Pawła II, http://www-old.inib.uj.edu.pl/prace_studentow/jp2ik/i14.html (data odczytu 2.06.2015)
78. Modernizacja linii kolejowej Kraków Mydlniki - Kraków Balice,
<http://www.psmkms.krakow.pl/index.php/kolej/linie-kolejowe/845-modernizacja-linii-kolejowej-krakow-mydlniki-krakow-balice> (data odczytu 14.07.2015)

79. Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie,
http://www.twojamalopolska.pl/muzeum_lotnictwa_polskiego_w_krakowie_d4434_pol.html (data odczytu 24.05.2015)
80. Nowoczesne lotniska w Polsce 2014 - modernizacja transportu lotniczego oraz ranking polskich lotnisk, <http://euro-dane.com.pl/lotniska-w-polsce-2014> (data odczytu 21.07.2015)
81. Nowy terminal w Balicach oddany do użytku, <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Nowy-terminal-w-Balicach-oddany-do-uzytku-127999.html> (data odczytu 24.06.2015)
82. Obligacje Kraków Airport,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/obligacje-krakow-airport,a742.html> (data odczytu 18.06.2015)
83. Oferta Kraków Airport w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Przykład zmian w infrastrukturze transportowej – implikacje dla rozwoju turystyki
<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-e8313bad-8f44-4ab2-ba7d9117b9cf3d04/c/1502-4524-1-PB.pdf> (data odczytu 20.07.2015)
84. Operacja lotnicza, https://pl.wikipedia.org/wiki/Operacja_lotnicza (data odczytu 14.07.2015)
85. Organizacja Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Mi%C4%99dzynarodowego_Lotnictwa_Cywilnego (data odczytu 30.06.2015)
86. Papieski Kraków,
http://www.swjakub.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=672:papieski-krakow&catid=66:jan-pawe-ii&Itemid=185 (data odczytu 3.06.2015)
87. Parking wielopoziomowy,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/parking-wielopoziomowy,a497.html> (data odczytu 16.06.2015)
88. Parking wielopoziomowy już otwarty!,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/parking-wielopoziomowy-juz-otwarty,a939.html> (data odczytu 17.06.2015)
89. Pierwszy hangar na lądowisku w Balicach,
<http://sekcjalotnicza.blogspot.com/2011/11/pierwszy-hangar-na-ladowisku-w-balicach.html> (data odczytu 30.05.2015)
90. POliŚ wspiera rozbudowę lotniska w Krakowie,
<http://www.cupt.gov.pl/index.php?id=1553> (data odczytu 23.06.2015)

91. Polskie lotniska gotowe na Schengen,
<http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,5054937.html> (data odczytu 18.06.2015)
92. Port Lotniczy Kraków - Balice im. Jana Pawła II (KRK / EPKK),
<http://www.lotnictwozywne.republika.pl/epkk.html> (data odczytu 3.06.2015)
93. Port lotniczy Radom, <http://www.lotnisko-radom.eu/> (data odczytu 21.07.2015)
94. Port lotniczy Szczytno-Szymany, https://pl.wikipedia.org/wiki/Port_lotniczy_Szczytno-Szymany (data odczytu 21.07.2015)
95. Porty lotnicze w Polsce, https://pl.wikipedia.org/wiki/Porty_lotnicze_w_Polsce (data odczytu 21.07.2015)
96. Powstaje spółka obsługująca tanie linie lotnicze w Balicach,
<http://wyborcza.pl/1,75248,1746787.html> (data odczytu 24.06.2015)
97. Pozwolenie na budowę terminalu wydane,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/pozwolenie-na-budowe-terminalu-wydane,a688.html> (data odczytu 17.06.2015)
98. Przenosiny krakowskiego lotniska z Czyżyn do Balic,
http://m.krakow.gazeta.pl/krakow/1,106511,15586847,Przenosiny_krakowskiego_lotniska_z_Czyzyn_do_Balic.html (data odczytu 21.05.2015)
99. Rada Miasta Krakowa, https://pl.wikipedia.org/wiki/Rada_Miasta_Krakowa (data odczytu 30.06.2015)
100. Rakowickie pole wzlotów, http://www.fortyck.pl/art_28.htm (data odczytu 22.05.2015)
101. Redakcja Programów Katolickich Pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny,
<http://www.polskieradio.pl/37,Redakcja-Programow-Katolickich-/1991,Pielgrzymki-Jana-Pawla-II-do-Ojczyzny> (data odczytu 5.06.2015)
102. Rekord! Po raz pierwszy ponad 400 tys. w Kraków Airport!,
<http://lubielatac.pl/newsy/rekord-po-raz-pierwszy-ponad-400-tys-w-krakow-airport/> (data odczytu 14.07.2015)
103. Rozbudowa Balic,
http://www.archiwum.wyborcza.pl/Archiwum/1,0,1231022,20001003RP-TKM,Rozbudowa_Balic,.html, (data odczytu 12.06.2015)
104. Rozpoczyna się budowa łącznika na krakowskim lotnisku!,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/rozpoczyna-sie-budowa-lacznika-na-krakowskim-lotnisku,a562.html> (data odczytu 18.06.2015)

105. Rusza budowa nowego terminalu,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/rusza-budowa-nowego-terminalu,a799.html> (data odczytu 18.06.2015)
106. Rusza budowa nowego terminalu w Kraków Airport,
<http://krakow.tvp.pl/10711563/rusza-budowa-nowego-terminalu--w-krakow-airport/> (data odczytu 22.06.2015)
107. Rusza modernizacja linii kolejowej do Balic,
<http://www.kurierkolejowy.eu/aktualnosci/16141/Rusza-modernizacja-linii-kolejowej-do-Balic.html> (data odczytu 14.07.2015)
108. Rusza wielka modernizacja lotniska w Balicach,
<http://wiadomosci.onet.pl/krakow/rusza-wielka-modernizacja-lotniska-w-balicach/35ts7>
(data odczytu 18.06.2015)
109. Rusza wielka modernizacja lotniska w Balicach,
<http://wiadomosci.onet.pl/krakow/rusza-wielka-modernizacja-lotniska-w-balicach/6k232>
(data odczytu 18.06.2015)
110. Ruszył nowy terminal krajowy na lotnisku Balice, http://www.tur-info.pl/p/ak_id,585,,lotnisko,balice,nowy_terminal,mpl_krakow-balice,balicach,lot,warszawy,krakow.html (data odczytu 24.06.2015)
111. Ryanair ogłosił wielką inwestycję we Wrocławiu,
<http://airport.wroclaw.pl/2015/05/15/ryanair-oglosil-wielka-inwestycje-we-wroclawiu/>
(data odczytu 20.07.2015)
112. Samorząd przejmuje nieruchomości w Balicach,
<http://www.malopolskie.pl/Wydarzenia/?id=4924> (data odczytu 14.07.2015)
113. Są pieniądze na dostosowanie lotniska w Balicach do wymogów Schengen,
<http://www.pb.pl/1385736,25704,sa-pieniadze-na-dostosowanie-lotniska-w-balicach-do-wymogow-schengen> (data odczytu 16.06.2015)
114. Statystyki, <http://www.airport-poznan.com.pl/pl/port-lotniczy/statystyki> (data odczytu 20.07.2015)
115. Statystyki, <http://www.airport.lublin.pl/lotnisko/statystyki.html> (data odczytu 20.07.2015)
116. Statystyki, <http://www.airport.lodz.pl/pl/statystyki.html> (data odczytu 20.07.2015)
117. Strefa publiczna,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/inwestycje,c177/inwestycje-strefy-publicznej-lotniska,c178/> (data odczytu 10.06.2015)

118. Taras widokowy już otwarty!,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/taras-widokowy-juz-otwarty,a494.html> (data odczytu 16.06.2015)
119. Terminal Cargo w Balicach,
http://forum.gazeta.pl/forum/w,54,33502657,33668209,Terminal_Cargo_w_Balicach.html
1 (data odczytu 18.06.2015)
120. Trzy nowe linie lotnicze i budowa pasa startowego w Kraków Airport,
http://biznes.interia.pl/news/trzy-nowe-linie-lotnicze-i-budowa-pasa-startowego-w-krakow,2122009?utm_source=Biznes&utm_medium=RSS&utm_campaign=RSS (data odczytu 18.06.2015)
121. W kwietniu ruszą prace w części operacyjnej krakowskiego lotniska,
<http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/w-kwietniu-rusza-prace-w-czesci-operacyjnej-krakowskiego,1905664,4199> (data odczytu 18.06.2015)
122. Wakacyjny lipiec 2015, <http://www.airport.gdansk.pl/airport/news> (data odczytu 20.07.2015)
123. Województwo małopolskie otrzymało grunty na terenie Kraków Airport,
<http://biznes.interia.pl/wiadomosci/news/wojewodztwo-malopolskie-otrzymalo-grunty-na-terenie-krakow,1932019,4199> (data odczytu 18.06.2015)
124. Wyniki i plany rozwoju portów lotniczych w Polsce,
http://www.katalog.pgt.pl/newsletter/artyk/2015/publ_901.html (data odczytu 20.07.2015)
125. Wystąpienie pokontrolne, LKR – 4113-01-02/2012, D/12/503,
https://www.nik.gov.pl/kontrolne/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lkr~d_12_503_201210031249391349261379~id1~01,typ,kj.pdf (data odczytu 18.06.2015)
126. Zarządzenie ministra transportu, żeglugi i łączności z dnia 19 lipca 1988 r.,
<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WMP19880250220> (data odczytu 30.06.2015)
127. „Zielone światło“ dla lotniska,
<http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/media,c106/informacje-prasowe,c127/krakow-airport-na-plusie,a957.html> (data odczytu 17.06.2015)
128. <http://www.lot.com/pl/pl/historia> (data odczytu 24.05.2015)
129. https://www.polsl.pl/Wydzialy/RT/ZN_T/pelne_teksty/z69/5_ZN69_BarcikCzech.pdf
(data odczytu 19.07.2015)

130. <http://www.krakowairport.pl/pl/lotnisko,c94/aktualnosci,c120/zielone-swiatlo-dla-lotniska,a653.html> (data odczytu 17.06.2015)
131. http://wyborcza.pl/1,91446,17870702,Krakow_Airport__trzy_nowe_linie_lotnicze_i_budowa.html#ixzz3affRVR2m, (data odczytu 10.06.2015)
132. http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/dokumenty/stenogram/oswiadczenia/knosala/1505o.pdf (data odczytu 14.07.2015)
133. http://wyborcza.pl/1,91446,16918871,Trwa_rozbudowa_Krakow_Airport___otwarto_hotel_Hilton.html#ixzz3afeLDXX5 (data odczytu 10.06.2015)
134. http://wyborcza.pl/1,91446,17206468,Krakow_Airport__rekordowy_rok__pomimo_trwajacej_rozbudowy.html#ixzz3afeYFuys (data odczytu 10.06.2015)